

VERHANDELINGEN DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, AFD. LETTERKUNDE
NIEUWE REEKS, DEEL 88

HET VERRAAD VAN DE PISTOLETTEN?

J. J. POELHEKKE

B.V. NOORD-HOLLANDSCHE UITGEVERS MAATSCHAPPIJ – AMSTERDAM, LONDEN – 1975

ISBN 72048283 6

LIBRARY OF CONGRESS
CATALOGUE CARD NUMBER: 14-84730

AANGEBODEN IN DE VERGADERING
VAN 14 JANUARI 1974

Hadt hy Hollandt dan ghedragen,
Onder't hart,
Tot zijn afgeleefde dagen,
Met veel smart,
Om't meyneedigh swaert te laven,
Met zijn bloet,
En te mesten kray en raven,
Op zijn goet?

Maer waerom den hals gekorven?
Want zijn bloet
Was in d'aders schier verstorven:
In zijn goet
Vontmen noyt de Pistoletten
Van't verraet,
Wtghestroyt, om scharp te wetten
's Vollecks haet.

Vondel

*Voor Jan den Tex in
vriendschap en bewondering.*

Een aantal jaren geleden heb ik aan de hand van archiefvondsten uit Simancas de aandacht gevestigd op de in Antwerpen woonachtige Spaanse geheime agent Manuel Sueyro en het heterogene gezelschap van zijn Noord-Nederlandse *amigos* met wie hij clandestiene contacten onderhield.¹ Mede onder invloed van enerzijds de nobele figuur van de Infanta Da Isabel, anderzijds de naar mijn smaak abjecte van kardinaal de la Cueva, de voormalige markies van Bedmar, heb ik inmiddels naar mijn huidige inzicht het glibberige personage en zijn bedrijf toentertijd wel enigszins onderschat, hetgeen dan, afgezien van wat er aan beïnvloeding mag hebben meegespeeld, voornamelijk daaraan moet worden geweten, dat mijn belangstelling bij die gelegenheid uitsluitend en wel iets te nauw-omgrensd de hervatting van de oorlog na het twaalfjarig bestand gold, de jaren 1620/21, waarin Sueyro's bijdrage tot ons geschiedbeeld, een paar ingenieuze opmerkingen niet te na gesproken, niet meer dan marginaal mag worden genoemd.

Inmiddels zijn een paar recentere verblijven te Simancas door mij te baat genomen om ook eens kennis te nemen van wat de man te vertellen heeft over de in onze geschiedenis zo zwaarbeladen jaren 1617-'19, en als resultaat daarvan meen ik aan deze bron, al is en blijft het een troebele, toch wel iets meer belang te mogen hechten, dan ik gedaan had, waarbij ik alleen maar kan hopen dat ik haar niet van de weeromstuit nu juist ben gaan overschatten.

Immers, bij de omgang met dit soort van materiaal is de correcte dosering van vertrouwen en wantrouwen iets uitermate delicaats, zoals ik bij wijze van voorproefje niet fraaier meen te kunnen illustreren dan aan de hand van een weliswaar extreem, maar desondanks zeker niet ontypisch voorbeeld uit een brief van Sueyro aan de Koning, gedagtekend 22 november 1619, waarin wij maar liefst het volgende vernemen: Om zijn voorgenomen greep naar de macht te vergemakkelijken begint Maurits zich goedgunstig voor te doen tegenover de katholieken en met name hun te vragen waarom zij niet mee solliciteren naar allerlei ambten. Dit alles dan echter alleen en uitsluitend om hen te weerhouden van hulpverlening aan de remonstranten en met de bedoeling later de hele zaak tegelijk in éénzelfde heilloze slavernij te dompelen.²

¹ J. J. Poelhekke *'t Uytgaen van den Treves, Spanje en de Nederlanden in 1621*, Groningen 1960; aldaar hfdst. X en XI.

² Archivo General de Simancas, Sección Estado, Legajo 2307; "... y para la facilidad de sus designios empieça a mostrarse favorable a los Catholicos y a preguntarles que porque no pretenden tambien cargos y officios? Solo para divertirlos de que den socorro a los Arminianos y traerlos despues todos juntos a una pernicioso servidumbre." — Aangezien ook alle verdere citaten aan genoemde sectie *Estado* van het Archief te Simancas ontleend zijn, volsta ik verder met opgave van het liasnummer.

Waar blijft men met zo iets, als men het tegenkomt? Wat voor toevallig mugje kan tot deze olifant zijn opgeblazen? Had Maurits misschien wat faciliteiten verleend aan zijn recentelijk verworven onderhorigen in Breda, iets waartoe de Oranjes immers altijd van harte gaarne bereid waren, als de predikanten hun niet in de wielen reden? Tenminste, als de mededeling doodgewoon waar was geweest in de huisbakken zin dat zij voor meer dan, zeg, 80 procent klopte met de feitelijkheden, dan hadden wij toch wel niet op Sueyro behoeven te wachten om een en ander te vernemen! Maar niettemin zal geen enkele rashistoricus ontkennen dat het wel boeiend is zo iets onder de ogen te krijgen.

Wat wij bij de lectuur van een enormiteit zoals deze in gedachten moeten houden, is om te beginnen dat Sueyro haar neerschreef nadat zijn dienst, die peperdure dienst, met de droeve afloop van het Oldenbarneveld-drama een flinke dreun had gekregen, terwijl hij niettemin die dienst, die bovendien in deze periode zwaar belaagd gaat worden door Bedmar, met alle geweld wil voortzetten, en dit dan zonder dat de zaak ook maar een pistolet goedkoper erop wordt. In die omstandigheden kan een mens er licht toe komen eens een paar planken te zagen van ietwat dikker hout dan tot dusverre. Vóór alles is echter relevant, dat het in dit geval Sueyro zelf is, aan wie wij het bericht ontlene. Ongetwijfeld — want de man is op zijn manier eerlijk — heeft hij het wel ergens op gebaseerd en hetzelfde geldt voor allerlei andere min of meer boeiende mededelingen en commentaren waarop wij her en der in de epistels van zijn hand worden vergast. Dit volmondig erkend, zijn het echter niet deze, 's mans eigen brieven, die in het op zijn naam geclasseerde dossier het leeuwendeel van onze aandacht opeisen, maar de bijlagen, de *avisos* uit het Noorden, die hij als bijlagen mee pleegt op te sturen naar Madrid.

Wel te verstaan, deze *avisos* werden eerst door Sueyro zelf in het Spaans vertaald en daarna, evenals zijn eigen brieven, in cijferschrift gesteld, zodat wat wij in een keurige klerkenhand onder de ogen krijgen de decodering is van een vertaling. Ten dele zal het wel aan deze dubbele operatie te wijten zijn, dat wij vaak op een uitermate zonderlinge terminologie stuiten. Het woord „consejo” bijvoorbeeld moet soms „Gecommitteerde Raden” betekenen, soms „Raad van State”, maar ook wel eens „Statenvergadering” — Generaal dan wel Provinciaal — plus zo nu en dan doodgewoon „de Prins met zijn vertrouwelingen”. Verder vinden wij bijvoorbeeld naast, en vaak zelfs in één adem met „Estados Generales” ook „altos Estados” genoemd, waarmee dan wel de Staten van in casu Holland bedoeld moeten zijn. Iets hartverwarmends voor een François Vranck of een Pieter de la Cour; maar wat zijn dan weer naast die „Altos Estados”, soms in conjunctie, soms in oppositie, de „Baxos Estados”? In elk van de, overigens niet zeer talrijke gevallen dat de term opduikt lijkt hij iets anders te betekenen.

Verder kan men moeilijk nalaten zich af te vragen of de opsteller van de *avisos*, die aanstonds nader ter sprake zal komen, wel van huis uit

een ingezetene was van een der Zeven Provinciën? Tenminste, wij kunnen toch zo te zien bezwaarlijk Sueyro of de ontcijferingsklerk in Madrid aansprakelijk stellen voor een tot Oldenbarnevelt gerichte sommatie, te weten in november 1617, zich te komen rechtvaardigen voor een „consejo” waarin met Prins Maurits gedetailleerdelijk zitting hebben de steden Rotterdam, Hoorn, Utrecht, Delfzijl, Monnikendam, Sparendam en Schiedam.³

In aansluiting hierop lijkt het zaak even uiteen te zetten hoe Sueyro's „dienst” in elkaar zat en functioneerde.

De man zelf woonde, zoals reeds gezegd, in Antwerpen waar hij ook geboren was, en, althans in de jaren na 1616 is hij, voorzover ik heb kunnen nagaan, nooit zelf in het Noorden geweest, al acht ik zo'n reisje voor een vroeger tijdstip zeker niet onwaarschijnlijk. Hoe het ook zij, hij had in de Republiek verscheiden *confidentes*, waaronder dan met name één *confidente principal* die een vast maandloon — *stipendio* — genoot van fl 250⁴ en die, evenals trouwens de *confidentes* van lagere rang, met telkenmale ad hoc daartoe overgemaakte fondsen zoveel mogelijk zieltjes trachtte te winnen voor de Katholieke Koning. Deze gewonnen zieltjes vinden wij aangeduid als *amigos* — een enkele maal ook wel *compañeros* — en de *confidente principal* brengt regelmatig verslag uit van hun doen en laten.

Het contact tussen Manuel Sueyro en zijn *confidente* wordt onderhouden door middel van weer een ander soort *amigo*, te weten een in Antwerpen woonachtige⁵, die — het was immers nog bestandtijd — regelmatig op en neer reist naar het Noorden zonder dat zijn reizen blijkbaar argwaan wekken. Dat is te zeggen, wat geen argwaan wekt, is zijn verschijnen in Den Haag of Amsterdam of zelfs niet in een Stad als Utrecht, waarheen de *confidente principal* hem heeft laten komen, wanneer hij er tijdelijk vertoeft in het gevolg van Maurits, die de waardgelders is komen afdanken. Veel te riskant wordt het daarentegen geacht deze *amigo* eveneens als postillon te laten opdraven in de kleinere steden van Holland, wanneer de Prins daar op tournee is voor de wetsverzettingen, en dit dan eveneens met Sueyro's *confidente* in zijn, zoal niet bagage dan toch gevolg.

En dan lijkt het niet ondienstig vóór wij verder gaan die mysterieuze figuur althans enigermate te plaatsen: Hij was dus iemand uit Maurits' omgeving, met een contemporaine Franse uitdrukking „un homme du Prince d'Orange”⁶. Maar dat gold voor vele drommen van lieden; het gevolg waarmee een zeventiende-eeuwse Prins van Oranje zich op zijn officiële reizen liet vergezellen bestond uit een veelvoud met nullen van

³ Av. v. 21 nov. '17; leg. 633. (Hieronder Bijlage IV).

⁴ Sueyro aan Juan de Ciriça, 18 febr. '17; leg. 930.

⁵ Sueyro aan de Koning, 3 sept. '18; leg. 1089. (bijl. XIII).

⁶ Al werd Maurits dit in feite pas in febr. 1618 bij het overlijden van Philips Willem.

wat voor een twintigste-eeuwse Koningin uit hetzelfde Stamhuis gepast wordt gevonden. Onze Mr. X echter was kennelijk heel wat meer dan zo maar één prinsenan uit dozijnen; hij was een van 's Prinsen meest intieme intimi en wel een relatief hooggeplaatste, zodat wij ons niet kunnen laten afschepen met een van de veredelde klerken die in deze dagen vóór Constantijn Huygens als secretaris waren aangesteld van Z.Excellentie, maar aan wie heus geen belangrijke missies werden toevertrouwd zoals voor wetsverzetting en inspectie van de fortificaties naar Rees, om in de noden van het ogenblik te voorzien naar Emden, of zelfs naar Amsterdam voor besprekingen met de Regering over het aandeel van de Stad in de defensielasten, altogader opdrachten waartoe wij onze anonymus geëmployeerd zien.⁷

Dat deze een van 's Prinsen intiemste vertrouwelingen was, krijgt trouwens Sueyro — plus dan via hem de Koning in Madrid — zonder enigerlei valse bescheidenheid herhaaldelijk door de man zelf ingeprent, al was het maar impliciet uit een terloops gelanceerde opmerking van het genre „Maurits zei tegen Graaf Willem Lodewijk en tegen mij”⁸ of wel uit een scène zoals de volgende: de Prins is in het gezelschap van blijkbaar alleen onze *confidente* een brief van de Franse Koning aan het lezen, als het bericht binnen komt dat zijn broer Philips Willem het tijdelijke heeft gezegd. Hierdoor wordt hij zo zeer afgeleid, dat hij de koninklijke missive open en bloot op tafel laat liggen, waar zijn verraderlijke intimus haar op zijn gemak kan lezen.⁹ Wat overigens Maurits' correspondentie met Frankrijk in het algemeen betreft, verklaart onze man onomwonden dat hij die wel in afschrift aan Sueyro zou kunnen opsturen, maar dat hij daar niet voor voelt, aangezien een en ander dan via Madrid bij de Spaanse ambassadeur in Parijs zou terechtkomen, zodat langs die omweg de Franse autoriteiten en dan natuurlijk ook Maurits zelf het lek zouden kunnen ontdekken.¹⁰

Kortom, wij mogen een heerschapp van dit kaliber toch zo te zien wel min of meer op zijn woord geloven, wanneer hij zonder omhaal schrijft dat Maurits hem nog meer vertrouwt dan zijn eigen broer Frederik Hendrik, welk vertrouwen dan bovendien nog wordt gedeeld door Jacobus van Engeland.¹¹ Zelfs al zou echter, wat dit punt betreft, ons geloof niet onwankelbaar zijn, dan nog lijkt het onmiskenbaar dat deze onze voorlichter behoorde tot een heel klein kringetje van vooraanstaanden. Helaas echter is het mij niet mogen gelukken hem binnen dit kringetje persoonlijk

⁷ Emden av. v. 12 mei '19 (bijl. XXII); Rees av. v. 24 maart '18 (bijl. VII); Amsterdam av. v. 28 dec. '17 (bijl. V). — Wat Constantijn Huygens betreft bedenken men dat hij zijn belangrijkste missies uitvoert na zijn diensttijd als 's Prinsen secretaris en in zijn hoedanigheid van prinselijk raad.

⁸ Av. v. 3 aug. '18; leg. 2305; (bijl. XI).

⁹ Av. v. 24 maart '18; (bijl. VII).

¹⁰ Av. v. 3 aug. '18; leg. 2305 (bijl. XI).

¹¹ Av. v. 23 oct. '17; leg. 633 (bijl. III).

te identificeren, zodat ik nog slechts wil vermelden dat François van Aerssen en de heer van Marquette om allerlei redenen van tijd en plaats niet in aanmerking komen en mijn gedachten bijgevolg als onwillekeurig uitgaan naar Maurits' vele neven die onder zijn vleugelen in en vanuit Den Haag een carrière aan het opbouwen waren.¹²

Maar zoveel is dus zeker: Prins Maurits werd, en dit dan dag voor dag, van uur tot uur, verraden door een van zijn intiemste vertrouwelingen. Het is een lot dat meer „monarchen” heeft getroffen, dezulken in actu dan wel in potentia, en dat dan ook velen onder hen bij wijze van beroepskwaal ten prooi heeft doen vallen aan een zo te zien in hoge mate onbehaaglijk wantrouwen. „Das musz ich Mariamnen doch erzählen und ihr dabei ins Auge schau'n”, aldus de Herodes van Friedrich Hebbel, en nu wil ik alles eerder dan Maurits voor een Herodes doodverven, maar in onze handleiding voor dit tijdvak, de magistrale Oldenbarnevelt-biografie van den Tex, kunnen wij lezen hoe de Prins steeds nijpender als het ware bezeten werd door allerlei angsten, zo zeer zelfs, dat hij het droevigerwijze niet heeft kunnen opbrengen, toen de Advocaat en zijn familie het zelf niet deden, op eigen initiatief de Staten-Generaal te elfder ure gratie te laten verlenen en zich aldus, in onze nageslachtelijke ogen, als de morele overwinnaar in het drama te manifesteren.

Van deze angsten nu, althans van het onderdeel argwaan, komen wij ook enkele uitingen tegen bij onze Mr. X. Reeds in een *aviso* van 13 februari 1617 bijvoorbeeld vernemen wij dat volgens Maurits, die dit publiekelijk „en pleno consejo”¹³ verklaard heeft, drie personen door de Spaanse Koning „gepensioneerd” worden. Twee van het drietal zijn, naar zegsman bekend is, Oldenbarnevelt en Cornelis Aerssens, maar wat de derde betreft tast hij in het duister en wij kunnen duidelijk tussen de regels door lezen dat hij er niet helemaal gerust op is of hij niet zelf bedoeld wordt, dit ook al vertelt Maurits eveneens dat bovendien nog Uytenbogaert op de Spaanse betaallijst prijkt. Wat onze man zelf betreft hebben wij dan weliswaar van tien maanden later de reeds aangehaalde verzekering dat Maurits hem nog meer vertrouwt dan zijn eigen broer, maar niettemin blijft de prinselijke argwaan als een soort tromgeroffel op de achtergrond door heel de correspondentie meeklinken en als er in april 1619 een van zijn brieven blijkt te zijn zoekgeraakt, zijn de angsten van onze anonymus acuut en menigvoudig.¹⁴ Kortom, het was een zenuw-

¹² Aangezien de reeds sedert enkele jaren openlijk katholieke Jan de Jongere (NNBW I, 1221) hier niet in aanmerking komt, heb ik gedacht aan de jongste zoon van Jan de Oude, Johan Lodewijk van Nassau-Hadamar (NNBW VI, 866) die in 1629 overging tot het katholicisme en in Keizerlijke dienst trad. Bij nader onderzoek blijkt deze evenwel een waterdicht alibi te hebben, hetgeen eveneens geldt voor zijn leeftijdgenoot en oomzegger, de latere veldoverste in Staatse dienst Willem van Nassau-Siegen (NNBW I, 1572).

¹³ Wat voor „raad” hier bedoeld kan zijn is mij volkomen onduidelijk; cf. de opmerkingen op blz. 4 hierboven over de in deze avisos gebezigde terminologie.

¹⁴ Av. v. 3 mei '19; leg. 1090 (bijl. XXI).

slopend bedrijf, waaraan met alle recht en reden een gepeperd tarief kon te pas komen. Plus dan nog dat men als *confidente principal* van een agent die zelf afhankelijk is van een instantie zoals de zeventiende-eeuwse Spaanse schatkist, voortdurend uit eigen zak aanzienlijke sommen moet voorschieten. In september 1619 bijvoorbeeld heet het dat hij al meer dan 15000 gulden in het bedrijf heeft gestoken, dus is het dan een wonder dat hij eens een keer in woede ontsteekt en zelfs bijna Sueyro's brief in stukken scheurt, als tegen alle beloften in de vriend-postillon uit Antwerpen voor de zoveelste keer met een lege geldbuidel arriveert? ¹⁵

Alvorens van de *confidente principal* over te stappen op het chapter *amigos* wil ik, zij het vluchtig, nog één overweging aan de orde stellen, die zich onwillekeurig opdringt bij de lectuur van dit soort bescheiden. Kan het niet doodgewoon een doorgestoken kaart geweest zijn, in dier voege dat Prins Maurits door zijn verraderlijke intimus aan de lopende band van het bedrijf op de hoogte werd gehouden? Op die manier zouden dan natuurlijk met zijn medeweten allerlei — maar niet doorslaggevend belangrijke — inlichtingen van militaire, maar ook van handelsstrategische aard zijn uitgeleverd, maar eveneens, als waarmerk van de quasi-autenticiteit, allerlei verre-van-aardigs over hem, Maurits, zelf. Welnu, al zou ik het niet met absolute stelligheid durven uitsluiten, wanneer wij het gehele corpus Sueyro met deze gedachte in ons achterhoofd zorgvuldig doorlezen, dan stoten wij op zoveel vitaal-kwetsends voor deze Prins zoals zijn figuur ons voor ogen staat, dat ik een veronderstelde voorkennis zijnerzijds alleen maar in hoge mate onwaarschijnlijk kan noemen.

Hoe stond het nu met de *amigos*, de goede instrumenten met behulp waarvan de *confidente principal* Sueyro's bedrijf liet functioneren? Waaraan wij hier zeker niet in de eerste plaats moeten denken, is een onderonzerig clubje, een straf in de hand gehouden „petit noyau” van Mme Verdurin. Zo te zien moeten wij eerder spreken van een soort netwerk van subtiele kanaaltjes ter infiltratie, en wie daarbij onwillekeurig mocht denken aan celvorming van het type waarmee de negentiende en onze eigen eeuw maar al te zeer vertrouwd zijn geraakt, is er misschien niet eens zo heel ver naast, afgezien dan wel te verstaan van de zogezegd technische perfectionering, hetgeen natuurlijk nogal een verschil maakt.

In februari 1620 ziet Manuel Sueyro zich gedwongen, knarsetandend na lang tegenstribbelen, aan Bedmar een lijstje uit te leveren van zijn relaties in de Republiek; dit aangezien de ambassadoriale dwarskijker zelf eens wil nagaan in hoeverre al die lieden hun dure geld waard zijn. Naar dit lijstje zoals afgedrukt in mijn reeds vermelde studie over het

¹⁵ Sueyro aan de Koning, 10 sept. '19; leg. 2307. „Dizeme su amigo que quando llegó allí sin su stipendio se alteró de manera que estuvo por rasgar la carta que yo le escribia diciendo que él havia gastado en servicio de V. Magestad mas de quince mil florines de su hacienda, aventurado su vida y las de sus amigos y que ahora me burlava yo del.”

jaar 1621 moge ik, met inachtneming van een paar bij dezen aan te brengen correcties, verwijzen.¹⁶

Wie helaas niet op het lijstje voorkomt, is onze Mr. X. Allicht niet, kan men zeggen, want dan was hij geen Mr. X meer. Het is echter zonneklaar dat van de opgesomden hoegenaamd niemand, om het eens heel modern uit te drukken, in het geschetste profiel past.

Verder laat op het lijstje van februari 1620 nog iemand verstek gaan, die wij in de jaren 1617 en eerste helft '18 wel degelijk druk in actie zien voor Sueyro's goede zaak. Die ontstentenis van twee jaar later behoeft inmiddels geen verdere toelichting, als ik erbij vertel dat het de pensionaris van Rotterdam is, geheten Hugo de Groot. Maar over hem aanstonds meer.

Een enkel woord is hier op zijn plaats over het tweetal vooraanstaande Zeeuwen van Sueyro's lijstje, de — overigens uit Dort afkomstige — dichter-pensionaris van Middelburg, Simon van Beaumont, en Oldenbarnevelts — evenals natuurlijk Hugo de Groot — toekomstige rechter Adriaan Manmaker, 's Prinsen vertegenwoordiger als Eerste Edele, en in het dienstjargon van Sueyro c.s. aangeduid als „el presidente de Zelanda”.¹⁷ Bij het overlijden van Malderee, die laatstelijk deze functie bekleed had, riep de principaal „onze vrienden” bijeen om te overleggen of het zin zou hebben hem te „laten” opvolgen — *dexassemos*, eerste persoon meervoud — door de onlangs voor de vriendenkring gewonnen Beaumont. Deze opzet leek echter minder gewenst, want dan zou hij op zijn beurt ongetwijfeld door een „doodsvijand van Zijne Spaanse Majesteit” worden opgevolgd als pensionaris van de hoofdstad, en zodoende is thans Manmaker „gekozen” — maar Maurits en zijn recht tot benoeming dan? — die stellig weldra „een der onzen” zijn zal, gezien het vertrouwen dat hij stelt in de grote zegsman persoonlijk.¹⁸ Een paar maanden later vernemen wij dat Manmaker in Zeeland de „Arministas” begunstigt, terwijl de godsdiensttwisten daar te lande dan zo hoog lopen, dat onlangs bij een ruzie tussen Beaumont en de Middelburgse burgemeester Veth de handen aan de degens werden geslagen.¹⁹

¹⁶ Cf. n. 1 op blz. 3 hierboven; op. cit. 132vlg. Zoals uit het hieronder volgende zal blijken is „el moço señor de Schaer”, die ik in 1960 niet vermocht te identificeren, de Hollandse edelman Albrecht van Schagen. Verder maakt drs. J. G. Smit van het Bureau der Rijkscommissie voor Vaderlandse Geschiedenis mij erop attent dat als „presidente de Frisa” veeleer dan de door mij genoemde Marcus Lycklama a Nijeholt een andere Friese afgevaardigde in aanmerking komt, nl. Frederik van Vervou.

¹⁷ Juist zoals Simon van Beaumont, die dus eigenlijk pensionaris van Middelburg was, steevast wordt aangeduid als „pensionario de Zelanda”.

¹⁸ Av. v. 28 dec. '17; leg. 2305 (bijl. V).

¹⁹ Sueyro aan de Koning, 8 maart '18; leg. 1089. „... se van ya introduciendo en la Isla de Zelanda los Arministas y los favorece el Presidente Wannemaker (*sic*) a quien ayudaron a escoger los aminos en lugar del defuncto Malerij; es tan grande el sentimiento que muestran desto los de la parcialidad contraria, que se ha atrevido el Burgomastro de Middelburgh, llamado Juan de Vette sobre ciertas palabras que tuvo con el dicho Presidente (el qual le desmintió) a hechar mano a la espada, aunqu le detuvieron los circunstancias.”

Deze constatering dat Adriaan Manmaker en Hugo de Groot, weldra rechter en berechte, hier voor eenzelfde karretje gespannen liepen, geeft een zekere pointe aan een episode uit het proces, waarop, vrijwel terstond na zijn veilige aankomst in Parijs, De Groot Frederik Hendrik zal vergasten. Manmaker zou hem namelijk onder vier ogen „toezeggynghe . . . van verlossynghe” hebben gedaan, als hij iets compromitterends wist te vertellen over Louise de Coligny en over hem, Frederik Hendrik zelf. ^{19bis}

Hoe dit te duiden? Hieronder zullen wij zien hoe er de vrienden alles aan gelegen was dat Hugo de Groot niet door de mand zou vallen, dus was dit misschien de prijs waarvoor Manmaker van Maurits zijn invrijheidstelling had weten te bedingen? En nu mag het dan zijn dat, naar Manmaker erbij vertelt, hij tot het stellen van die vraag „belast” was door Willem Lodewijk, ^{19ter} zodat een waarschuwing aan Frederik Hendrik door zijn beschermeling in spe wel degelijk op haar plaats was, dan nog vraagt men zich af of daarbij Manmaker per se met name moest worden genoemd. Ten minste, het lijkt toch ook weer ietwat ongerijmd te veronderstellen dat Sueyro's vriendsamenraapsel zo zeer „cel” en zo weinig „petit noyau” zou zijn geweest, dat wij ons Grotius als onkundig moeten voorstellen van Manmakers recente overgang tot de persuasie. In ieder geval is het beslist wel iets om zeer zorgvuldig te savoueren, wanneer wij juist deze *juge d'instruction* tegenover juist deze patiënt, daarbij een vriend van lange jaren, horen verklaren „blyde te zyn, dat op hem geen bedenkingen van handeling met den vyandt vielen, gelyk wel op anderen”. ^{19quater}

Wat Holland betreft vinden wij bij Sueyro bevestigd dat het lid van de ridderschap — welk college Maurits immers slechts „om” kon krijgen door een aantal nieuwe benoemingen door te drijven — zeer overwegend aan de kant stond van zijn pensionaris, de landsadvocaat. Precies het tegenovergestelde van dertig jaar later, ten tijde van Willem II, zoals alleen alreeds de namen Boetzelaer — in dit geval Rutger Wessel, heer van Asperen — en Matenesse (Adriaan) kunnen getuigen, die wij, samen met hun collega Schagen, ook via Sueyro's *confidente* op hoge toon bij Maurits horen protesteren tegen Oldenbarnevelts gevangenneming.²⁰ Dezelfde heer van Schagen „en vier of vijf andere edelen”, met wie onze man gewoon is alles te bespreken, bezweren hem dan ook in deze dagen zich niet te zeer bloot te stellen, want zij zouden hem niet graag als observatiepost bij Maurits kwijt raken.²¹

^{19bis} P. C. Molhuysen ed. *Briefwisseling van Hugo Grotius* II (RGP Gr. Serie 82), 89.

^{19ter} Caspar Brandt *Historie van het Leven des Heeren Huig de Groot* (Dordrecht/Amsterdam 1727), 154. Cf. *ibid.* 176 alsook J. den Tex *Oldenbarnevelt* (hier verder geciteerd als dT.) IV, 318.

^{19quater} C. Brandt loc. cit.

²⁰ Av. v. 8 sept. '18; leg. 633 (bijl. XIV).

²¹ Av. v. 28 sept. '18; leg. 1089 (bijl. XVI).

De heer van Schagen, die hier sprekend wordt ingevoerd, is de junior, Albrecht, die wij eveneens op Sueyro's lijstje voor Bedmar tegenkomen, maar ook reeds zijn in februari 1618 overleden vader Jan was een doelbewuste *amigo* geweest. Deze oude vriend van Oldenbarnevelt wordt bijvoorbeeld door anonymus ten tonele gevoerd als derde bij een ietwat wrange discussie tussen de Prins en de Advocaat op 20 november 1617. Als Maurits namelijk de Arminianen aanduidt als „jezuïeten- en papisten-gebroed”, kan Schagen, die zelf katholiek was,²² niet nalaten even op te merken dat de papisten even veel tot de oorlog hadden bijgedragen als de Gomaristen en dus even veel vrijheid behoorden te hebben als welke secte dan ook. Kortom, het bekende liedje, maar of de Prins er misschien in dit geval niet van terug had? Ons relaas vervolgt tenminste zonder enigerlei overgang met een vraag zijnerzijds aan Oldenbarnevelt, waar hij de vijftienduizend gulden heeft gelaten, die hem ter beschikking zijn gesteld om achter „de geheimen van alle hoven” te komen. Maar daarmee heeft, aldus de Advocaat, Zijne Excellentie geen zier te maken.²³ Zelfs in Sueyro's vertaling is de scène zo levend, dat ofwel zijn *confidente* zelf als vierde erbij aanwezig moet zijn geweest, ofwel Schagen het vrijwel verbatim aan hem hebben doorgegeven.

Wat deze oude heer betreft, die wij hier aan het uitluiden zijn, mag nog een laatste geste niet onvermeld blijven. Als om te symbolizeren dat bij een edelman van zijn kaliber de vriendschap, inclusief de politieke, niet afhankelijk is van winstbejag, restitueert hij kort voor zijn dood aan onze zegsman een eerst enkele weken tevoren, om zijn intrede in de vriendenkring te vieren, namens de Koning ontvangen vergulde schaal, met opdracht er een ander zieltje mee te winnen.²⁴

Ziehier in grove trekken het tableau de la troupe; wat voor stuk moest er nu worden opgevoerd? In zekere zin was het natuurlijk „a soggetto” in de trant van de commedia dell'arte, dus met alleen de grote lijnen gegeven en aangezien deze grote lijnen zowel bij de Regering in Madrid als bij haar nijvere dienaar Sueyro en deszelfs *confidente principal* uitenterna bekend waren, mag het ons niet verbazen dat wij in heel deze stapel brieven en *avisos* geen expliciet in evenzoveel woorden vastgelegd scenario ervan tegenkomen. „El gran negocio”, dan wel, nog simpeler, „el secreto”, met dergelijke vage termen moeten wij ons tevreden stellen, maar dat kan ons niet beletten aan de hand van allerlei ter zake dienstige uitlatingen in grote lijnen — en de commedia dell'arte gaat immers niet verder — te reconstrueren waar het op neerkwam.

Zoals wel vanzelf spreekt was dat in laatste instantie een herstel van 's Konings gezag in het zevental afgedwarrelde Nederlandse gewesten,

²² dT. I, 131. Volgens dT. was de goede man „niet van de snuggersten”.

²³ Av. v. 21 nov. '17; leg. 633 (bijl. IV).

²⁴ Av. v. 7 Jan. en v. 24 maart '18; leg. 1089 (bijl. VI en VII).

maar met die brute constatering zonder de bijbehorende apparatuur van „distinguo's” is niet dan bij benadering aangeduid waar het om begonnen was. Of is met een term als „distinguo” misschien een overmaat aan subtiliteit gesuggereerd, gevolg van de zo uiterst moeilijk overzienbare wirwar, waarin wij nu eenmaal dit soort van gegevens opgediend plegen te krijgen? Is, tot haar kern herleid, de grote zaak misschien toch niet zo heel gecompliceerd, want doodeenvoudig aldus onder woorden te brengen, dat de *amigos* en hun geestverwanten – maar hoe ver reikte dat in de breedte en diepte? – van harte gaarne bereid zijn de Katholieke Koning opnieuw te erkennen als Graaf van Holland en Zeeland en al wat dies meer zij, mits hij van zijn kant zich bereid verklaart garant te blijven voor hun sedert de „verlating” van zijn vader geconsolideerde vrijheden? Naar anonymus zelf het formuleert in een van de vroegste brieven uit ons corpus: ²⁵ het is zaak deze landen terug te brengen in 's Konings obediëntie met „welomschreven restricties en condities, te weten dat de Staten geen oorlog zullen voeren dan met toestemming van de Koning en, omgekeerd, de Koning alleen met instemming van de Staten.” Verder is het te hopen dat laatstgenoemden „zoals het gebruikelijk is onder Staten” het op een akkoordje zullen gooien met hun collega's in de Gehoorzame Gewesten, met dien verstande dat het hun vrij zal staan een „gouverneur” aan te stellen uit het een of andere Huis dat „aan Zijne Hoogheid gehoorzaam is, of dat zijn goedkeuring kan wegdragen”. Een slag om de arm, dat van die gouverneur, met in gedachten het thans alleen nog maar zwarte schaap Maurits, bij wie echter het Spaanse bewind een paar jaar na dezen zijn heul zal gaan zoeken? ²⁶ En apropos van „Zijne Hoogheid”, zijnde natuurlijk Aartshertog Albertus, die vinden wij dus, als het ware *pour acquit de conscience*, hier ook even genoemd, maar verder bracht de kinderloosheid van het aartshertogelijk paar als geheel vanzelfsprekend met zich mee dat er bij al deze plannenberamerij verder geen rekening met hen werd gehouden. Zij werden trouwens in dit stadium ook niet geacht van Sueyro's bedrijf op de hoogte te zijn.

Kan men dus, wat zijn kern betreft, de „gran negocio” als iets betrekkelijk welomlijnds beschouwen, in de modaliteiten waarmee het naar het oordeel van zijn diverse beramers tot uitvoering moest worden gebracht, valt niet onbegrijpelijkerwijze de nodige variatie te ontwaren.

²⁵ Av. v. 23 jan. '17; leg. 930. „Con estas discordias espero hallar algun medio que será mejor que la tregua, y por lo menos espero que los traeremos a la obediencia de Su Magestad con las restricciones y condiciones que se acordaren: a saber que los Estados no emprenderan ninguna guerra si non fuere con consentimiento de Su Magestad, y assimismo no la intentaré Su Magestad si no fuere con consentimiento de los Estados, los quales espero que se acordarán (como suelen hazer los Estados) con los Estados obedientes dessas partes, pero con condición que siempre podran tomar o escoger un Governador de alguna casa que sea obediente a Su Alteza o que Su Alteza aprovare.”

²⁶ Cf. mijn *Uytgaen v.d. Treves* hfdst. V en VIII.

Een tweetal dingen zijn echter wel zo ongeveer in confesso: het project kan vooralsnog het best gedijen te midden van de godsdiensttwisten, die dan ook, althans door anonymus zelf, naar best vermogen worden opgestookt, en verder geldt als een „psychologisch moment”, waarnaar omzichtig moet worden toegeleefd, de afloop van het bestand in april 1621. De beide elementen vinden wij fraai gecombineerd in een uitlating van Sueyro zelf: wat hij en de *amigos* nastreven, is dat de twisten in ieder geval voortduren tot het bestand voorbij is.²⁷ Heel veel concreets over de dan intredende nieuwe dispensatie vernemen wij verder niet, maar bijvoorbeeld Manmaker maakt als zijn opinie kenbaar dat de Zeeuwen zeker niet het bestand zullen willen verlengen op de huidige voorwaarden; dan liever weer oorlog, maar nog liever een vaste vrede met erkenning van de Koning.²⁸

En, al dan niet slechts voor de curiositeit, nog even een nummertje politieke tafelkout aan een diner, door onze zegsman, niet zonder bijbedoelingen, aangeboden aan een stelletje vrienden en aspirant-vrienden. Bij die gelegenheid geeft de baljuw van Zuid-Holland, Arent Muys van Holy, als zijn mening te kennen dat vóór alles de Zeventien Provinciën in overleg moeten treden om te zorgen dat de vreemdelingen hun grondgebied verlaten, waarna zij dan de Spaanse Koning tot „protector” dienen te kiezen. Hierop de pensionaris van Zierikzee, Cornelis de Jonge, dat de Koning van Spanje wel gek zou zijn, als hij dat accepteerde, want daarmee zou hij immers dienaar — *criado* — worden waar hij thans heer — *señor* — is. Inderdaad, aldus de oude heer van Schagen, die ook nog van de partij is, dat zijn niet meer dan luchtkastelen, maar niettemin, nu de Spanjaarden over de mogelijkheid van bestandsverlenging beginnen te praten, moesten wij het toch maar eens voorstellen. Hoe dan ook, de Koning mag gerust weer Graaf van Holland en Zeeland worden, maar dit dan alleen maar als *superintendente*, onder wie „wij” zelf onze *governador* kiezen. Wat overigens de hereniging van de oude Zeventien betreft, die wenst de bejaarde Hollandse edelman niet al te intiem. Met name wil hij — of is het misschien alleen maar scherts? — de Spaanse troepen in de Nederlanden laten blijven, want als die verdwenen, dan zou tot ruïne van Holland en Zeeland alle handel en industrie weer naar „Brabant” trekken.²⁹

Wat kan nu, mogen wij gevoeglijk vragen, vooraanstaande, fatsoenlijke lieden in gewesten als Holland en Zeeland ertoe hebben bewogen in een jaar als 1618 dit politieke doel na te streven? Nog afgezien daarvan, in hoeverre dit jaartal op zichzelf al bijna volstaat om ons wegwijs te maken, zou ik voor mij op die vraag een tweeledig antwoord kunnen bedenken: Te midden van die waarlijk toch niet heel veel minder dan

²⁷ Sueyro aan de Koning, 29 sept. '18; leg. 2305 (bijl. XVII).

²⁸ Av. v. 21 jan. '19; leg. 1090 (bijl. XIX).

²⁹ Av. v. 7 jan. '18; leg. 1089 (bijl. VI).

burgeroorlog waarin deze Staat was verzeild geraakt, leek het bestel der vaderlandse vrijheid in ijzingevekkende mate bedreigd door enerzijds de op eigenbaat gerichte bemoeizucht van de twee traditionele grote vrienden, Frankrijk en Engeland, anderzijds en nauw daarmee verstrengeld door de ambitie van Prins Maurits, van wie de lieden met wie wij ons hier bezig houden geen ogenblik betwijfelen dat hij alleen maar het geschikte ogenblik afwachtte om een greep te doen naar de soevereiniteit over deze landen; dit dan in het nauwste overleg met zoal niet de Franse, dan toch zeker de Engelse koning.

Dat wantrouwen jegens Frankrijk en Engeland, het besef dat door die staatkundige vriendschap onze voorouders de nationale vrijheid levensgevaarlijk belaagd konden achten, is voor ons thans moeilijk nog na te voelen, zo degelijk is blijkbaar de geijkte Schablone „Spanje de vijand, de Frans en Engelsen de goede helpers in de nood” er bij ons ingehamerd. Maar, als wij even doordenken, dan kunnen wij toch, ook zonder gespecialiseerde historische vakkennis zozegd met onze klompen aanvoelen hoe dergelijke goede helpers alras de gedaante kunnen aannemen van encombrante relaties. Dat door het ontluikende Statenbewind in zijn puberteitsjaren met de soevereiniteit als het ware geleurd was, eerst bij de Valois, daarna bij Elisabeth, moet toch aan de ministers van Lodewijk XIII en zeker aan een Jacobus I nog levendig voor ogen hebben gestaan, dus is het dan zo verwonderlijk dat men zich als opvolgers van die aangezochten in alle gemoedsrust meent te kunnen permitteren in het verkeer met die aanzoekers en hun kinderen een nonchalant protegerende toon aan te slaan? In ieder geval behoeven wij geen ogenblik te betwijfelen dat het heus niet alleen Simon van Beaumont was, die er, zoals wij het uit zijn mond opgetekend vinden, „genoeg van heeft nog langer onderworpen te zijn aan de Engelsen en de Frans en.” Immers, „wij kunnen niets doen, dan wat zij willen”, aan welke toestand alleen maar een eind kan komen bij hernieuwde erkenning van de Spaanse Koning, die nu geen gevaar meer oplevert.³⁰

Van het tweetal grote vrienden is het in dit stadium vooral Engeland waarvoor men beducht is, hetgeen wij ons alleen al reeds gemakkelijk genoeg kunnen voorstellen, als wij de geringe stabiliteit indachtig zijn van het Parijse bewind vóór de definitieve installatie van Richelieu. Daar komt dan evenwel nog bij dat, zeker in het leven van alle dag, het Engeland van Jacobus I in zijn kleffe opdringerigheid iets veel nabijers was of leek dan het gelijktijdige Frankrijk. Had niet nog pas een jaar geleden Oldenbarnevelt kans gezien ten koste van een financiële monsterinspanning de pandsteden Vlissingen en Den Briel in te lossen, terwijl men niettemin de Britse ambassadeur Carleton voor de duur van zijn Haagse ambtsvervulling zijn sessie in de Raad van State moest laten behouden? Maar er was nog meer; er was iets dat in de conflictsituatie

³⁰ Av. v. 21 nov. '17; leg. 633 (bijl. IV).

van die jaren waarschijnlijk aan gevoeld werd als een nog onmiddellijker bemoeienis. De fervente theologiebedrijver die als defensor fidei op de Engelse troon zetelde, voelde zich geroepen, en dat dan niet zonder modaliteiten van opperste arbiter, zich actief bezig te houden met de hoge controversen die de Noord-Nederlandse Kerk beroerden. Dat hij daar ook inderdaad, niet slechts door de Contra-remonstranten, maar voordien reeds door Oldenbarnevelt zelf met zijn neus bovenop gezet was, doet daarbij verder weinig ter zake; wat wij in onze Sueyro-papieren zien doorschemeren is ergernis en angst dat op de aangekondigde synode Jacobus via de door hem gedelegeerde theologen helemaal het hoge woord zal voeren. Dit dan terwijl men uit Carletons allocutie ter Staten-Generaal na zijn terugkeer uit Engeland in december 1617 toch al heeft kunnen distilleren dat Zijne Britse Majesteit de Heren Staten zijn protectoraat wil opdringen,³¹ een protectoraat van een arrogant stuk monarch van vlakbij over de zee en wiens onderdanen zich juist aan het ontpoppen zijn als gevaarlijke handelsrivalen.

Maar alsof dat nog niet genoeg was, is er ook nog de staatsvorm die deze Jacobus, meer nog en in ieder geval met veel meer nadruk dan zijn broeder van Frankrijk, aan de Staten wil opdringen.

Hierboven heb ik een lange tirade van Simon van Beaumont aangehaald over de voordelen van een protectoraat door de Spaanse Koning; die tirade nu had hij besloten met de opmerking dat deze ook nog in de gelegenheid was het een of andere hertogdom te geven aan Prins Maurits, „die hier niet hoger komen kan, dan hij nu staat”. Aldus Beaumont en dat hij en zijn geestverwanten de Prins langs legale weg zeker niet hoger zouden laten komen, is iets waaraan geen ingewijde onder de tijdgenoten kan hebben getwijfeld en wij ook nu niet behoeven te twifelen. Iets anders is, dat Beaumont en zijn geestverwanten tegelijkertijd Maurits, terecht dan wel ten onrechte, ervan verdachten dat hij voortdurend loerde op een kans zich met een staatsgreep soeverein te maken, en dit dan juist, naar men vreesde, onder Engels protectoraat. Trouwens, de brief uit Parijs die onze anonus op zijn gemak kon lezen, toen Maurits even werd afgeleid door het bericht van Philips Willems overlijden, bevatte, naar hij ons bericht, een aanbod aan de Prins van dertigduizend man Franse hulptroepen om zich tot soeverein op te werpen onder protectoraat van Lodewijk XIII.³² Overigens werden deze bij Maurits veronderstelde en door zijn verraderlijke intimus deskundig aangewakkerde³³ voornemens wel degelijk verdisconteerd bij de tenuitvoerlegging van de „gran negocio”; eind oktober 1617 heet het bijvoorbeeld dat „wij” in dat kader „niets meer zullen voorstellen, voordat eerst graaf Maurits zijn verheffing tot Graaf van Holland en Zeeland aanhangig

³¹ Av. v. 28 dec. '17; leg. 2305 (bijl. V).

³² Av. v. 24 maart '18; leg. 1089 (bijl. VII).

³³ Cf. hierboven blz. 7.

begint te maken, want, al is het dan vergeefse moeite, iets anders heeft hij niet op het oog".³⁴

Naar zijn eigen zeggen heeft Maurits Oldenbarnevelt weinig dingen zo zeer kwalijk genomen als diens veronderstelde bewering dat hij naar de soevereiniteit zou staan.³⁵ Iets dergelijks komen wij ook tegen in onze *avisos*, al is hier niet de Advocaat de kwade pier, maar de Haarlemse pensionaris De Haan, die namelijk op 7 augustus 1618 te kennen gaf hoe hij zeer beslist niet van plan was te dulden dat de dienaar meester zou worden, want dat, naar men nu — te weten na het optreden in Utrecht — toch wel duidelijk zien kon, de Prins er alleen maar op uit was het land aan zich te onderwerpen.³⁶

En dan ten slotte nog een dialogeje tussen Maurits en een helaas niet met name genoemd Statenlid — maar het was „uno de los principales” — tegenover wie de Prins hoog opgaf niet slechts van zijn eigen verdiensten, maar ook van die van zijn vader en van wie hij „con notable resolución” het volgende antwoord kreeg te incasseren: „Toen Uw vader zich om allerrechtvaardigste redenen de toorn van zijn koning op de hals had gehaald en met schulden beladen geen enkele uitweg zag, want hij vond nergens een onderkomen, in Frankrijk zomin als in Duitsland, toen hebben wij hem in deze landen opgenomen en met onze middelen ondersteund en met gezag bekleed. In dank daarvoor heeft hij ons overgeleverd, of was hij dan toch van plan ons over te leveren aan Anjou en heeft hij later met ontelbare listen en lagen geprobeerd ons van onze vrijheid te beroven en zich Heer te maken over deze gewesten.”³⁷

Dit curieuze nummertje historische exegese inspireert mij tot een paar woorden commentaar. Immers, deze visie van dat ongenoemde Statenlid is zo totaal afwijkend van de traditioneel gangbare, dat men er als hedendaags historicus door gefraspeerd, bijna zelfs geschokt wordt. En nu durf ik rustig beweren, zelfs zonder er het monument van Hendrik de Keyser in de Delftse Grote Kerk bij te halen, dat de hier geciteerde

³⁴ Av. v. 23 oct. '17; leg. 633 (bijl. III).

³⁵ dT. III, 731.

³⁶ Av. v. 11 aug. '18; leg. 1089 (bijl. XII). Dat, hoewel er staat „el Burgomastro de Harlem”, niettemin pensionaris De Haan bedoeld moet zijn leid ik af uit Sueyro's brief aan de Koning van 3 sept. '18 (leg. 1089), waar de vlucht van dezelfde „Burgomastro” verhaald wordt: „y a la salida de la Haya le oyeron dezir a altas voces: que para sufrir tanta sujecion mas valia entregarse a su antiguo señor”.

³⁷ Sueyro aan de Koning, 3 nov. '17; leg. 633. „Señor, haviendo vuestro Padre incurrido por causas justissimas en la indignacion de su Rey y Principe, y hallandose cargado de deudas sin esperanza alguna, pues no podia ya parar en ninguna parte de Francia ni Alemaña, le recogimos en estas tierras y con nuestros medios le sustentamos y dimos la autoridad con que en pago desto nos entregó, o quiso entregarnos al Duque de Alençon, y despues procuró con mil traças y modos quitarnos la libertad y hazerse señor destas Provincias que fatigó y atormentó con extraordinarios tributos, exponiendonos a mil insultos y robos de los estrangeros.”

uitlating een typische boutade was, zoals er in de hitte van de partijstrijd wel meer worden gelanceerd, juist de lectuur van zo'n boutade is naar mijn gevoel bijzonder nuttig om ons weer eens het besef bij te brengen hoe uitermate moeilijk, om niet te spreken van ondoenlijk, het voor een Nederlands historicus toch eigenlijk is door item zo veel lagen affectief bezinsel heen, die zich in de loop der jaren hebben opgehoopt, zelfs maar bij benadering zuiver de positie aan te voelen van de Oranjes in de verschillende stadia van ons Ancien Régime.

Wat een passage zoals de hier geciteerde mij bijvoorbeeld voor de geest roept, is het begrip „condottiere”, dat zo onmiskenbaar ter dege heeft meegespeeld bij het vroegste optreden van de niet rechtstreeks-Bredase Nassaus in onze geschiedenis. Figureert, om van de bedrijvigheid van Lodewijk en het Gelderse gastnummertje van Jan de Oude niet eens te spreken, de persoon van de Zwijger zelf niet eenzaam en alleen in één adem met de gewesten Holland en Zeeland als contracterende partij bij de Pacificatie van Gent?

Speelde nu dit condottiere-element ook nog een rol in het besef, in de gedachtenwereld van de ook zelf nog te Dillenburg geboren Maurits, met dien verstande dat het naar best vermogen moest worden verdrongen? Opmerkelijk lijkt mij in ieder geval dat blijkbaar een zekere relevantie, niet zonder bijmenging van jaloezie, wordt toegekend aan de omstandigheid dat Frederik Hendrik, de jongere broer, wel in Holland geboren is.

„Een Hollander . . . geboren van Delft”, zoals de nieuwe Prins zelf het kort na zijn ambtsaanvaarding, wanneer hij eens zijn Amalia hoort aanduiden als „U.Ex.ties gemael”, zal kenbaar maken, en wel met de nadere toelichting „dat men se daer hiet: vrou, huysvrou of wijff”, en zelfs nog nader toegelicht „dat hij van de Duitsche pracht niet en wist”. Hier zal dus „Duitsch” wel in de hedendaagse zin Hoogduits moeten betekenen en wat er prachtigs was aan dat kazerne-achtige hof van Maurits staat niet aan ons ter beoordeling.³⁸

Nog opmerkelijker evenwel en zeker niet minder relevant is in de discussie over Maurits' streven naar de soevereiniteit de ontstentenis van iedere herinnering aan het feit dat zijn vader, toen het fatale schot van Baltasar Gérard viel, op een haar na ingehuldigd was geweest als graaf van Holland, maar dit dan met zo veel voorwaarden en modaliteiten, dat wij, al was het dan nog zo conservatief bedoeld, het met een neologisme alleen maar een constitutionele monarchie zouden kunnen noemen. Als zodanig zou, bij ontstentenis van Philips Willem, Maurits vrijwel zeker opgevolgd zijn, maar toen hem op volwassen leeftijd de kans werd

³⁸ H. C. Rogge ed. *Brieven van Nicolaes van Reigersberch aan Hugo de Groot* (Werken Hist. Gen. Derde Serie 15), 51. De opmerking komt mij nog te meer opportunistisch voor, daar Frederik Hendrik zich mijns inziens zijn leven lang ter dege bewust is gebleven dat zijn geboortestad eigenlijk Antwerpen had moeten zijn, vanwaaruit de familie zich enkele maanden vóór zijn geboorte naar het noorden had teruggetrokken voor de opdringende legers van Parma.

geboden alsnog op die voorwaarden graaf te worden, reageerde hij met de bekende boutade dat hij nog liever van de Haagse toren zou springen. Ook deze episode echter komen wij in onze Sueyro-papieren nergens tegen, terwijl het toch juist die weigering was, die tot gevolg had dat het condottiere-element nog niet helemaal was verdrongen, des te minder nu de Prins zich, stellig in volkomen goede trouw, geroepen had gevoeld zich op te werpen tot leider van één van een tweetal partijen die elkaar op weinig minder dan leven en dood bestreden. In hoge mate opmerkelijk acht ik bijvoorbeeld dat juist de Hollandse adel zo zeer tegen Maurits gekant was, terwijl dertig jaar later diezelfde adel, heel vaak de zoons van de huidige vaders, als geheel vanzelfsprekend de partij van Willem II kiest tegen de dan florerende geestverwanten van Oldenbarnevelt. „Dat hebben”, kan men zo tussen neus en lippen prevelen, „Frederik Hendrik en zijn Amalia dan maar aardig geleverd”. Ja zeker, dat hebben zij, maar het wil mij voorkomen dat wij er nog iets meer, iets algemener in mogen zien, de vervanging van dat ongrijpbare condottiere-element door het niet zo heel veel tastbaardere dynastieke.

Een ander punt waarbij wij moeten oppassen dat wij met onze hedendaagse historische optiek geen zeventiende-eeuwse toestanden en reacties vertekenen, betreft de notie „landverraad”, die zich onwillekeurig aan ons opdringt wanneer wij het bedrijf van Sueyro's *confidentes* en *amigos* in de Zeven Provinciën gadeslaan. Aan ons, hedendaagse beschouwers, alleen? Het Oldenbarnevelt-drama bewijst toch wel, zou men zo zeggen, dat ook de tijdgenoten van het schermen met die term niet vies waren en ook bij de *amigos* zelf heerst weinig twijfel hoe, als hun bedrijf onverhoopt mocht ontdekt worden, de drom der aanhangers van Prins Maurits het zou beoordelen.

Maar niettemin, wat voor de hand ligt is niet steeds het meest verantwoorde en ik acht het op zijn zachtst gezegd anachronistisch, of, laat ik maar eerlijk zeggen vierkant onjuist in dit geval van landverraad te spreken. Immers, als wij de simpele vraag stellen: wat wilden deze mensen, politiek gesproken?, is dan het antwoord, tot zijn kern herleid, niet precies even simpel? De generatie vóór hen was in opstand gekomen tegen haar „natuurlijke Heer” die als zijn hoofdfunctie zijn koningschap in Spanje verkoos te beschouwen en zijn Nederlandse onderdanen nieuwlichterig-centralistisch probeerde te regeren, flagrant in strijd met de Blijde Incomste en al wat er verder aan dat soort contractueels nog of reeds of weer in de zestiende-eeuwse lucht hing. In de loop van het conflict was het zelfs nodig gebleken de natuurlijke Heer formeel te „verlaten” en het was erop uitgelopen dat men zelf als Statencolleges in zijn plaats was getreden. Reeds na enkele tientallen jaren echter was men intern in een conflictsituatie verzeild geraakt, waarin het uitermate dubieus leek of dit Staten-régime wel zonder sluitstuk aan de top, als het ware *frei dahinschwebend* zou kunnen voortbestaan. Welnu, niet alleen dreigden

twee welwillende nabuurvorsten zich als sluitstuk te komen opdringen, als sluitstukken die veel te zwaar waren voor de constructie, er dreigde zelfs iets nog veel ergers. De, als ik even mag jongleren met mijn metaforen, de opvolger van de meesterdirigent onder wiens leiding het ensemble tot stand was gekomen, leek aanstalten te maken zich tot solist op te werpen, en dan wel een van het moderne soort, die louter en alleen hun eigen stemgeluid wensten te doen weerklinken. Of helemaal zonder beeldspraak: het zag ernaar uit dat de met moeite en nood ten koste van een wrede oorlog gevindiceerde vaderlandse vrijheden, geniepig belaagd uit Parijs en Londen, ten prooi zouden vallen aan de ambities van een door de Staten zelf in emplooi genomen potentaat *vel quasi*, die aanstalten maakte weer net zo nieuwlichterig-centralistisch te gaan regeren als Philips II het geprobeerd, of zelfs verscheiden jaren lang gedaan had.

Mag men het nu als landverraad doodverven, als in deze situatie een aantal lieden met de gedachte speelden de ge- dan wel herwonnen vrijheden alsnog veilig te stellen door de protectie in te roepen van de enige vorst onder wiens hoede in de omstandigheden van het ogenblik hun veilig en gedijzaam voortbestaan inderdaad gewaarborgd leek, de steeds nog in het verre Spanje residerende opvolger van de „verlaten” natuurlijke Heer, die echter inmiddels – en daarop kwam het natuurlijk aan – wel dubbel en dwars zijn leergeld betaald had?

Maar er is nog meer; wel verre van landverraderlijk zou ik, als aanhanger van de Groot-Nederlandse persuasie, dit streven juist bij uitstek nationaal willen noemen, want – denk slechts aan het bovengeciteerde dialoogje tussen Schagen en Beaumont – wat het toch onmiskenbaar impliceerde, was een herstel, in welke vorm dan ook, van de verbroken banden tussen de oude Zeventien. In zoverre zou men, dunkt mij, kunnen zeggen, dat eventueel vuig winstbejag buiten beschouwing gelaten, het standpunt van de *amigos* paradoxalerwijze precies even nationaal was als dat van de Oranjes die immers hetzelfde doel nastreefden, al was het dan met diametraal tegenovergestelde modaliteiten. Twee, zo men wil, extreme standpunten in tegenstelling tot het Hollands–Oldenbarneveltiaanse, waarbij desnoods genoeg zou zijn genomen met een bestendiging van de grens van 1609 die Antwerpen veilig buiten de landspalen liet. Wat dat betreft was dat voorbehoud van de Hollandse heer van Schagen, vriend enerzijds van Oldenbarnevelt, anderzijds van onze anonus, bijzonder boeiend.

En waar, zo niet in dit verband, nu wij het getal Zeven weer eens confronteren met het getal Zeventien, kunnen wij met beter gevolg een paar woorden wijden aan het grote struikelblok bij iedere verhoopte her-integratie, het stuk van de godsdienst? Trouwens, het was op een humus van godsdiensttwisten dat binnen het Noordelijk Statenbewind met zijn eerezuchtige Prins zo iets als een burgeroorlog op uitbreken leek te staan.

Dat door de *confidentes* en *amigos* die godsdiensttwisten eerder werden opgestookt dan gesust, is een Leitmotiv van de *avisos*, maar wat daarbij nimmer ter sprake komt, is het fundamenteel-theologische aspect van die twisten. En inderdaad, daaraan had men in Spanje zagezegd geen boodschap. Organisatorisch gezien „runde” het Madrileens bewind — en hoe efficiënt! met zelfs een eigen H. Officie — iets dat in vrijwel ieder opzicht als een nationale staatskerk kon worden beschouwd en grotendeels door de eigen onderdanen ook als zodanig werd aangevoeld, waarbij echter voor vaststelling van het dogma en dat soort zaken een universele, te Rome gevestigde instantie was ingeschakeld. De uitspraken van deze instantie golden als in geweten bindend en bijgevolg tevens als enig aanvaardbaar kader voor theologische studiën en liefhebberijen.

Had dus het Spaanse bewind alle begrip voor Oldenbarnevelts kerkorganisatorische ideeën, het dogmatisch krakeel in de boezem van wat sowieso heterodox was, deed verder niet veel ter zake.

Inmiddels had met dat heterodoxe Statenbewind de middelste, toevallig ook nog de bigotste van de drie Philipsen een bestand gesloten en daarbij was het hem niet gelukt ook maar het minste minimum aan geestelijk confort gegarandeerd te krijgen voor zijn geloofsgenoten in het machtbereik der Heren Staten. Dit verzuim nu woog bijzonder zwaar voor Philips III en het speelde een belangrijke rol bij al zijn overwegingen betreffende een eventuele verlenging van het bestand, dit dan natuurlijk a fortiori als het niet zo maar zou worden verlengd, maar omgetoverd in een vaste vrede.

Niets is dus meer voor de hand liggend dan dat bij de dienst van Manuel Sueyro, die immers steeds weer moest bewijzen dat hij zijn dure geld waard was, als een van de hardnekkigste standaardthema's om de haverklap de Noordelijke katholieken op de proppen komen, om niet te zeggen dat zij er naar ons idee met de haren worden bijgesleept. Of is dit laatste toch een optisch bedrog, daaraan te wijten, dat wijzelf de roomse bevolking, als zijnde politiek nu eenmaal onmondig, voor deze periode doorgaans alleen maar even plegen te memoreren in een afzonderlijk paragraafje van het hoofdstuk „kerkgeschiedenis”, waar zij zorgvuldig binnen moet blijven?

Bij de, laat ons toegeven, wel zowat onvermijdelijke schematizing van de partijtegenstellingen zoals in de Sueyro-papieren tot uitdrukking gebracht, worden niet onbegrijpelijkerwijze de aanhangers van Oldenbarnevelt vrij klakkeloos vereenzelvigd met de „Arminianos”. Maar wat zijn nu eigenlijk verder die „Arminianos”? Welnu, dat krijgen wij dus wat de essentie betreft helemaal niet te horen, maar dit neemt niet weg dat wij ter zake allerlei verrassends vernemen. Weliswaar wordt ons in een *aviso* van 7 januari 1618 de heilzame waarschuwing dat niet alleen de Gomaristen, maar ook enkele — *algunos* — Arminianen zich tegen vrijdom van roomse eredienst zullen verzetten, dit kan een optimistom-den-brode zoals Sueyro niet ervan weerhouden een half jaar later

de Koning voor te houden dat het „niet allemaal Arminianen zijn, die zo heten, maar voor het merendeel katholieken”,³⁹ en in een aviso van weer iets later formuleert anonymus het aldus, dat de Arminianen „als dekmantel en voorwendsel” dienst doen voor de bevordering van „ons heilig katholiek geloof.”⁴⁰ Volkomen in deze opzet passend zien wij dan ook hoe in brief na brief het Madrileens bewind door de nijvere Sueyro wordt lekker gemaakt met een in verregaande staat van voorbereiding verkerend *memorial*, waarin de katholieken om vrije eredienst zullen vragen. Het gaat er maar om wat het geschiktste moment zal zijn voor de indiening; misschien het best op de eerlang te houden Gomaristische synode⁴¹, of bij nader inzien toch eigenlijk maar beter pas daarna.⁴²

Voor ons om onze ogen uit te wrijven, maar dat doet in casu weinig ter zake; wat daarentegen wel het nodige reliëf verdient, is hoe hier met de zoon van Philips II die liever over lijken regeerde dan over ketters, geredekaveld kon worden over zijn mogelijke herinstallatie als graaf van een Holland, waar, welteverstaan niet de nieuwe, maar juist de oude confessie genadiglijk getolereerd zou worden, zo iets als een legalisering van de feitelijke toestand. Als wij daarbij onze gedachten laten uitgaan bijvoorbeeld naar de Keulse onderhandelingen van 1579, dan kunnen wij, dunkt mij, alleen maar verzuchten: nu het te laat is, zijn zij zo ver.

Als ik nu ten besluite uit de Sueyro-bescheiden, op de eerste plaats uit de *avisos* van onze anonymus, het een en ander aan berichtgeving signaleer betreffende het Oldenbarnevelt-drama en de rol die daarbij heet te zijn gespeeld door de *amigos*, dan kan dat moeilijk anders uitvallen dan als een, naar ik hoop niet al te arbitrair samengesteld spectacle coupé. Ten einde dit relaas niet eindeloos te laten uitdijen, moet ik mij bovendien beperken tot het centrale politieke drama zelf, maar vooraf wil ik er even in vogelvlucht aan herinneren dat ons dossier Sueyro ook heel veel bevat over wat ik in dit verband dan gemakshalve maar zal aanduiden als perifere gebeurlijkheden. Zo is er om te beginnen heel wat uit V.O.C.-kringen afkomstig nieuws over de vaart op de Oost, waar ter plaatse bijvoorbeeld kapitein Romswinckel tot de *amigos* mag worden gerekend.⁴³

Wat de plannen tot oprichting van een West-Indische Compagnie betreft, de lievelingsonderneming van „Guillermo Huysseleinck”⁴⁴, worden wij, althans Manuel Sueyro en zijn opdrachtgevers, geacht te geloven

³⁹ Sueyro aan de Koning, 17 sept. '18; leg. 633. „... porque no son todos Arminianos los que tienen este nombre, sino Catholicos los mas dellos.”

⁴⁰ Av. v. 17 nov. '18; leg. 1089 (bijl. XVIII).

⁴¹ Av. v. 21 nov. '17; leg. 633 (bijl. IV).

⁴² Av. v. 1 mei '18; leg. 633 (bijl. VIII).

⁴³ Zie bijv. het aviso van 3 aug. '18 (bijl. XI).

⁴⁴ Sueyro aan de Koning, 27 febr. '19; leg. 1090.

dat weliswaar juist de besten onder de vrienden — en van dag tot dag worden er meer gewonnen — die plannen steunen, maar dit dan alleen maar voor het oog van de buitenwereld, om geen argwaan te wekken, want tegelijkertijd wordt Carleton in Den Haag bewerkt om te zorgen dat het project zal stranden op Engelse tegenstand.⁴⁵ Met die besten onder de vrienden zullen in dit geval wel speciaal bedoeld zijn dezulken uit Zeeland, de provincie waaromtrent Sueyro reeds een half jaar vroeger had weten te berichten dat zij desnoods op haar eentje een West-Indische Compagnie zou oprichten.⁴⁶

Onder wat wij zouden noemen het hoofd Europa vinden wij begrijpelijkerwijze zo nu en dan de Duitse zaken vermeld, maar niet met nieuws-waarde van dien aard dat ik mij gedrongen voel er in dit korte bestek veel over te rapporteren. Alleen bij wijze van curiosum een bewering van anonymus uit januari 1619, dat de Engelschen Prins Maurits, behalve Graaf van Holland en Zeeland, ook nog Hertog van Gulik-Kleef zouden willen maken.⁴⁷ Een half jaar later vernemen wij nog nader langs wat voor ingewikkeld omweggetje dit zou moeten gebeuren: Frederik van de Palts wil Maximiliaan van Beieren keizer maken; deze zal dan met geheel de Nederrijnse erfenis de Brandenburger Johann Sigismund belenen, die haar zijnerzijds dan weer zal afschuiven aan Maurits.⁴⁸

Ten slotte onder het rubriekje Buitenlandse Zaken een enkel woord over het „Venetiaans secours”, waaraan de Habsburgers zich zo zeer ergerden. Welnu, dat dit secours tenminste niet met oorlogsschepen door de Straat van Gibraltar zal worden geëscorteerd, is, als wij onze man mogen geloven, te danken aan de *buenos amigos* en wel speciaal aan Arent Muys van Holy en Hugo de Groot⁴⁹. En als een half jaar later van een voor Zweden aangeworven troepen-contingent achthonderd man in stede van dien naar Venetië zullen vertrekken, dan is dat aldus bekostigd door Oldenbarnevelt zelf, die, naar hij tegenover anonymus opmerkt — mogen wij raden: licht ironizerend? — daarmee de Spaanse Koning een grotere dienst heeft bewezen dan door dat secours botweg te verbieden, want dan zou Maurits die troepen hebben ingeschakeld bij een

⁴⁵ Av. v. 6 jan. '19; leg. 1090. „... pero por via del Embajador de Ingalaterra hazemos y procuramos que no dexa el Rey de Ingalaterra passar adelante esta compañia, de suerte que en consentirla no cometten falta nuestros buenos amigos, pues por otra parte hazen luego el contrario.”

⁴⁶ Sueyro aan de Koning, 23 aug. '18; leg. 2305. „... y dize (*sc. een confidante uit Amsterdam*) que los de la Provincia de Zelanda estan quassi del todo resueltos a formar por sí solos la Compañia de las Indias Occidentales, ya que por oponerse tanto a ello Bernavelt no quería consentir en esto la Provincia de Holanda.”

⁴⁷ Av. v. 21 jan. '19; leg. 1090 (bijl. XIX).

⁴⁸ Av. v. 27 juli '19; leg. 1091. „... el intento del Palatino, que es hazer Emperador al Duque de Baviera, y el dicho Duque de Baviera ha prometido al Palatino que hará señor de Cleves y Juliers al de Brandeburgh ... (*omissis*) ... y el de Brandeburgh cederá su pretension al Conde Mauricio.”

⁴⁹ Av. v. 13 febr. '17; leg. 930 (bijl. I).

van zijn lievelingsprojecten, zijn neef van de Palts Rooms-Koning te laten maken.⁵⁰ Terloops hierbij aangetekend: in een ietwat later stadium zal onze man er prat op gaan dat hem via allerlei Duitse *amigos* de hele correspondentie tussen de Prins en de Palatijn bekend is.⁵¹

Wanneer wij ons dossier Sueyro opslaan, belust op nadere gegevens betreffende de grote crisis van de jaren 1617-'19, dan mogen wij natuurlijk niet verwachten dat bij voorbaat rekening is gehouden met de traditionele periodisering naar hoogtepunten, waaraan wij op de schoolbanken gewend zijn geraakt. Vertrouwde mijlpalen als „Kloosterkerk” en „Scherpe Resolutie” kunnen hier geen dienst doen, al is misschien laatstgenoemde bedoeld met *de* resolutie die anonymus, kennelijk op verzoek, annex aan zijn „aviso” van 23 oktober 1618 aan Sueyro toezendt.⁵² Zowat een maand tevoren had hij inmiddels, zeer in het algemeen, laten weten dat „onze zaken hier er heel slecht hebben voorgestaan”, en wel „ten gevolge van de grote haast die wij wilden maken”. Inmiddels loopt alles echter weer zo zeer naar wens, dat „wij de hoop koesteren met de door ons te baat genomen middelen aan Zijne Majesteit zijn landen en staten terug te geven, want wij hebben al zo veel bereikt, dat de Arminianen in alle steden vrijelijk zullen kunnen preken”⁵³. Een en ander dan ondanks protesten van Zeeland, Amsterdam, Dordrecht, Enkhuizen enz., maar wat hierbij vooral frappeert, is hoe onze leidsman reeds in dit stadium de remonstranten als nadrukkelijk in het defensief gedrongen presenteert.

Betrekkelijk veel aandacht vinden wij gewijd aan Oldenbarnevelts terugkeer in Den Haag, begin november 1617, na een verblijf van ruim twee maanden in het Sticht. Naar Sueyro, blijkens zijn brief van 13 november⁵⁴ meent te hebben begrepen — maar waar hangen al die klepels waar 's mans klokken mee luiden? — geschiedde die terugkeer „con gran autoridad”, hebbende de Advocaat inmiddels Gelderland en Overijssel „voor zijn partij — dat is die van de vrienden — gewonnen”. Plus weer de conclusie die schering en inslag is van al Sueyro's brieven: Maurits verliest van dag tot dag meer aan prestige.

Volgens anonymus daarentegen zou Oldenbarnevelt naar Den Haag

⁵⁰ Av. v. 3 aug. '17; leg. 1088. „... y parte de la (sc. *gente*) que se levantó para el Rey de Suedia (*sic*) hasta el numero de ochocientos hombres ira a Venecia, que assí lo traçaron Bernavelt y otros del consejo contra la voluntad y gusto del Conde Mauricio, el qual no procura otra cosa sino hazer Rey de Romanos al Palatino, y assí me dize Bernavelt que en esto havia hecho mas servicio a Su Magestad que si huviera ayudado a que no se les concediera a los Venecianos su demanda.”

⁵¹ Av. v. 27 juli '19; leg. 1091.

⁵² Av. v. 23 oct. '17; leg. 633 (bijl. III).

⁵³ Av. v. 28 sept. '17; leg. 632 (bijl. II).

⁵⁴ Sueyro aan de Koning, 13 nov. '17; leg. 633. „A seys deste me dizen que llegó con grande autoridad a la Haya Bernavelt, haviendo atraído a su vando (que es el de los amigos) las Provincias de Gueldres y Overysel, y assí va perdiendo cada dia de su credito Mauricio.”

terug zijn „ontboden” (*citado*) door de „Gomaristische Staten” plus nog door Maurits. Op deze mededeling volgt dan het hierboven ⁵⁵ reeds terloops genoemde relaas waaraan geen touw valt vast te knopen. Iets over een vinnig requisitoir (*conclusión*) dat in een „junta de los Estados” tegen de Advocaat zou zijn gehouden door de „Procureur-Generaal” die hier een strenge straf op zijn plaats acht.⁵⁶

Over het eerste halfjaar van 1618, vóór de zwaarbeladen maand augustus, hebben onze bescheiden weinig te bieden. De ernstige ziekte van Oldenbarnevelt in maart ontlokt aan de *confidente principal* de door Sueyro geëndosseerde bede dat God hem de gezondheid moge hergeven „totdat onze zaken tot een goed einde gebracht zijn, want zijn dood zou een enorm uitstel betekenen.”⁵⁷

Verder is het min of meer routine-reportage; van de kant van de *amigos* zorgvuldig opstoken van de twisten, bijvoorbeeld door te bewerkstelligen (*hemos traçado*) dat de steden „nog steeds” — wij schrijven dan 1 mei — waardgelders „tegen elkaar” in dienst nemen, die zij dan natuurlijk zelf moeten bekostigen.⁵⁸ Maurits van zijn kant raakt steeds meer geïrriteerd en slaat steeds dreigender taal uit, met name dan ten aanhoren van anonymus zelf, die wij ons bij voortdoring in 's Prinsen naaste omgeving moeten voorstellen. Thans is hij bezig in het Oosten allerlei stadsregeringen naar zijn hand te zetten — maar van de Nijmeegse episode in januari is in ons corpus generlei verslag bewaard — en te controleren of alle garnizoenen in die buurt wel betrouwbaar zijn. De wetsverzetting in die steden is iets waartoe hij wel gedwongen is, want, „zoals hij mij zei”, de Arminianen zijn meer op de hand van de Koning van Spanje dan van hem, Maurits, zelf. Waar het overigens, naar hij hieraan toevoegt, vooral op aankomt, is zich te verzekeren van de twee machtige steden Utrecht en Rotterdam.

Waar Zijne Excellentie verder geen geheim van maakt, althans niet tegenover een intimus, is zijn voornemen, wanneer hij eenmaal sterk genoeg zal staan, „vijf à zes” mensen een kopje kleiner te maken. Onze man weet trouwens ook wie die vijf à zes zijn, maar om bepaalde redenen moet hij ervan afzien hun namen aan Sueyro door te geven; wat hij er echter wel bijvertelt, is dat enkelen hunner tot zijn *buenos amigos* behoren. Dezen nu zullen zich — maar die voorspelling is, zoals wij weten, wel wat boud — dermate drastisch ten overstaan van de publieke opinie verdedigen, dat al 's Prinsen plannen erbij in duigen zullen vallen. Verder vernemen wij nog dat de nieuw op het kussen geïnstalleerde magistraat van Deventer geheel uit — kennelijk dus crypto — Arminianen bestaat

⁵⁵ Blz. 5.

⁵⁶ Av. v. 21 nov. '17; leg. 633 (bijl. IV).

⁵⁷ Av. v. 24 maart '18; leg. 1089 (bijl. VII); ook Sueyro aan de Koning 30 maart '18; leg. 1089. „Mucho importaria que passasse adelante la mejoría de Bernavelt, pues con su muerte se podría alargar la resolución de lo que se pretende.”

⁵⁸ Av. v. 1 mei '18; leg. 633 (bijl. VIII).

en dat Maurits als quid pro quo bij hun financiële steunverlening aan Amsterdam en de andere contra-remonstrantse steden in Holland heeft moeten beloven dat het vóór Kerstmis gedaan zal zijn met Arminiaanse preken en politieke bedrijvigheid.⁵⁹

Wat overigens de aangekondigde synode betreft, daarvoor behoeft men, aldus vernemen wij een maand later, van Spaanse kant geen ogenblik bang te zijn. Eerder integendeel, want „dat punt” kost de Staten meer geld dan of zij oorlog voerden, zodat dan ook de belustheid op die Synode door de „amigos” wordt aangewakkerd. Alleen jammer dat de Franse koning die financiële gapingen weer opvult met zijn subsidies; zou men daaraan in Madrid niet iets kunnen doen?⁶⁰

Van het grote gebeuren te Utrecht in de eerste dagen van augustus brengt anonymus, die er immers zelf bij was, een uitgebreid verslag uit, dat inmiddels niet veel toevoegt aan wat ons reeds omtrent die episode bekend was. Te noteren slechts dat Maurits, „naar hij aan graaf Willem en aan mij” mededeelt, inmiddels in zoverre zijn tarieven heeft verhoogd, dat hij nu „zes à zeven” lieden door „de Procureur-Generaal” wil laten gevangen nemen en dan, als het aan hem ligt, laten vierendelen.⁶¹ En, laatste nieuwtje vóór de grote ingreep, op 28 augustus weet Sueyro te berichten dat aan Oldenbarnevelt „só graves penas” is aangezegd dat hij Den Haag niet mag verlaten.⁶²

De gevangenneming van de Advocaat met zijn De Groot en zijn Hogerbeets vernemen wij merkwaardigerwijze van onze *confidente* eerst tien dagen na dato, onder dagtekening 8 september. Waarom zo laat, wordt hiermee toegelicht, dat „wij” gehoopt hadden de heren terstond weer op vrije voeten te krijgen en dit dan blijkbaar wel met name daarom, dat ook een drietal Hollandse edelen, de heren van Schagen — thans dus reeds junior — van Asperen en van Matenesse, „met de handtekeningen van alle overigen” terstond met dat doel naar Maurits waren getogen. Toen de Prins weigerde, boden zij zelfs aan persoonlijk garant te blijven dat Oldenbarnevelt, De Groot en Hogerbeets niet zouden ontvluchten en, mocht dit onverhoopt toch gebeuren, zichzelf in gevangenschap te begeven en een vervolging te laten welgevallen voor al datgene waarvan het drietal werd beschuldigd. Waarop de Prins weer, dat als zij zich zo zeer solidair verklaren met de Landsadvocaat, hij ook wel vast voor hen een paar gevangenskamers wil laten gereed maken. Ook dit dreigement echter vermag althans Albrecht van Schagen niet te weerhouden van

⁵⁹ Av. v. 3 juni '18 (dat echter volgens de dorsaal-aantekening zou zijn opgezonden als bijlage bij Sueyro's brief van 26 mei); leg. 633 (bijl. IX).

⁶⁰ Av. v. 13 juli '18; leg. 1089 (bijl. X).

⁶¹ Av. v. 3 aug. '18; leg. 2305 (bijl. XI).

⁶² Sueyro aan de Koning, 23 aug. '18; leg. 2305. Een *confidente* te Amsterdam schrijft d.d. 18 aug. „que en aquel punto havia llegado allí aviso de la Haya de que havian ordenado los Estados a Bernavelte só graves penas que no saliesse da la Haya.”

een protest tegen de onwettigheid van deze arrestatie op gezag van een niet-Hollandse instantie.

Een verdere, mijns inziens zeker niet minder belangwekkende bijzonderheid die wij in dit *aviso* opgetekend vinden, is dat Maurits in de nacht van 28 op 29 augustus een clandestien bezoek heeft gebracht aan de daags tevoren uit Engeland teruggekeerde Carleton, „met wie samen hij enkele besluiten nam aan de hand van brieven die de ambassadeur had meegebracht.” Anonymus is hier pas dagen later achter gekomen; hij had Maurits wel zien uitgaan, maar dacht dat het gewoon „naar een van zijn meiden” was. Dit misverstand moet trouwens ook wel bedoeld geweest zijn, want de Prins had zijn vaste „koppelaar” (*alcahuete*) bij zich.

Opmerkelijk is ten slotte nog aan wie onze zegsman, zelf oordeelvellend, de schuld van het hele drama geeft. Dat is namelijk aan de arme Ledenberg, „die niet stevig in zijn schoenen bleef staan en alles onthulde wat de gevangenen met hem waren overeengekomen betreffende de waardgelders.”⁶³

Manuel Sueyro van zijn kant had dit *aviso* van zijn *confidente principal* niet afgewacht om, klaarblijkelijk dus op grond van andere inlichtingen, reeds onder dagtekening 3 september een uitgebreid relaas van wat er in Den Haag was voorgevallen naar Madrid te sturen. Uitgebreid, maar nog met de nodige dubia; wat hem bijvoorbeeld dwars zit, is in hoeverre Maurits al dan niet door de Staten-Generaal was gemachtigd. Zo zou bijvoorbeeld de Prins nog meer mensen hebben willen laten arresteren, waaronder de gouverneur van Heusden, „maar hiertoe schijnt niet te zijn geresolveerd ten einde Oldenbarnevelt en zijn medegevangenen gemakkelijker te kunnen vrijlaten” (?). Overigens zal er nu in de Republiek wel burgeroorlog komen — en dus is er meer dan ooit geld nodig voor de dienst — want de Arminianen zullen zich niet gewonnen geven. Met nog een karakteristiek die men desgewenst voor rekening van haar formuleerder mag laten: de „nación Holandesa” is weliswaar flegmatischer en langzamer in haar besluitvorming dan de rest van de Nederlanden, maar zij is dienovereenkomstig obstinater.⁶⁴

Wanneer wij nu na deze vaagheden van de centrale zetbaas in Antwerpen weer teruggrijpen naar wat ons de centrale zegsman in Den Haag te bieden heeft, dan blijkt ook diens eerstvolgende *aviso*, gedagtekend 14 september, niet uit te blinken door coherentie. Terwijl enerzijds reeds het omineuze thema opdoemt, waarover meer hieronder, dat het Maurits wel eens zou kunnen gelukken de gevangenen op de pijnbank

⁶³ Av. v. 8 sept. '18; leg. 633 (bijl. XIV).

⁶⁴ Sueyro aan de Koning, 3 sept. '18; leg. 1089. „... y esta nacion Holandesa assí como es mas flegmatica y tarda en sus resoluciones que las demás destos Paises Baxos, assi es tambien mas obstinada, y por la defensa de su libertad, despues de tomadas una vez las armas, estiman poco la vida, y a la hora que empieçan a desconfiar de alguno pierden tarde este recelo, y assí no se fíaran de Mauricio los que entendieren (como lo hazen los Arminianos) que se encamina a la tirania.”

te leggen, was eerder in de brief de hoop uitgesproken dat zij onder borgtocht zullen worden vrijgelaten. Voorts zouden de *amigos* hebben weten gedaan te krijgen — iets pertinent onwaars, naar wij bij den Tex kunnen lezen — dat zij een schriftelijke aanklacht krijgen voorgelegd, die zij ook schriftelijk mogen beantwoorden. Ten slotte signaleer ik nog uit dit *aviso* een twistgesprek tussen graaf Willem Lodewijk en een aantal, immers nog niet voorlopig-uitgerangeerde Hollandse regenten van de Oldenbarneveltiaanse richting, waarin de Noorderling-uit-één-stuk als een onwankelbare paal boven water poneert dat alleen al reeds door het aannemen van waardgelders het vaderland in gevaar is gebracht en dat dit dan ook als „*crimen laesae Majestatis*” moet worden beschouwd.⁶⁵

Veertien dagen later staat anonymus op vertrekken om in het gevolg van Maurits de Hollandse steden langs te reizen voor de wetsverzettingsen. Nog steeds heet het dat de gevangenen hun aanklacht op schrift zullen krijgen, maar vraag niet hoeveel hem dat gekost heeft. „Zo veel, dat het niet in woorden is uit te drukken”. Verder heeft hij driehonderd gulden gegeven aan Tresel, de „official mayor” van de Staten, die „alle geheimen van Oldenbarnevelt op schrift had gesteld” en die de *amigos* nu uit het hem opgelegde huisarrest hebben helpen ontsnappen.⁶⁶ Van Sueyro, die hem in Antwerpen heeft opgevangen, vernemen wij nog dat de goede klerk aan salaris en verdere baten (*provechos*) een inkomen had van meer dan duizend ducaten per maand; dit ter berekening van de schadeloosstelling die hem toch zeker wel toekomt.⁶⁷

Ter afronding van dit intermediaire kapittel — terwijl immers Oldenbarnevelt en zijn lotgenoten op hun berechting zitten te wachten — zij nog slechts vermeld dat in zijn *aviso* van 17 november anonymus het door de knieën gaan van zoveel Hollandse steden ietwat raadselachtigerwijze hiermee verklaart, dat „ons plan” ontdekt is door „los de Francia”.⁶⁸ Hierop volgt dan nog het verslag van een geheime confabulatie in Amsterdam tussen Maurits en Willem Lodewijk, waarvan onze zegsman weliswaar niet het fijne weet, maar toch wel zo veel dat, terwijl Maurits voldoende gronden aanwezig acht om zich van het bestand verder niets meer aan te trekken, zijn Friese neef een dergelijke houding, nog afgezien van de deplorabele toestand waarin het land verkeert, ten enenmale onmogelijk acht vanwege het internationaal diplomatiek fatsoen.

Begin februari 1619 werd, zoals wij weten, de rechtbank van de vierentwintig samengesteld, zodat eindelijk een aanvang kon worden gemaakt met het eigenlijke proces en de ontknoping van het drama in het zicht kwam. In zekere zin maar gelukkig voor Sueyro, want hij kreeg uit Madrid al bedekte verwijten te incasseren dat zijn dienst niet heel

⁶⁵ Av. v. 14 sept. '18; leg. 633 (bijl. XV).

⁶⁶ Av. v. 28 sept. '18; leg. 1089 (bijl. XVI).

⁶⁷ Sueyro aan de Koning, 29 sept. '18; leg. 2305 (bijl. XVII).

⁶⁸ Av. v. 17 nov. '18; leg. 1089 (bijl. XVIII).

veel meer dan „krantenberichten” — *de gaceta* — leverde, althans moet hij er zorgvuldig op letten dat de zo duur betaalde nieuwtjes niet „generales” zijn. Welnu, dat is niet helemaal te vermijden, want, naar de vriend-postiljon het uitdrukt, de *amigos* in Den Haag kunnen wel beletten dat Maurits zijn zin doordrijft, maar niet dat allerlei zaken die normaliter geheim behoorden te blijven, terstond publiek worden. De haat tussen de twee partijen zit thans namelijk zo diep, dat zij niet eens meer hun mond kunnen houden over wat hunzelf tot oneer strekt.⁶⁹

Het eerste *aviso* van de *confidente* na de aanvang van het proces in stricte zin genomen behelst de mededeling dat hij op zijn minst zeshonderd gulden extra nodig heeft, te besteden aan gouden ketens die hij namelijk beloofd heeft aan „de vier *consejeros deputados*”, een klaverblad dat ik tot mijn spijt niet weet thuis te brengen. Het zou trouwens nog veel duurder geweest zijn, ware het niet dat één van het viertal zelf tot de *compañeros* behoort. In totaal zijn dezen thans nog ten getale van negen „die veel invloed hebben”.⁷⁰

Uit hiermee vrijwel gelijktijdige brieven van Sueyro, die dus op vroegere berichten uit Holland moeten zijn gebaseerd, vernemen wij dat men zich nogal zorgen maakt over het geval Moersbergen, recentelijk gevangen gezet te Coevorden, „een kasteel in Westfalen”.⁷¹ Dat dezelfde Sueyro in een brief van dezelfde datum weet te vertellen hoe „zelfs de Gomaristen” beginnen te murmureren over Maurits’ hardhandig optreden, kan, dunkt mij, gevoeglijk worden toegeschreven aan de bij iemand in zijn positie begrijpelijke neiging vooral niet toe te geven aan *défaitisme*.⁷²

Om weer over te schakelen op onze *anonymus*, in zijn *aviso* van 13 april rapporteert deze de benoeming van het drietal fiscalen, al bezondigt hij zich daarbij aan een onjuistheid, want als derde naast de Geldersman De Sille en de Hollander Anthonie Duyck noemt hij de — als zodanig niet eens bestaande — „fiscaal van Zeeland” in plaats van de Utrechter van Leeuwen.⁷³

Ons laatste *aviso* vóór de droeve afloop van het drama is merkwaardigerwijze overwegend optimistisch van toon; zelfs heet het ergens terloops dat „wij hopen Oldenbarnevelt uit de gevangenis te halen”.

⁶⁹ Sueyro aan de Koning, 9 febr. '19; leg. 1090. „Se saben muchas de las resoluciones secretas que se toman entre los Estados, por ser tan grande el odio de los vandos, que no pueden callar ni aun lo que les está mal.”

⁷⁰ Av. v. 26 febr. '19; leg. 1090 (bijl. XX). Ook Dr. den Tex, aan wie ik de passage heb voorgelegd, vond hem zeer duister.

⁷¹ Sueyro aan de Koning, 27 febr. '19; leg. 1090. „ . . . los havia puesto y ponía en mucho cuydado la prisión del Consejero Moersberghen.”

⁷² Zelfde datum, zelfde lias. „ . . . y aun entre los mismos Gomaristas se murmura de la violencia con que procede el Conde Mauricio.”

⁷³ Av. v. 13 apr. '19; leg. 2306. „Hanse deputado tres fiscales para poner los cargos a Bernavelt, a saber el fiscal de Holanda, el de Gueldres y el de Zelanda, para resolver el negocio conforme a la confession y cartas; quiera Dios que salga bien del Bernavelt.”

Concreter aan nieuwsgehalte is inmiddels de mededeling dat er zich ten koste van enorme bedragen aan opstookgeld onenigheden beginnen voor te doen tussen de rechters, en dit dan met name betreffende de vitale kwestie of er gesproken moet worden van „crimen Laesae Majestatis”, dan wel of er slechts *cosas civiles* in het geding zijn. Welnu, „tot dusverre hebben wij de meerderheid aan onze kant”; dus geen majesteitsschennis. Overigens moge Sueyro wel beseffen „dat deze mensen gevangen zitten voor de dienst van Zijne Majesteit”, zijnde natuurlijk de Koning van Spanje. Er is nog veel hulp van hen te verwachten bij „ons grote werk”, maar wel is voor het welslagen daarvan ook nog van essentieel belang dat er geen oorlog komt in Duitsland, want dan zullen de Staten zeker met al hun krachten de Bohemers gaan helpen. Om te beginnen zal Maurits dan, naar hij heeft uitgebrald, het hele Luikerland platbranden.

In aansluiting hierop nog een nummertje „faits divers”: bij gelegenheid van de verleden zondag gehouden jaarlijkse „procesión o momoganga” van de Haagse gilden zijn „de Gomaristen” bij de Prins geweest met het verzoek de officieren van genoemde gilden af te zetten als zijnde bijna allemaal Arminianen. Deze keer „nam” Zijne Excellentie het echter eens niet zo gedwee; hij schold zijn bezoekers uit voor een stel onrustzaaiers, die iedere keer weer iets nieuws verlangden. Had hij niet eergisteren nog, tegen zijn zin, toestemming verleend de wapenschilden vóór het Haagse raadhuis weg te halen, die van oudsher daar geprikt hadden? ⁷⁴

Aldus deze insider nog op 3 mei, maar dan keert de kans. Als hij opnieuw de pen opneemt, is het de twaalfde en dan schrijft hij, kennelijk dus 's avonds, „met de tranen in de ogen, want vandaag is het vonnis geveld over Oldenbarnevelt en morgen wordt hij onthoofd”, een vonnis dat trouwens ook nog — of eerder „weer” — gevreesd wordt voor De Groot en Hogerbeets, „want Oldenbarnevelt heeft zich ontzettend belastend over hen uitgelaten”, iets dat, gezien juist de ontstentenis van tortuur, niet van hem werd verwacht. Het moet wel jaloezie geweest zijn, „omdat hij had horen verluiden dat Graaf Maurits geneigd zou zijn op voorspraak van de Fransen De Groot vooruit te helpen in de wereld.” Een en ander precies het omgekeerde van wat naar ons beste weten — den Tex III, vrijwel *passim* — het geval was, maar dit niet dan terloops; anonymus zelf kan slechts hopen dat Maurits inderdaad aldus De Groots carrière zal bevorderen, als deze tenminste, een hoop die hij nu ook wel durft koesteren, niet op het laatste ogenblik alsnog hemzelf zal beschuldigen.⁷⁵

Wat dit laatste punt betreft kan onze man zich eindelijk gerustgesteld voelen, wanneer hij veertien dagen later zijn volgende *aviso* expedieert, waarin hij zich verder als het ware verontschuldigt voor alle valse voorspiegelingen die hij heeft opgedist en als zijn mening kenbaar maakt dat de tenuitvoerlegging van Oldenbarnevelts doodvonnis vóór alles te

⁷⁴ Av. v. 3 mei '19; leg. 1090 (bijl. XXI).

⁷⁵ Av. v. 12 mei '19; leg. 1090 (bijl. XXII).

wijten is aan Maurits' woede over een paar hem in handen geraakte brieven, waarin de Advocaat „namens de Staten-Generaal der Verenigde Provinciën” plus nog namens hem, Maurits zelf, de koningen van Frankrijk en Engeland verzocht geen van hun onderdanen naar de Synode te sturen, „zoals de Franse Koning dan ook inderdaad niet gedaan heeft.”⁷⁶

Maar nu dan die angst dat het bedrijf van de vrienden, met voorop onze anonymus zelf, verraden zal worden door Hugo de Groot, als die onverhoopt mocht worden blootgesteld aan tortuur. Deze angst is een, en bijna zou ik durven zeggen hét leidmotief in heel de correspondentie sedert de gevangenneming op 29 augustus.

Reeds terstond in het eerste *aviso* na die fatale datum vernemen wij dat onze man dringend over aanzienlijke fondsen moet kunnen beschikken, waarmee dan de heer van Schagen zal zien gedaan te krijgen dat de — hier nog niet met name genoemde — pensionaris van Rotterdam niet aan een scherp verhoor wordt onderworpen. Gebeurt dit wel, dan vreest hij namelijk dat hij, tenzij hij kans ziet tijdig te ontvluchten, ook zelf gearresteerd zal worden en tevens dus heel de „negocio” ontdekt, waar zoveel tijd en werk aan gespendeerd is.⁷⁷

Een week later krijgen wij dan de hierboven⁷⁸ reeds vermelde suggestie — „als hij erin zou slagen” — dat Maurits zelf het erop toelegt de gevangenen scherp te laten verhoren, hetgeen, terloops gezegd, in dat systeem van wat wij dan wel als klassejustitie zullen moeten betitelen voor lieden van die rang en stand iets vrijwel ongehoords zou zijn geweest.⁷⁹ Twee maanden later blijken zelfs Carleton en du Maurier te zijn ingeschakeld om die tortuur te voorkomen. Zegsman koestert goede hoop op welslagen, maar tot dusverre heeft hij aan dat ene onderdeel alleen al negenduizend gulden ten koste gelegd.⁸⁰

Dit alles dus nog tijdens het zogenaamde vooronderzoek, maar ook als het eigenlijke proces voor de vierentwintig op gang is gekomen, blijft de angst voortduren. Naar Sueyro het in het veilige Antwerpen kort en bondig formuleert: „Alles hangt ervan af dat op De Groot geen tortuur toegepast wordt.”⁸¹ En inderdaad, naar ook anonymus in deze zelfde

⁷⁶ Av. v. 27 mei '19; leg. 1090. Oldenbarnevelt zou er heelhuids afgekomen zijn „si el Conde Mauricio no diera en cinco deste a los Juezes tres cartas que havia Bernavelt escrito a los Reyes de Ingalaterra y Francia en nombre de los Señores Estados Generales de las Provincias Unidas y tambien en nombre del Conde Mauricio, las quales cartas contenian que no permitiessen Sus Magestades que alguno de sus Reynos fuesse embiado al sinodo, como lo hizieron en esta conformidad los de Francia.”

⁷⁷ Av. v. 8 sept. '18; leg. 633 (bijl. XIV).

⁷⁸ Blz. 26.

⁷⁹ Av. v. 14 sept. '18; leg. 633 (bijl. XV). Cf. dT. III, 650 („Cornelis de Witt was de uitzondering die de regel bevestigt.”)

⁸⁰ Av. v. 17 nov. '18; leg. 1089 (bijl. XVIII).

⁸¹ Sueyro aan de Koning, 27 febr. '19; leg. 1090. „... todo consiste en que no den tormento al Grotsio.”

dagen verzucht, mocht het zo zijn dat de thans expliciet bij name genoemde Grotius aan pijnlijk verhoor onderworpen wordt, dan zullen, naar hij vreest, alle *amigos* have en goed in de steek moeten laten om door de vlucht het vege lijf te redden.

Pas medio april blijkt eindelijk dat men hiervoor niet bang meer hoeft te zijn; niet slechts zullen De Groot en Hogerbeets niet worden ter dood gebracht — maar zie de hierboven geciteerde paniek-brief van 12 mei — zij zullen ook niet pijnlijk worden verhoord. En zelfs nog meer dan dat: de „goede vriend die wij thans hebben gewonnen” en die tevens een dikke vriend is van Maurits, zodat ik half en half vermoed dat het „rechter” Manmaker is,⁸² heeft de Prins ervan weten te overtuigen dat De Groot, en trouwens ook Hogerbeets, alleen maar op sleeptouw zijn genomen door Oldenbarnevelt, van wie persoonlijk alle schuldige zwart-op-wit-bescheiden afkomstig zijn. Hierop zou Maurits hebben geantwoord dat het inderdaad wel heel jammer zijn zou, als een zo geleerd, ervaren en welbespraakt man als De Groot in het ongeluk werd gestort, zo hij het bewijs kon leveren dat hij niet anders had misdaan dan zich op sleeptouw laten nemen. Kortom, aldus anonymus, het zou nog wel eens kunnen zijn dat Grotius door toedoen van de Prins tot hoger eer en aanzien dan ooit tot dusverre zal geraken.⁸³

Dat is er, zoals wij weten, niet van gekomen, maar wel kunnen wij in aansluiting hierop een dialoogje uit het jaar 1624 memoreren tussen de thesaurier Joris de Bie en zijn aangetrouwde nicht Maria van Reigersberch, door laatstgenoemde verbatim overgebrieft aan haar Huig. Zij had de opmerking gelanceerd dat bijaldien Prins Maurits De Groots *Apologie* „van vooren tot achteren gheleesen hadde, dat hy hem verwonderen zoude, dat een man, die men zoo veel quaedts ghedaen hadde, zoo zaght hadde konnen schrijven. Waer op hy antwoorde dat de Prins zoo quaedt op u niet en was als men wel meende.” Maar wie zal het laatste woord hebben? „Ick zeide oft hy quaedt ofte goedt is, wy en begeeren van hem niet.”^{83bis} Of Maria ooit van Manuel Sueyro had gehoord, zullen wij wel nimmer vernemen.

Naar wij reeds zagen, zouden, steeds volgens onze zegsman, deze ge-

⁸² Toen hij blijkens aviso van 28 dec. '17 (bijl. V) in overleg met enkele vrienden werd uitverkoren tot opvolger van Maldere (cf. hierboven blz. 9), kondigde X nog slechts aan dat hij „tot onze vrienden zal gaan behoren”.

⁸³ Av. v. 13 apr. '19; leg. 2306. „... y aun podria ser que Grosio alcançasse mayor puesto del que nunca ha tenido, porque el buen amigo que hemos ganado ahora lo es tambien mucho del Conde Mauricio, y ha dicho al Conde que no se puede dar ninguna culpa a Grotsio, ni tampoco a Hogerbeets, porque todas las cartas que les ha escrito Bernavelt las escribió en nombre de los Altos y Poderosos Estados y las selló con el gran sello, y assimismo todas las ordenes que les ha dado se les dio por la de los Estados. Estas son las palabras que el buen amigo dixo al Conde Mauricio, a que le respondió el Conde que seria lastima que padeciese alguna desgracia un hombre tan docto, tan entendido y tan eloquente, si pudiese probar que no ha hecho otra cosa.”

^{83bis} Molhuysen *Briefw. Gr.* II, 398.

ruchten Oldenbarnevelt zo zeer hebben verbitterd, dat hij De Groot juist hevig ging beschuldigen, aldus zijn veroordeling mede bewerkstelligend. Deze kijk op de zaken mogen wij, dunkt mij, rustig voor rekening van anonymus laten, maar wat wij ons tevens herinneren, is hoe hij er, ook toen er geen gevaar meer dreigde voor tortuur, niet helemaal zeker van was dat De Groot niet ter elfder ure alsnog de hele zaak zou verraden en jammer genoeg past dit zeer wel als aansluiting op de lectuur van diens „Verhoren”.

Zo veel over Hugo de Groot, van wie wij dunkt mij met alle gepaste voorzichtigheid wel mogen concluderen dat hij tot over zijn oren in het complot moet hebben gezeten. Per slot van rekening echter was Hugo de Groot weliswaar niet minder, maar ook niet meer dan als het ware de kroonprins van het régime; hoe stond het met de grote man zelf, in wie het régime belichaamd was?

Dat de *amigos*, wanneer wij de globale indeling van die jaren erbij halen, in het Oldenbarneveltiaanse kamp thuishoorden, is ons, dunkt mij, wel uitenterna gebleken en verder hebben wij onze anonymus, hoewel dus officieel een „homme du Prince” een paar maal in gesprek met de Advocaat aangetroffen. Even duidelijk is ons echter geworden, en wel uit geheel de teneur van de doorgenomen bescheiden, dat Oldenbarnevelt beslist niet mag worden ingelijfd bij de *amigos* zoals wij ze in actie hebben gezien ten profijte van de Katholieke Koning. Maar er is meer; de Advocaat werd, zij het dan in veel geringere mate dan de Prins, ook zelf door de *amigos* bespioneerd. Inderdaad door of namens de groep als geheel? Het is zonneklaar dat het voornamelijk anonymus zelf was, die hier optrad, maar ook in deze samenhang spreekt hij herhaaldelijk van „wij”, zodat die andere wij die ons hierin verdiepen, ons wel degelijk mogen afvragen of bijvoorbeeld iemand als Hugo de Groot ook wat dit onderdeel betreft in het complot was.

Maar zoveel is in ieder geval zeker, wie zich hierbij liet gebruiken als instrument, was Oldenbarnevelts trouwe *famulus* Jan Francken. De episode heeft beslist haar komische kanten, of zelfs zou, ware niet die datum van 13 mei, men kunnen spreken van je reinste klucht. Naar wij, bij ontstentenis van de tót dit tweetal gerichte instructies, uit Sueyro's brieven en uit die van zijn *confidente principal* kunnen afleiden, had blijkbaar Oldenbarnevelt op zijn beurt in 's Konings naaste omgeving te Madrid een spion zitten, van wiens identiteit alleen hijzelf op de hoogte was. Wel was echter aan het Hof bekend dat er zo'n lek was en dus wordt alles op haren en snaren gezet om via Sueyro's dienst erachter te komen wie de schuldige is.

Welnu, de dienst kocht dus de diensten van Jan Francken, en of deze al dan niet zijn meester inlichtte en zijn scheutige opdrachtgevers maar wat op de mouw speldde zullen wij wel nimmer te weten komen, maar ziehier hoe wij de pogingen die kostbare documenten in handen te krijgen in onze stukken verwoord vinden.

De eerste maal dat wij iets erover vernemen, is, al dan niet toevallig, in aansluiting op het hierboven⁸⁴ vermelde nummertje bekvechterij tussen Maurits en Oldenbarnevelt, waarbij laatstgenoemde weigerde de Prins te onthullen hoe hij de hem ter beschikking gestelde geheime fondsen besteedde. Iets verderop in ditzelfde *aviso* komen dan namelijk, als het ware terloops, die Madrileense spionageberichten ter sprake, in dier voege, dat anonymus zich sterk maakt dat hij ze weldra zal kunnen leveren. Zes weken later echter moet hij tot zijn leedwezen rapporteren dat Jan Francken er nog steeds niet in geslaagd is de stukken te pakken te krijgen. Zodra dit wel het geval zal zijn, heeft hij beloofd ze aan onze *confidente* ter hand te stellen, zij het dan eerst nadat die hem van zijn kant heeft beloofd de originelen in het vuur te zullen gooien,⁸⁵ een belofte, die wij wel als niet al te ernstig gemeend mogen opvatten.

Zelfs wordt tot in bijzonderheden naar Madrid gerapporteerd op wat voor manier precies de trouwe famulus probeert het beoogde doel te bereiken. De sleutel van het bureau in de betekenis van werkkamer heeft hij reeds laten namaken,⁸⁶ maar die van het bureau-meubel weigert de oude heer ook maar één ogenblik uit handen te geven, dus daarop moet iets anders worden gevonden. En ziet, begin juni kan Sueyro met gepaste voldoening aan Madrid rapporteren dat er al zes spijkers van het dekblad van dat bureau zijn losgepeuterd.⁸⁷ Maar dan komt er een anti-climax, want als de handige Francken eindelijk zo ver is, dat hij het blad eraf kan lichten, dan blijkt er nog een tweede onder te zitten, zodat er niet veel anders overblijft dan afwachten tot Oldenbarnevelt de sleutel eens laat slingeren of het bureau vergeet op slot te doen.⁸⁸ Ook deze hoop blijkt evenwel ijdel en het is helemaal teleurstelling troef als Francken, voor de keus gesteld of hij zijn meester al dan niet in de gevangenschap wil volgen, hiervoor inderdaad opteert; anders zou immers nu de kans schoon geweest zijn.⁸⁹ En nogmaals een kleine teleurstelling

⁸⁴ Blz. 11.

⁸⁵ Av. v. 7 jan. '18; leg. 1089 (bijl. VI).

⁸⁶ Av. v. 11 aug. '18; leg. 1089 (bijl. XII).

⁸⁷ Sueyro aan de Koning, 7 juni '18; leg. 633. „... y que ya tenia quitados seys clavos de las tablas del escritorio en que estaban, pues que no podia abrirle por delante, ni le fiava la llave su amo.”

⁸⁸ Sueyro aan Juan de Ciriça, 26 juli '18; leg. 1089. „... pero he sido desgraciado en que habiendo el secretario de aquel personaje acabado de quitar la tabla del escritorio en que estan, halló que tenia otra tabla mas que no pudo quitarse, y assí procurará abrirle por delante o coger al amo la llave, o valerse de la ocasion si él dexare algun dia abierto el escritorio.”

⁸⁹ Sueyro aan de Koning, 17 sept. '18; leg. 633. „Pero yo he sido desgraciado en que el secretario de Bernaveit, preguntandose si queria estar preso con su amo o quedarse fuera, respondió (aunque le dixeron que despues no le dexarian salir) que queria correr la misma fortuna de su Señor, pues si se quedara fuera, como no le pusieron ninguna guarda en su casa, pudiera mas facilmente en ausencia del amo sacar del escritorio estas cartas que deseo como el salvarme.”

kort voor het einde: in de laatste dagen van april of de eerste van mei wordt Francken even bij Oldenbarnevelt weggehaald „om een paar geheimen van hem te weten te komen”. Anonymus koestert reeds de hoop dat de man nu verder op vrije voeten zal blijven, maar neen, hij is weer terug bij zijn meester.⁹⁰ Hoe het na 13 mei met die papieren is afgelopen, is mij uit de verdere Sueyro-bescheiden niet gebleken.

Ook Oldenbarnevelt was dus object van bespionering door de groep van de *amigos* of toch in ieder geval door hun aanvoerder. Dat iemand in zijn positie daaraan blootstond, kan hij alleen maar doodnormaal hebben gevonden, maar moeten wij het zo zien, dat hij omtrent concreetelijk dit gezelschap van *amigos*, hun doelstelling en hun leider in onwetendheid verkeerde, zodat hij, had hij zich daartoe geroepen gevoeld, hun boeiende complot zelfs niet zou hebben kúnnen oprollen? Neen, dat toch ook weer niet, want als Sueyro in een brief aan de Koning d.d. 25 mei al nakaartend een soort balans opmaakt van het recentelijk gepasseerde, dan komen wij daarin de veelbetekenende zinsnede tegen dat, al heeft dan Oldenbarnevelt in zijn laatste dagen het een en ander losgelaten, „hij niet het grote geheim heeft onthuld en ook niet de naam van de *confidente*.”⁹¹ Dus iets heeft hij er toch wel van geweten, om niet te zeggen heel wat meer dan wij, want blijkbaar wist hij ook wie onze anony-mus was.

⁹⁰ Av. v. 3 mei '19; leg. 1090 (bijl. XXI).

⁹¹ Sueyro aan de Koning, 25 mei '19; leg. 2306. „... si bien declaró en los últimos días algunas cosas Bernavelt, no reveló el secreto principal, ni nombró al confidente.”

BIJLAGEN

N.B. Deze Bijlagen zijn geen volgens de regelen der kunst bewerkte en geannoteerde bronnenuitgave. Zij geven eenvoudig in extenso een aantal bescheiden, die anders over drie of vier noten verknipt hadden moeten worden, aldus niet slechts de bladspiegel ontsierend, maar het zetwerk vrijwel onmogelijk makend.

I. Aviso van 13 febr. 1617.

Despues de hauer besado a V.m las manos seruirá esta de auisar a V.m que recibi sus cartas 31 de enero y 6 de Hebrero 1617, las quales entendi muy bien y assi en todo lo q̄ me fue possible he cumplido lo que V.m me propuso; Pero no me atreveria a ponerme otra vez en semejante peligro, y demas deste he excedido mucho de la comission q̄ se me dio de emplear mil florines, mas todo esto lo he hecho por el serṽō de Su Md y espero q̄ le aure hecho vn serṽō, con que quede muy guardada la honra de V.m y la mia, y assimismo confio firmemte que despues de hauerse effectuado este negocio de Venecia conforme al deseo de Su Md me dará vna dadiva de tres ó quatro mil escudos de oro en lo menos, y al portador desta quatrocientos escudos porq̄ no me atreueria otra vez à hazer vn serṽō como el q̄ hize en este particular, y los seruos q̄ en el hize son estos: q̄ no iran ni passaràn por el estrecho ningunos nauios de guerra con las naues q̄ se van à Venecia e yo, y algunos buenos amigos particularmte el Gran Baillio de la Zuytholanda ò Holanda meridional, y el Pensionario de Rotterdam hemos tomado en esto por fundamento q̄ no se puede dar ocasion à Su Md para q̄ rompa la tregua, y q̄ si estos nauios de guerra fuessen en compañia de las naues (quedando en seruicio de los Estados) se rompía la tregua y el Viernes passado q̄ fueron diez deste mes de Hebrero vinieron à la corte el Coronel Vassenhouen y el Embajador de Venecia, pidiendo q̄ les diessen audiencia en el consejo. La qual se les concedio, y se quejaron diziendo q̄ se les quitaua la escolta que se les hauia dado, y otorgado, y queria saber las razones q̄ hauia para ello, a q̄ le dio por respuesta el Gran Baillio de la Zuytholanda q̄ los Senres Estados no tenian poder para romper la tregua y preguntandole el Embajador si los sres Estados no hauian ponderado esto antes, le respondieron los de Zelanda q̄ hauian mirado mas de espacio los articulos de la tregua y con esto se apartaron:

Sabra V.m. tambien que los sres Van Schael y Vassenhouen (q̄ entrambos son coroneles) lleuaràn estas naues y la gente à su cargo, porq̄ el conde Juan va por tierra: esta armada de Venecia sera de treynta y dos naues, y en cada naue van veynte marineros en unas mas y en otras menos,

y hize tanto q̄ gané al maestro de la naue el Cauallero Verde nombrado Cornelis Geerts y al piloto Pedro Melis, y en dicha naue ira el Coronel Vassenhouen y en la naue el Cauallero de la mar ira el señor Van Schael y tambien ganè al piloto desta naue llamado Pedro Diruxs, pero no me atreui a proponer nada al maestro della, porq̄ me dixo y me aduirtio el piloto q̄ era vn hombre muy Vano, y soberbio: en la naue s. Jorge ira por maestro Paulo Joris, y por piloto Joos, ò Justo Piters, y en la misma naue va por capitán el Señor Van der Noot, y en la naue el Dragon Verde va por maestro Cornelis Cornelissen y por capitán Sr de Raet: a entrambos estos dos he ganado tambien pa el Serūo de Su Md: en la naue el Perro Roxo ira por capitán Henri ò Hinriq̄ de Bon, y por maestro Cornelis Piters: a estos dos he ganado tambien, y en la naue el Cauallo Roxo va por maestro Jacop Jacops à quien ganè tambien. y al capitán de la dicha naue nombrado Juan van Loo. He hecho de manera q̄ estas seys naues no podran hazer gran resistencia, porq̄ se pondran à Sotavento de modo q̄ facilmente se apoderaran dellas las naues de Su Md quanto y mas se esta enferma la mitad de la gente y las otras naues seguiran à los cabos de mañã q̄ todas vendran à estar sotavento q̄ es vna gran ventaja.

Y quanto a las naues mercantiles, q̄ han de passar por el estrecho, han hecho un nuevo Almirantazgo aparte, y para encaminarlo fuy yo en persona à Amsterdam, y hize de mañã q̄ detras de la armada ha de tener algun rencuentro, todas estas naues mercantiles hecheran el ferro, ò ancora, quedando a tiro de cañon: Y sepa V.m. tambien q̄ todas estas treynta y dos naues de Venecia no valen tanto, como diez nauios de guerra, porq̄ lleuan poca artilleria y la gente muy enferma, segun yo digo arriba; y sepa V.m. tambien q̄ cada vna destas seys naues, y cada capitán ha de tener quinientos escudos, y libertad de la persona, hazienda y naue q̄ assi lo accordé con ellos. y les di en vna hoja de papel blanco estas tres letras del acuerdo, para q̄ Su Md crea q̄ son los con quien he tratado, las quales letras son A, G y P.

Doy a V.m. otro auiso nuevo y es q̄ la Magd xpianissima ha hecho pedir por otro embajador q̄ vino de Francia a todos los Franceses q̄ siruen aqui de presente en los presidios, para q̄ vayan a Francia y tambien declarò su comission en 10 de Hebrero; Pero resoluióse aqui en el Consejo de estado q̄ se embien deputados a la Magd de Francia, y assi se haze y van a Francia el Pensionario de Roterdam y el Pensionario de Amsterdam.

Ay aqui vna grande dissension entre los Estados Generales y los Altos Estados por causa de los Gomaristas y dieron principio a esta dissension los de Brila y el Conde Mauricio y los Estados Generales son del vando de los Gomaristas, y el Conde Mauricio dixo publicamente en pleno Consejo q̄ ay tres personas q̄ tienen y reciben sueldo de Su Md y dize q̄ el lo mostrará (y assi supo a V.m. tenga secreto mi nombre, porq̄ si el Conde Mauricio entendiesse algo, ò lo sospechasse no podria recibir Su Md por mi medio ningun serūo, y me costara la vida, pero por lo q̄ puedo

colegir tiene sospechas el Conde de Bernauelt, y del Greffier Aersenz aunque no puedo saber propiamente quien sea el tercero. Dize tambien el Conde q̄ el Predicante, ò Ministro Vytenbogaert es stipendario de Su Md.

Quanto a la propuesta q̄ hize en mi Vltima de reduzir estas Prouincias à la obediencia de Su Md, no me atreui a proponerlo mas à ninguno, hasta saber qual es la tercera persona del consejo, a quien quiere imputar esto el Conde Mauricio.

Bien huuiera embiado a V.m. los nombres de todos los capitanes q̄ van a Venecia, pero como el Conde Mauricio recorre y Vee en este tiempo del año todos los libros, no he podido embiarselos ahora. Y facilmente podra conocer V.m. si he hecho mi deber en todas las cosas. Y sup̄o a V.m. q̄ quiera embiarme el diñō con el portador, porq̄ aun he de pagar mas de quinientos florines a los q̄ me han assistido, assi p̄a ganar à los marineros y capitanes q̄ van à Venecia, como para quitarles la escolta de los doze nauios de guerra; y mientras se detuuiere en el camino el portador veré si puedo ganar mas a alguna, porq̄ no se puede hazer todo juntamente de mañā q̄ V.m. me ha de cumplir luego su promessa. Bueluo a supar a V.m. de nueuo q̄ embie al portador con dinero, porq̄ es necessario y no me daria tanta priessa si me hallasse de presente con mas dinero, y desseo cumplir promptamente lo q̄ he prometido. Escrita à 13 de Hebro 1617.

(Est. 930).

II. *Aviso* van 28 sept. 1617.

Señor. Despues de hauer besado à V.m. las manos, seruira esta de auisarle q̄ recibi la carta de V.m. de 21 de Setre a 23 del dicho con este portador, el qual me entregó tambien mi mesada.

Auiso a V.m. que n̄rās cosas estuieron aqui en muy ruin estado, por la grande pressa que nos quisimos dar, pero a Dios ḡrās ya caminan otra ves tan a n̄rō gusto que esperamos restituir à Su Md, con los medios q̄ empleamos, sus tierras y estados, porque ya hemos hecho tanto que los Arministas podran predicar libremente en todas las villas, aunq̄ las de Zelanda, Amsterdam, Dorte, Enchuysen, Edam y Permerens no lo quieren consentir, pero antes q̄ la Junta se separe (que sera aun mas de tres semanas) sera fuerça que lo concedan, y para diez del prōxō han de juntarse todos los Predicantes, o Ministros de los Gomaristas en Dorte, y los Arministas en Rotterdam y han de traer su resoluciōn y pareceres p̄a doze del dicho mes de ottubre.

Hemos, a Dios gracias, llegado tan adelante q̄ el Pensionario de Zelanda y tambien Maleri el Presidente comiençan à dezir q̄ no ay para q̄ reparar en la fe, ò religion, que tuuieren, ni en que los deseen predicar ò no, pues siempre son enemigos de los españoles. V.m. hara q̄ el portador parta de ahi a los diez y ocho del prōxō p̄a q̄ este aqui a los veynte, y pueda yo

embiar a V.m. con el relacion particular de todo. Andamos aqui ocupados con algunos nobles del País, para poner en obra n̄rō gran negocio q̄ no podemos apresurar, porque es menester q̄ ganemos aun a dos personas primro que entendemos, y passemos mas adelante, pues auenturamos en ello la vida, sangre, y hazienda. No estamos parados, ni ociosos, antes siempre andamos traçando, pero por la gran rebuelta q̄ ay en estas tierras no podemos hasta ahora proponer mas y assi lo dejaremos sossegar algo, hasta q̄ este algo separada la Junta de los Estados, y entonces començaremos a trabajar, para alcançar n̄rō designio, pero (como digo à V.m. arriba) es menester q̄ ganemos con dadiuas a estas dos personas de qualidad, y assi he encargado al Portador que me compre ahí algunas taças muy lindas, bien labradas, y doradas, las quales les hago comprar ahí, para que aqui no se tenga sospecha. Espero q̄ me la hara V.m. en ayudarselas comprar, y el las pagara de mi mesada, y lo q̄ mas diere se le restituirá al punto, como he dicho; y estas dos ò tres taças hemos de presentar a estas personas, que esperamos ganar, para q̄ tambien ayuden a presentar vn memorial en q̄ se pedira q̄ se conceda à los Catholicos el libre ejercicio de su Religion en todas las villas, y lugares, a que se inclina la mayor parte de los nobles del país, los quales firmaran el memorial; y assi es menester que procuremos a muchos del pueblo, que lo firmen absolutamte. Contendra el memorial: que ellos han peleado tanto, o dado su dinero, para recuperar la libertad y hechar del país a los Españoles, como todas las otras sectas. Pero no se ha de poder presentar tan presto este memorial, porque es menester que traçemos que para entonces aya algunos de n̄rōs amigos que al punto q̄ este memorial se presentase digan: que ay traicion, y q̄ estamos todos vendidos y que antes q̄ incurressemos en mayores calamidades, y nos viniessen a entregar, seria mejor que hiziessemos con el Rey de España una paz general, porq̄ es sin genero de duda que viendo el Rey de España el pays diuidido y rebelto no se dexara persuadir a ninga prorogacion de la tregua; y q̄ ay traicion en el país, y estamos diuisos nos podra atropellar facilmtē, y assi sera harto mester que hagamos algun acuerdo mientras podemos. Con este medio començaremos a obrar, y tengo para este memorial un buen amigo en Ter Goude q̄ lo dispondra en aquella villa pero hame rogado q̄ le haga passar quatro naues cargadas de corteza, lo qual espero, que alcançara V.m. facilmtē.

Quanto al Palatino ya esta roto su designio y no vendra aqui; porque se ha descubierto el secreto pero suplico a Su Magd q̄ dexē hazer vn Rey de Romanos, mientras ay aqui esta dissension, y que haga q̄ las villas Hanseaticas obedezcan al Imperio, q̄ sera vna gran cosa p̄ā alcançar n̄rō intento.

Quanto al mudar el Juramento y à las naues q̄ iran a la India Oriental, auisare a V.m. con el primo porque tengo vn buen amigo, q̄ va por Vicealmirante destas naues y espero traçallo de suerte q̄ tomen y aporten otra vez a la Isla de Sancta Maria y tambien auisare a V.m. distintamte en hauiendose dado la cuenta, el dinaro, q̄ ay en la caxa, y lo q̄ rinden estos

tierras con la prima comodidad q̄ para ello tuuiere. escrita com pressa à 28 de settiembre 1617.

(Est. 632).

III. *Aviso* van 23 okt. 1617.

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruira esta de auisar a V.m. que recibi su carta de 13 de octubre en 21 del dicho con mi mesada en tres taças doradas, sobre q̄ hauia escrito a V.m., a quien doy las gracias por ellas. Son muy lindas, y han sido muy agradables y se presentaron à tres buenos amigos, a saber la taça grande al Sr Bemont, Pensionario de Zelanda, la otra al Burgomaestro de Ter Tolen, y secretamente estan à ñrõ deuocion, pero no propondremos mas de ñrõ negõ hasta que primero empiece el Conde Mauricio a proponer que le hagan Conde de Holanda, porq̄ no trata de otra coas, aunq̄ se cansa en vano. Yo se lo aprueuo mucho todas las vezes q̄ me habla sobre ello, y aun se lo propuse, conforme a la instruccion de los otros buenos amigos, de suerte q̄ el se fia de todo punto en mi, y mas q̄ en su propio hermano, porq̄ no tiene de mi ninguna desconfiança, como tampoco la tiene el Rey de Ingalaterra q̄ se fia de mi enteramte, y escrivio al Conde Mauricio en diez de este mes y assimismo en diez y seys del mismo, q̄ bien puede guardar sus secretos, sin comunicarlos con nadie ni dexarlos ver, sino a mi solamte. Y estas dos cartas del Rey de Ingalaterra no contienen mas sino que el Conde trace y procure hazerse Conde de Holanda, y Zelanda, y assegurarase destas Prouincias á que le respondió el Conde q̄ era aun algo temprano y que el pais estaua muy alborotado, y que el tenia aun demasiado enemigos, y ante todas cosas hauia de procurar vencerlos y atraerlos a su eleuacion, y q̄ p̄ã el mismo intento se ha apoderado de la Brila, mas el fabrica sobre el viento, y pone su fundamento en el arena, porq̄ al instante que començase à proponerlo se le opondra todo el pueblo, e yo hize comprar estas tres taças, para descubrir la intencion de los de Zelanda en los quales estriba enteramente el Conde y assi las presente a las sobredichas personas mostrando (conforme al parecer q̄ hauia tomado con ñrõs buenos amigos) q̄ se los presentaua en nombre del Conde Mauricio, para q̄ quisiessen fauorecerle en esta pretension, a q̄ me dieron por respuesta; que ellos eran vna Republica, y no entendian hazer al Conde mayor de lo q̄ ahora es porque (dezia el señor Pensionario) ahora eran ellos mejores de lo que serian entregandose al Conde, a quien ahora mandauan, y entonces hauian de ser mandados del, y el pais hauia de llevar mayores cargas de las q̄ tienne de presente, porq̄ ahora ha de mantener su corte de sus propios medios, y entonces se hauia de imponer esto al pais, y sucediendo alguna guerra contra los Principes forasteros, todo redundaria en daño, y costa del pais q̄ padecia mayores cargas y tributos, pero quando quisiesemos tener vn Conde, no podriamos tener ninguno mejor que la Magd

de España a quien toca el pais, y no le faltan ningunos medios, y quando estuviessemos vnidos con el nunca nos acometerian los Principes estrangeros, y nadie le podria quitar los medios q̄ tiene sino solo Dios, y quando nos vniessemos con el procurarian n̄rã amistad todos los Principes, y la Magd de España se contentaria de dexar en n̄rãs manos el Gouierno en forma de Estados, como le reconociessemos por Conde del pais, y mejor nos acordariamos con el. Estas palabras dixo en sustancia el Sr de Bemont en quien se fia notablemte el Conde, de manera q̄, a Dios gracias, no conseguira su intento, y por estas razones, y otras muchas hemos resuelto aqui de no tratar de n̄rõ negocio hasta que el Conde empieçe a hablar: porq̄ la nobleza del pais dize q̄ el Conde pretende hazernos esclauos. Hemos querido apresurar algo n̄rõ negocio, pero à Dios gracias, caminamos aun mejor de lo que hauíamos pensado, y hemos traçado que los de Delft dexen n̄rõ vando para q̄ assi tengamos unos amigos entre los Gomaristas, y es menester q̄ aun procuremos ganar al señor Van Schael, q̄ es uno de los nobles mas antiguos, y destos se ha encargado vn buen amigo. Aqui embio a V.m. la copia de la resolucion q̄ se tomó en la Haya, y detuue al portador hasta q̄ se huiessen presentado las taças. Quanto al juramento de los soldados no ponemos ninguna dificultad en ello, porq̄ quando el Conde Mauricio començare a proponerlo que digo arriba, entonces començaran à hablar todos assi, Gomaristas como Arministas, y los Catholicos y todos los Anabaptistas y Menistas, y entonces sera tiempo q̄ Su Md nos dé asistencia e yo suplico a Su Md q̄ haga toda diligencia para hazer elegir vn Rey de Romanos y atraer a Su deuocion los Electores porq̄ hauiendo vn Rey de Romanos de la sangre de Su Md temblaran las villas Hanseaticas q̄ no piensan otra cosa sino hazer Rey de Romanos al Palatino a q̄ ayudaran los Hugenotes de Francia, y el Rey de Ingalaterra, pues siendo nombrado por los Electores bajaran las orejas.

Quanto a la cuenta q̄ se haura de dar no se trata ahora della, hasta q̄ sea ya hecho el concilio de q̄ embio à V.m. la copia; pero si V.m. desea saber q̄ dinero ay en el thesoro, facilmente se lo podre auisar a V.m.

Quanto a la naue q̄ vino de la India nombrada la Frisa occidental no traeninga nueua, pero Roomskercken me escriue q̄ dos naues q̄ han partido ha dos años se perdieron, y dieron a la costa junto a la Isla de Mauricio, la vna llamada Ter Vere y la otra el osso blanco, y este mismo n̄rõ buen amigo me escriue q̄ han ido otras seys naues la buelta de Goa con muy poca gente, las quales espera q̄ se hauian perdido, segun la nueua q̄ alli hauia venido. Temo q̄ dessa vez no podre hazer a su Md ningun seruicio à la partida de la naues para la India, porq̄ los de la compañía no quieren que nadie se entremeta en ello sino sus deputados y los dos pataxes q̄ parten de Zelanda partiran con el primer viento, y van a auisar que seguiran otras siete en Março.

Aqui se aguarda el cuerpo del Conde Jūõ de Nassau con la gente q̄ estuuo en Venecia la qual no quiere quedar mas alla, y aqui han hecho

Coronel a Mons de Fama en lugar del Conde Jūō Dios dē a V.m. Escrita en La Haya a 23 de ottobre 1617.

(Est. 633).

IV. *Aviso van 21 nov. 1617.*

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirá esta de auisar a V.m. que recibi su carta de 18 deste en veynte del dicho con mi mesada, y una cassilla conperada, con la qual me ha hecho V.m. mayor m̄d de lo que yo sabria encareçer, porque yo la estimo tanto que no la repartirè con nadie.

Sabra V.m. que el Sr Bernauelt llegò aqui à La Haya en siete del corriente por haberle citado los Estados Gomaristas y tambien el Conde Mauricio, y la junta de los Estados fue a diez y seys deste, en la qual el Procurador General tomò contra el verbalmente vna conclusion en que sustentaua que el Sr Bernauelt deuia ser castigado, pues era la persona mas sediciosa que hauia en toda Holanda, y el autor y primer instrumento de las rebueltas q̄ ahora hauia entre el pueblo, y que assi merecia, y deuia darsele el graue castigo, que a semejantes sediciosos solia darse, segun que lo juzgassen el Conde Mauricio y los Sres Estados, a que el Sr Bernauelt respondia en primer lugar que le diessen la copia del verbal, y que dentro de tres dias respondera el tambien verbalmente, la qual respuesta dio a veynte deste negandolo todo, con que se separò el consejo en el mismo dia despues de hauer declarado que el Procurador General se fundasse, q̄ assi se determinò entre los siete consejeros del consejo del Principe y saliendo del consejo el Sr Bernauelt con el Conde Mauricio le dixo: que el hauia deseado de venir al Consejo porque no le diessen la culpa de los sucesos, pues sabia bien que los Gomaristas no se hauian de acordar con los Arminianos, y preguntò al Conde la razon por que le hauian citado, pues el no era mas que abogado de la Prouincia, y se hauian hallado en el consejo las ciudades, particularmente las de Rotterdam, Hornes, Vtrecht, Delfziel, Munnikendam, Sparendam, Schiedam y otras muchas que hauian estado en el consejo. y separadose antes que el consejo se acabasse, por no se poder concertar, y assi que hauia el hecho mas que los otros para que citassen al q̄ solo declaraua lo que las mismas ciudades le ordenauan à que añado, que los Arministas hauian peleado por su libertad tanto como los Gomaristas y los Anabaptistas de diuersas sectas, Martinistas y Judios, que todos eran libres, y no tenian cosa comun con los Gomaristas y Arminianos, à los quales, con ser los que quasi se conformauan con los Gomaristas querian hechar del pais; a esto respondio el Conde que los Arminianos eran la cria de los Jesuitas y Papistas, a que replicò luego el Señor Van Schael que los Gomaristas no hauian dado mas para la guerra que los Papistas, y que assi deuián los Papistas gozar tanto de su libertad como las otras sectas y sus sequaces. Dixo entonces el Conde q̄ Bernauelt hauia gozado quinientos mil florines, que hauia recibido para

poder distribuir secretamente y saber los secretos de todas las cortes, y que el queria q̄ diese cuenta dellos, con que se hazia grande con los medios del pais, a que respondió el Sr Bernauelt que su Exa no tenia que ver con esso, y diziendole el Conde que estaba harto qualificado p̄a esto le boluio a responder el Sr Bernauelt, q̄ seria necessario que el Viesse por escrito esta qualidad, q̄ tenia: yo espero que con el tiempo, yo muy de breue podre auisar à Su Md quien es el que de España auisa aqui las resoluciones que allà se toman; y desta manera trabajo, para acrecentar la discordia, gastando en ello mi hazienda, p̄a hazer serũo a Su Md en todo.

Hanme agradecido tanto las taças q̄ a Dios ḡrās he ganado enteramente al Pensionario de Zelanda y me ha dicho que para Junio, que es quando se hara la congregacion de los Gomaristas, presentemos memorial en nombre de los Catholicos, porque tambien gozemos la libertad de n̄rā Santa Fe, que se deue establecer con la hazienda, y sangre, pero al Señor Van Schael y à otros muchos no les parece conueniente que se proponga esto tan temprano, y dizen: que seria mejor que aguardassemos hasta que estuuiessemos cerca de acabarse la tregua, porq̄ entonces temerían mas estas tierras, y el señor de Hooyen diria entonces que hauia traicion en el pais, y que estaua como entregado, y deste modo podriamos assegurar mejor n̄rō gran negocio, porque tememos q̄ esto se anularia antes que pudiessemos, o tuuiessemos tiempo de empeçar à hablar de la otra materia, y esto con el primero, y teniendo su respuesta de lo q̄ le parece bien que se haga en ello nos gouernaremos en esta conformidad: Yo hago aqui grandes promessas, y doy tambien grandes dadiuas, como V.m. podra bien considerar, porque bien gasto dos vezes mas de lo que Su Md me da, aunq̄ espero q̄ me lo mandará restituir, porque ahora es menester q̄ dè al señor Van Schael un jarro, y fuente de plata dorada, conforme le he prometido, y el Pensionario de Zelanda promete q̄ ayudará y hara de su parte todo lo possible, para reducir estas tierra a la obediencia de Su Md, y dize q̄ ya se cansa de vivir mas tiempo sujeto a las ordenes de los de Ingalaterra y Francia, pues nosotros no podemos hazer mas de lo que ellos quieren, pero estando debajo de la obediencia del Rey de España no tenemos para que hazer caudal alguno de los de Ingalaterra y Francia y estaremos seguros de n̄rō estado, como lo estara tambien Su Md de todos sus Reynos, y tambien dize el mismo Pensionario que quien nos puede hazer grandes sino solo la Magd de España? y assi mismo podra ensalçar con algun Ducado al Conde Mauricio, el qual no puede subir aqui a mas de que es ahora.

Con el primero auisare a V.m. todo lo que me fuere possible del dinero que ay en la caxa, y de todo lo q̄ cada mes rinden todas las ciudades, y escriuire a V.m. dia por dia todo lo que passare en el Consejo, porq̄ tengo commodidad para embiar cartas, que escriuire siempre al portador desta, y llevaràn de otra mano el sobre scripto, y si acaso se offreciere algun negocio de importancia, embiarè un expresso.

Assimismo auisarè à V.m. con el primo en que lugar aportaron las naues que vltimamente fueron a la India.

El embajador de Ingalaterra boluio à hazer aqui instancia en doze deste, para q̄ se procurasse hazer al Conde Palatino Rey de Romanos, con q̄ se libraria el pais de todas estas discordias, y assimismo de los Españoles, à que no se le respondió entonces, diziendo que a veynte y ocho deste se le daria la respuesta, la qual sera que se ha escrito a dñō Rey acerca de lo que propuso su Embajador en el dñō dia doze del corriente, y lo q̄ se le escriue es: que no se persuaden que Su Md querria que las Prouincias vnidas empeçassen la guerra, pero q̄ bien se contentan de dar toda la asistencia possible, quando Su A. del Palatino la tuuiesse menester. Esto es en breues palabras lo q̄ contiene la carta; V.m. sera seruido de embiar todos los meses Vna vez al portador desta, porque no me atreueria a embiar con nadie semejantes cartas, sino con el portador, y acerca del peligro de su persona no ay q̄ temer, porq̄ no se tiene ninguna sospecha del, y assi bueluo à suplicar q̄ estè aqui en las fiestas de nauidad y para el año nueuo espero escriuir tambien à V.m. alguna cosa nueua. Dios guarde a V.m. de La Haya à Veynte y vno de nouiembre de 1617.

(Est. 633).

V. *Aviso van 28 dec. 1617.*

Despues de hauer besado a V.m. las manos, seruirà esta de auisarle que recibi la carta de V.m. de veynte y tres de Diciembre en veynte y siete del dicho, y con ella mi mesada, de que doy a V.m. las grās. Sabra V.m. que yo, y mis amigos nos hemos juntado, y consultado si seria a proposito q̄ dexassemos ser al Pensionario de Zelanda Presidente de aquella Prouincia, y hallamos que no conuiene, porq̄ los de Zelanda proponian para Persionario à otro, q̄ es enemigo mortal de Su Md de España, y assi traçamos (por entender q̄ conuenia assi) q̄ se eligiesse vn nueuo Presidente, el qual se eligiò ya, y se llama Wannamaker, y sera uno de n̄rōs compañeros, porq̄ yo me asseguro de q̄ (por la confianza q̄ en mi tiene) está ya à n̄rā deuocion, de modo q̄ ahora tenemos a n̄rā deuocion: el Pensionario, y Presidente de Zelanda (sea Dios alabado); yo he discurrido ya tan adelante con el Presidente, q̄ de si mismo me dixo, q̄ no podiamos tener mejores espaldas q̄ à España, porq̄ son n̄rōs vezinos con los quales confiamos por una parte, aunq̄ España està mas separada, pero es poderosa en dinero, de suerte q̄ con ella nos asseguramos contra todos los otros Principes, y su Md por n̄rō medio asegurará tambien su estado, y assi, si nos confederaremos y juntaremos con el (como lo espero) quedaràn unidas n̄rās tierras y no tenemos para q̄ hazar algun caudal de Francia ò Ingalaterra.

Sabra V.m. tambien q̄ el Embajador de Francia pidiò audiencia para declarar la comision q̄ tenia de Su Rey, y hauiendosele concedido en

Veynte deste vino el mismo dia, y dando las cartas del Rey de Francia y otras de creencia, q̄ contenian q̄ se diesse entero credito a lo q̄ el diria demas de lo q̄ aquella Magd escriuia, hizo una platica, q̄ durò quasi una hora y la sustancia della fue: q̄ el Rey su Señor pedia a los sres Estados q̄ se uniessen, y continuassen en la misma forma de gouierno, que lo hauian hecho hasta ahora, siendo alabados por todo el mundo, y q̄ si quedassen como ahora estauan los assistiria con todas sus fuerças, porq̄ (dezia) si os sujetaredes à la orden ò gouierno de vn Rey o Principe, no sereys otra vez mas q̄ criados, donde ahora soys señores, y los q̄ ahora son V̄rōs amigos se haran enemigos V̄rōs, como veys de la carta del Rey mi Sr y si V. Srias quedàren de la mañã q̄ ahora estan, hallaràn Vn defensor en mi amo, q̄ quedará perpetuamente obligado à los Sres Estados, y los ayuadarà con toda Su corona. A veynte y uno del dicho tuuo tambien audiencia el Embajador de Ingalaterra, y hizo su platica en conformedad de las cartas q̄ escriuio el Rey de Ingalaterra, de que dèse aqui las palabras sustanciales: Requiere el Rey de Ingalaterra a los Sres Estados, q̄ se pongan debajo de sus alas como de su Protector, y Señor, porq̄ no tienen à ninguno mas cerca q̄ darles asistencia y dentro de muy breue tiempo aquietaria estas tierras: Hauian los Sres Estados tenido bien diez dias antes auiso de Ingalaterra de q̄ se les haria esta propuesta, y assi embiaron al Conde Mauricio a muchas Villas de Holanda para q̄ las persuadiesse y pidiesse q̄ se quisiessen conformar en la materia de la religion, para q̄ no se siguiessen mayores inconuenientes porq̄ (les dezia el Conde) temo q̄ otros por la Schisma q̄ aqui ay en el pais nos han de querer hechar la garra: à esto se siguiò la propuesta con que quedaron muy perplexos los Estados de manera q̄ (para q̄ caminemos seguramente) hemos traçado q̄ se haga vn sinodo de las Villas del pais, sin admitir en el à ningunos estrangeros y assi podran quedar predicando los Arminianos, pero este sinodo no se ha señalado aun, si bien se decretará p̄ã diez y siete de proõ, y la junta se hara el dicho dia, y despues que esto estuuiere algo apaziguado empeçaran à venir de todas las tierras los Catholicos con memoriales q̄ causaran una grandissima confusion por todo el pais, de suerte q̄ entonces sera el tiempo, en q̄ començaremos à dezir q̄ se trate de hazer acuerdo con la Magd de España: Pero cuestame esto un tan gran dinero, que malamente le puedo sustentar, y assi suplico a V.m. se sirua de assistirme con quatrocientos, ò quinientos florines, porq̄ bien he menester aqui tantos todos los meses.

Sepa V.m. tambien q̄ ya se ha hechado aqui tierra à las cosas de Bernauelt, y esto con la muerte de Malery, y con la primer respuesta que dio Bernauelt.

Escriueme V.m. q̄ le embie las cartas originales que se escriuen de España al Sr Bernauelt: temo q̄ no se las podre entregar à V.m. aun porq̄ las cierra brauemente, pero hare instancia con su official, p̄ã ver si me las puede entregar, y le prometerè doscientos escudos. Sabra V.m. tambien q̄ de aqui partiran quatro naues a la India: Vna de Amsterdam

llamada el Osso negro de quinientos lastres con docientos hombres, y treynta y seys pieças de artilleria, y la naue de Hornes llamada la Frisa de quinientos lastres con ciento y sesenta hombres, y treynta y ocho pieças de artilleria, y una de Vlissinghem llamada Zelanda, de quatrocientos lastres con ciento y ochenta hombres y veynte y dos pieças de artillã y la naue de Rotterdam llamada el Diablo de Delft de quatrocientos y cinquenta lastres, con doscientos hombres, y treynta y seys pieças de artilleria, pero he hecho dar à esta naue por un calafate un barreno, q̄ no se puede hallar ni (segun espero) hallaràn, y assi confio q̄ no partiran mas de tres naues, y la causa del partir tan presto es, el haber llegado por tierra auiso y cartas de Bantam de q̄ se han perdido seys naues en las Malucas las quales embiò alla Roomskercken faltas de gente.

Huuiera escrito à V.m. mas largo, pero no tengo tiempo, porq̄ es menester q̄ parta para Amsterdam, y à la buelta dase à V.m. relación, y cuenta de todo, y le auisarè quanto dinero ay en caxa, y quanto darà cada villa para la guerra, porq̄ se disminuiràn todas las contribuciones q̄ darian las Villas para la guerra; y para este effecto voy à Amsterdam y en boluiendo auisarè à V.m. tambien en q̄ parte aportaron las ultimas naues, que fueron a la India. Beso las manos de V.m. por los dulces que me embiò con el portador en tres caxas, con q̄ me hizo V.m. mucha honra: quiera nro sr guardar al portador de algun siniestro suceso, ò desgracia, como la que quasi le sucedio ahora y gdē à V.m. à 28 de Diciembre 1617.

(Est. 2305).

VI. *Aviso* van 27 jan. 1617.

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirà esta de auisar a V.m. q̄ recibi la de V.m. de diez y seys del corriente à veynte y dos del dicho con el portador que me entregò juntamte quatrocientos florines, q̄ V.m. me embia para grangear amigos, para el effecto de n̄rō gran negocio: con ellos espero hauer alcançado ya dos buenos amigos por medio del Burgomaestro de Zierickzea, y estos amigos son: el uno el Burgomaestro de Zierickzea, y el otro el Alto baillio de Dorte, y hauiendolos conuidado a un banquete, hallè q̄ su parecer se conformaua quasi con el n̄rō, q̄ es que se haga vna paz general, y acerca desto dixo el Alto baillio al Pensionario de Zierickzea, que primeramte hauian de acordar entre si las diez y siete Prouincias, p̄ã q̄ saliessen dellas los estrangeros, y entonces elegir por protector al Rey de España; à q̄ le dio por respuesta el Pensionario: q̄ estas palabras eran muy absurdas, porq̄ haziendolo assi no seria el Rey de España mas q̄ criado donde ahora era Señor; à esto dixo el Señor Van Schael, q̄ p̄ã descubrir mas su intencion, q̄ antes hauia hablado muy bien, porq̄ si pudiessemos alcançar esto no tendríamos jamas guerra en el pais, y los Estados de todas las Prouincias no desearian otra

cosa, pero luego añadio: todos estos discursos son fundados en el ayre, porq̄ si el Rey tal hiziesse no seria mas que criado, como ha dicho el Sr Pensionario, pero quando nos hablen absolutamente de treguas, p̄ã las quales nos empieçan ya à tentar, podremos todavia proponer esto. Mas pareceme q̄ haria bien un tan gran Monarcha, si nos dexasse gouernar en forma de Estados, y q̄ podamos escoger por Gouernador al que quisiere- mos con condicion que el sea superintendente, y le conozcamos por Conde de Holanda y Zelanda, con que asseguraremos n̄r̄o estado, y los suyos, y saldremos destas guerras çiuiles. Pero por ningun caso deuemos procurar q̄ salgan del pais los Españoles, porq̄ si saliessen se desharian Holanda y Zelanda, pues todos los commercios y manufacturas se passarian à Brabante, mas bien podemos poner por condicion que los de España ayan de pagar todas las guarniciones de gente estrangera; sin q̄ queden à cargo ò costa del pais.

Demas desto sabra V.m. q̄ las cosas caminan à la medida de n̄r̄os deseos, porq̄ los Arminianos quedaràn predicando contra la uoluntad y gusto de los Gomaristas, contra los quales estan ya dispuestos todos los Estados Catholicos conforme à la resolucion q̄ entre nosotros hemos tomado, para poder hablar mejor quando los Catholicos presentaren memorial pa q̄ se les conceda la libertad de la fe Catholica, a q̄ parece q̄ se opondran los Gomaristas y tambien algunos Arminianos, q̄ dizen ahora q̄ han peleado por la libertad de la fe para eximirse de la seruidumbre de las naciones estrangeras, y esta misma respuesta daremos nosotros tambien, quando nos quisiessen poner obstaculo, pero aun es temprano, porq̄ hasta ahora no se ha señalado el dia, en q̄ se ha de hazer el sinodo de los Arminianos, porq̄ los Gomaristas quieren en todas maneras q̄ entren en el las ciudades y Prouincias estrangeras, y para esto han juntado cinco dias arreo, pero en deshaziendose la junta, darè a V.m. luego auiso de lo q̄ huuiere resultado.

Yo tomè del portador el diñõ de mi mesada p̄ã comprar vn jarro de plata para el señor Van Schael, de suerte q̄ todo mi stipendio lo empleo en servõ de Su Md y no se le diera aun, si el no me lo huuiera pedido. Tambien demos vn tiento à ciertos Gomaristas, los quales dizen q̄ es mejor tener una paz general q̄ la guerra ciuil, y dexar vivir à todos como quisieren vivir.

El Conde Mauricio requiriò y lo alcançò tambien q̄ pudiesse mudar en todas las villas los Magistrados, diciendo q̄ con esto ayudaria el pais, pero lo q̄ harà con esto sera alcançar muchos enemigos, y sera p̄ã gran ventaja n̄r̄ã, porque el piensa introducir à todos los Gomaristas, y hallaràse engañado, porq̄ al dia de la Candelaria se muda en Amsterdam el Magistrado y escogen à quatro Burgomaestros, q̄ à lo que el piensa, seran todos Gomaristas, pero los tres dellos seran Arminianos, q̄ es vna cosa muy grande e importante para nosotros: sea Dios alabado.

De aqui se ha embiado vn pataxe à Tunes à preguntar cómo entienden alli las presas q̄ hazen de las naues Holandesas, y si las quieren libertar,

y restituir, o si no q̄ se darà aqui orden para ello, y para quando viniere la respuesta se aparejan ya aqui entretanto veynte naues de guerra, y se ha consentido q̄ se armen hasta treynta y dos, y para ello se ha hechado un bando de q̄ ningunos marineros pueden ir a seruir a ningunos Principes estrangeros, y q̄ al q̄ quisiere assentar su plaza se la darà luego.

El Embajador de Francia ha hecho aqui Vna platica à los Estados en nombre de su amo, diziendo: q̄ el Rey de Francia hauia entendido de España q̄ los Sres Estados estauan inclinados a hazer una paz perpetua con la Magd de España, y q̄ esto era directamte contra el quarto articulo del acuerdo hecho entre el Rey su padre de buena memoria y los Sres Estados en veynte de Hebrero del año de mil y quinientos y nouenta y uno, q̄ contiene q̄ los de Francia no haran paz, ni tregua con los de España sin consentimiento de los Estados, ni assimismo los Sres Estados sin consentimto del Rey de Francia, q̄ este acuerdo, y todos los acuerdos los ha confirmado mi Sr y amo, y los quiere mantener, y ayudar à mantener con todo su poder, y ruega à los Sres Estados otra vez q̄ queden gouernando, como lo han hecho, siendo alabados por este gouierno en todo el mundo. En la misma conformidad hizo el Embajador de Ingalaterra otra platica à diez y nueue deste mes de Enero, à que dio por respuesta el Conde Mauricio: q̄ el piensa, y no pone duda alguna en q̄ la intencion de los Sres Estados era conseruar el dhō acuerdo, à que respondieron los Sres Estados, q̄ nadie podia quejarse dellos, porq̄ jamas hauian roto algun acuerdo, ni tenian intento de romperlo, sino de confirmarle aun mas; siendo necessō. En saliendo del Consejo dio el Embajador de Ingalaterra al Conde Maurico una carta firmada del Rey de Ingalaterra a diez de Enero, en q̄ dize q̄ procure hazerse Conde de Holanda, y tambien q̄ cumpla y haga cumplir a los Sres Estados la promessa q̄ le hizieron, quando se tratò el casamiento del Palatino, prometiendo q̄ le harian Emperador, y q̄ procuren q̄ assi sea.

La carta q̄ tiene el Conde Mauricio en su gabinete contiene, q̄ le piden q̄ se junte en casañtō con los de España, y q̄ assi le embie su parecer sobre ello, el qual le dio el Conde en una carta de su propia mano, de suerte q̄ no puedo escriuir a V.m. lo q̄ contenia. Las naues que el año passado fueron à la India se refrescaron en la Isla de Sancta Maria a la parte Meridional, donde desembarcaron quarenta hombres.

El secretario del Sr Bernauelt no pudo alcançar aun las cartas, de q̄ me pesa, pero hame prometido q̄ me las darà al punto q̄ pudiere cogerlas, y q̄ teniendolas me las entregará, y que yo las heche en el fuego que esto ha sido menester q̄ le prometiesse.

Quanto a las seys naues, q̄ fueron desbaratadas en las Malucas, algunas dellas fueron cogidas, y rendidas de repente, y algunas se pusieron en defensa, tomaron quatro dellas y quemaron à las otras dos, y en esto ha cumplido Roomskercken su palabra. Yo fui à ver las cuentas de la Generalidad: y auiso a V.m. q̄ la Prouincia de Holanda por si sola contribuye ordinariamte para la guerra trecientos mil florines cada mes,

de que solia dar la Villa de Amsterdam solamte cinquenta y cinco mil florines cada mes, y ahora dà quarenta y ocho mil florines, porq̄ se Va menguando en ella el comercio y assi han de dar tanto mas las otras Villas: En Amsterdam ay en caxa para la Villa en dinero de contado un millon de florines, y ciento y quarenta y dos mil florines mas. Las otras Prouincias contribuyen otra tanta summa para la guerra: a saber Gueldres, Campen, Deuenter y Swol, Frisia, el obispado de Vtrecht, Zelanda y las tierras de Brabante, y otras plazas, que este diñõ ordinario señalado para la guerra se saca de la cerueza, vino, del diñõ de las moliendas, venta de las casas, las imposiciones de la sal, azeite, azeite de nabos, y otras semillas. el diñõ extraordinario, a saber quando la gente sale en campaña monta otro tanto como lo de arriba, y se saca de suo dinero de los alquileres de las casas, y tierras y del diñõ de los bueyes, a saber de cada buey ò vaca quatro placas al mes, de cada cauallo ocho placas, de cada carnero media placa, de cada ganso un liarte, y del decimo dinero de la venta de los caualllos, vacas y carneros, y de cada libra de velas vna media placa, y assi se halla el diñõ extraordinario: la caxa de la generalidad tiene ahora en contado pa la guerra ochenta y quatro vezes cien mil florines, y nouenta mil florines mas, q̄ hazen aqui conforme a ñfã cuenta, ocho millones y quatrocientos, y nouenta mil florines.

El almirantazgo tiene la mitad del diñõ de los comboys, ò condutas, q̄ llamamos tolas y licentes, y ay de contado en su caxa un millon quinientos, y veynte y quatro mil florines y tiene assimismo aparejada xarcia, y artilleria para cien naues.

Esto es lo q̄ por esta vez puedo auisar à V.m. porque el Consejo no se ha separado aun, y lo q̄ mas passàre ò se resoluiere lo auisaré à V.m. en el mismo instante.

Supo à V.m. restituya al portador mi mesada porq̄ la tomò a cambio. no mas por ahora Dios gde à V.m.

Escrita a Veynte y siete de enero 1618.

(Est. 1089).

VII. *Aviso van 24 maart 1618.*

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirá esta de auisar a V.m. que recibi su carta de diez y ocho de Março en veynte y dos del dicho, y con ella mi stipendio, porque beso à V.m. las manos.

Sabra V.m. que en el lugar del señor Van Schael defuncto se eligió por uno de los Altos Estados al Señor Van Voorde à quien presentè el jarro dorado que el Señor Van Schael me hauia buuelto à dar para grangear con el à otro amigo y adelantar ñfõ gran negocio, q̄ a Dios grãs camina muy bien, porque los de Leyden hazen Vn gran rumor y tambien los de Der Gouwe y se encaminarà a ñfõ fauor, como lo espero pues le hemos traçado, y comiençan à dezir q̄ es menester q̄ los Catholicos tengan tambien

su ejercicio libre: esto se haapaziguado algo pero el Sr Bernauelt esta muy enfermo, aunque confio que le darà ñrō Sr salud hasta que ñrōs negocios esten effectuados, porq̄ su muerte nos retardaría muchissimo mas grās a Dios, esta ya algo mejor, y aunq̄ muriese no por esso se dexarían effectuar si bien se delatarían.

Sabra V.m. tambien q̄ el Conde Mauricio pensò metter soldados en Hornes para tener a su deuoción todas las Villas maritimas, pero hauendolo yo entendido por su boca, fuy luego al Sr Bernauelt y declarè el intento del Conde, para q̄ se preueniesse y assi le aduirtió luego el Sr Bernauelt a los de Hornes conq̄ no tuuo effecto el designio del Conde, de que hallandose muy irritado partio para la Villa de Arnhem en Gueldres, y alli hizo juntar los Estados de Gueldres, Frisa, Groninghen y de las tierras circumvezinas para hazerlas firmar à todos contra los Arminianos, a lo q̄ parece, pero esto no es mas de un pretexto, porque piensa hazerse Conde de Holanda y Zelanda para lo qual le daran asistencia el Rey de Ingalaterra y el Conde Palatino del Rhin, y el Rey de Francia se ofrece a ser su protector, y para este effecto le ofrece assimismo un socorro de treynta mil hombres, y q̄ los pagará promptamte que assi se lo escriuen en vna carta aparte en nombre del Rey xpianissimo datada de diez y seys de Hebrero. Esta carta estaua leyendo el Conde Mauricio quando recibio la nueua de la muerte del Principe de Orange y la dexo entonces sobre la mesa, y assi la ley muy de espacio, contenia: q̄ se assegurasse de todas las Villas maritimas, y de los lugares de la frontera, para q̄ assi pudiesse salir mejor con su intento y con este designio se partio para Arnhem. pero no saldra con el, porq̄ ya (a Dios grās) le hemos preuenido, y esto por hauer leydo yo la carta, conq̄ se manifestaria su intención, y muchas ciudades responderan q̄ se ha peleado por la libertad de la religion, y q̄ conuiene q̄ sean mantenidos los Arminianos tanto como los Gomaristas, y porq̄ yo tracè esto p̄a hazerlo fingi q̄ estaua enfermo para no ir con el, y para q̄ no se tuuiesse sospecha de mi.

Yo escriui a V.m. en mi ultima q̄ iua a Res con Vna comission, la qual contenia q̄ yo mudasse alli el Magistrado y q̄ el Governador proueyesse y hiziesse proueer muy bien todas las plazas de aquel contorno, y q̄ hiziesse buena guarda.

Tambien sabra V.m. q̄ si acaso se intentàre algo contra algunos lugares, o en el pais de Cleues ò contra algunos lugares de aquella comarca, entrará el Conde Mauricio por Flandes en nombre del Rey de Ingalaterra, para q̄ no se impute à los Estados el hauer roto la tregua, y el Conde Henrique hara una guerra defensiua contra los que quisiessen pretender algo en Juliers.

Ha mas de vn año que escriui a V.m. q̄ partia de Ingalaterra una tropa de naues, las quales fueron à las Indias Occidentales, y auisaron al Rey de Ingalaterra les embie mas gente y que se tomaran en las Indias occidentales ciertos castillos pero q̄ no lo intentaràn hasta q̄ tengan mas gente, para q̄ no bueluan a hechar dellos y q̄ tomando estos castillos sera grande el beneficio, q̄ resultaria a Ingalaterra y quitaran sus rentas

al Rey de España y para este effecto arma ya en secreto el Rey de Inglaterra, que assi nos lo auisa nuestro Embajador; yo suplico a V.m. q̄ lo auise luego a Su Magd.

Van de aqui para la India oriental otras dos naues la vna nombrada el Diablo de Delft y la otra el Cieruo Volante: el diablo de Delft es de quinientos lastres, ò poco menos y lleua treynta y seys pieças de artilleria, y trecientos y cinquenta hombres. el cieruo Volante es de doscientos lastres y lleua veynte y seys pieças de artilleria y doscientos hombres, y el maestro se llama Juan Janssens Goosens. Parten tambien de aqui para Venecia diez y ocho naues con gente, en q̄ van al pie de dos mil, y quinientos hombres, y por General el Sr de de BystierVelt Gueldres, y el cabo de las naues se llama Loechtoren, y para el estrecho de Gibraltar van otras veynte naues, y el Almirante se llama Kerekoren de Enchuysen.

Yo escriui a V.m. en mi ultima q̄ hauian partido algunos nauios para Tunes à saber su intencion: assi lo hizieron y preguntaron à los de Tunes: si querian restituir todos los prisioneros con las naues y hazienda, à que respondieron los de Tunes, q̄ les vendrian a hazer la restitucion el otro día y salieron con treynta y tres naues: n̄rās naues eran seys, y viendo venir las treynta y tres se resoluieron a pelear con ellos, como lo hizieron, y cumplieron tan honradamente con su obligacion que rompieron à la armada y hecharon à fondo catorze naues pero perdimos en la batalla à n̄rō Vizalmirante. A todos los Turcos, conforme al auiso q̄ aqui ha uenido, ahorcaron de las antenas: estas veynte naues q̄ ahora van al estrecho, han de hazer juramento de q̄ procuraran ganar algun castillo situado sobre la ribera, ò por lo menos, entrar en el puerto, y quemar a todas las naues y tomar tantos prisioneros q̄ suelten à los marineros Flamencos.

Sabra V.m. assimismo q̄ los de la compañía de la India oriental y tambien los de la compañía de Guinea han requerido juntamte q̄ los dexen armar para las Indias occidentales y offrecen de entregar en manos de los Sres Estados todas las plazas q̄ pudieren conquistar, conq̄ solamente gozen de los prouechos de la tierra, pero rehusoseles de todo punto, respondiendose a su propuesta: que se haria tan poderosa la compañía de la India oriental, q̄ no haria caudal de los estados.

Yo offreci dos mil florines, por las cartas q̄ estan en poder de Bernauelt q̄ le han escrito de España, para q̄ las entregassen en mis manos y tambien prometti q̄ las restituiria dentro de diez semanas, pero aun no las puedo alcançar.

Sabra V.m. q̄ la propuesta de la tregua la hazen las Villas Hanseaticas à pedimento de los de Frisa, y Gueldres, y se inclinarian assimismo bien a ello los del Obispado de Vtrecht, aunq̄ se inclinan mas, a Dios gras, à n̄rā opinion de vna paz general, q̄ su Diuina Md nos conceda y permitta q̄ nos suceda bien sin desgracia.

En Amsterdam huuo vn gran alboroto, y espero q̄ crescera cada dia, y p̄ā ello haremos toda la diligencia possible, para q̄ salgan de alli los

hombres de negocios, y pierdan sus grandes brios y desta manera salgamos mas facilmente con ñrō intento. El alboroto fue tan grande q̄ se comenzaua à poner fuego fuera de las puertas.

No se que mas escriua à V.m. ahora, sino q̄ oy à veynte y quatro de Março me parto en busca del Conde Mauricio, y embio à V.m. con el portador vn poco de pescado suplicando à V.m. reciba la buena voluntad. Dios gde à V.m. largos años.

(Est. 1089).

VIII. *Aviso van 1 mei 1618.*

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirea esta de auisar a V.m. q̄ recibi su carta de veynte y seys de abril en veynte y nueue del dicho con mi mesada.

Sabra V.m. como todos los dias trabajamos p̄ā acrecentar la discordia entre los Gomaristas y Arminianos (y à Dios ḡfās Va sucediendo assi) p̄ā encaminar mejor ñrō gran negocio, por mas que el Conde Mauricio haze a contrario, pero no le ha de aprouechar nada, porq̄ quando nosotros començaremos se passaràn à ñrā parte los q̄ el piensa q̄ son de la suya. En Heusden mandò el Governador bajar del Pulpito al Predicante, q̄ era Gomarista, y quiere q̄ prediquen alli los Arminianos, de q̄ esta muy irritada el Conde y se resuelue a partir dentro de pocos dias para Heusden, y aquietar aquel pueblo, pero todo lo q̄ haze es de ningun effecto porq̄ tenemos medios pa deshazerlo. Bien es Verdad q̄ retardarà algo ñrō negocio con los libritos q̄ se han diulgado, y sembrado entre la plebe, en q̄ acusan al Sr Bernauelt, y à otros muchos; y aqui embio a V.m. uno de los libritos, pues seria menester mucho tiempo pa referir todas estas razones. V.m. le podria leer, ò embiarle a España para q̄ su Md no dude de las diligēās q̄ hazemos, porq̄ se alargará mas de lo q̄ hauimos pensado y tampoco empeçaremos, ni permitteremos q̄ los Catholicos den memorial hasta q̄ se aya hecho el Sinodo, el qual no se haze hasta veynte y quatro de Julio, y los Arminianos no vendran a el, para q̄ no se concierten, y queden como estan ahora y esto se haze para q̄ no les vençan en votos, y queden las Villas discordes y contrarias las unas à las otras, y puedan tambien los Catholicos tener la libertad de su religion, porq̄ pondran en su memorial q̄ han peleado por la libertad de la religion tanto como qualesquier otros, de suerte q̄ no se les puede conceder menos q̄ a los Arminianos, de q̄ resultara un grandissimo alboroto entre los Gomaristas como ya le ay desde ahora porque los de Harlem, q̄ son Arminianos, no quisieron consentir q̄ celebrassen la cena los Gomaristas, los q̄ dizen claramte q̄ es traça de los Papistas, y q̄ ya estan vendidos, y solo falta q̄ los entreguen. Tambien hemos traçado aqui q̄ las Villas leuanten aun gente unas contra otras con los recelos q̄ tienen, y cada Villa en particular paga à estos soldados, sin q̄ se toque à los medios

generales, aunq̄ los solian pagar del dinero de los Estados, pero ahora, como digo, los han de pagar de su bolsa particular; y para q̄ crezca mas el odio, hemos traçado assimismo q̄ las Villas Gomaristas hagan contribuir extraordinariamente à los Arminianos, q̄ residen en ellas para las pagas de los soldados, y lo mismo hazen por otra parte las Villas Arminianas, conq̄ se encienden brauante los animos.

Tambien andamos ocupados con los de Hamburgho, y Lubecke, y mas Villas Hanseaticas, para quando se hable mas de la prorogacion de la tregua, y lo primõ q̄ propondran las dichas Villas serà q̄ quieren nauegar por todas las riberas à donde quisieren, sin descargar sus naues en ningã parte; pero los de Francia nos haran muchos daños y estoruos porque no procuran otra cosa sino q̄ estas tierras queden vnidas como estan, y queden gouernando en forma de Estados, y dizen q̄ lo q̄ faltare à los Sres Estados se lo haran conceder en el tratado de la nueua tregua q̄ assi lo escriuen en cartas de veynte de Abril en las quales dizen tambien q̄ si el Rey de España no les quisiere conceder lo q̄ ellos quisieren bueluan à hazer la guerra y q̄ los asistiràn con veynte mil hombres, y q̄ miren bien de no sujetarse al Imperio de España, aunq̄ el Rey de España embiasse a estas tierras su hijo Don Carlos, porq̄ dizen en la dicha carta q̄ se les ha de ofrecer esto, y q̄ assi consideren bien lo q̄ les conuiene hazer, porq̄ en lugar de señores como son ahora no seran sino esclauos, y el Rey de Francia escriue tambien en carta particular al Conde Mauricio q̄ mire bien por si, y proceda cautamente porque tiene tres ò quatro en su Consejo, q̄ han promettido al Rey de España de poner estas tierras debajo de su sujecion y priuar al Conde de su estado, los tres o quatro esperan nombrarle; para q̄ les haga costar las cabeças: esto contiene la carta del Conde escrita à veynte y uno de Abril.

Partiran de aqui para Venecia quatro mil hombres con veynte y seys naues de guerra, q̄ van al estrecho, para hechar del à los piratas, porque aqui no quieren tratar con los de Tunes, pues no quieren hazer ningã restitucion, ni libertar à los cautivos, los quales pretendemos q̄ suelten antes de entrar con ellos en algun acuerdo, pero esta gente de Venecia, y nauios q̄ van al estrecho se detiene, por hauer llegado aqui auiso de que el Rey de Dinamarca quiere acometter otra vez à Brunswijck, ò alguna de las otras Villas Hanseaticas, mas en caso q̄ quisiere intentar algo contra ellas le iran a visitar los Sres Estados en su propio pais, assi por mar como por tierra q̄ esto lo propuso el Presidente de Zelanda, y dize que el Rey de Dinamarca no procura sino la ruina de estas tierras, y assi se ha resuelto en esta conformidad. Roomskercken me ha escrito de la India q̄, a Dios grãss, le hauia salido su designio, por la poca gente que mettio en las naues, como auisè a V.m. en mis precedentes, y tambien por el parecer, y orden q̄ les hauia dado de separarse en dos partes, para topar à la armada de Su Md, con que pudo la dicha armada de Su. Md romperlas mas facilmente.

Perdimos en la batalla quatro naues grandes, y dos pequeñas, y las

otras dos pequeñas q̄ escaparon con muy poca gente no seran de ningun serṽō. Assimismo me escriue Roomskercken q̄ ay poquissima gente de mañā que facilmente podran alcançar la Victoria las naues de Su Md, y tambien me dize q̄ hauia tomado un nauio Ingles, q̄ procuraua cargar junto à las Malucas, y que hauia confiscado la naue y puesto en la carcel a todos los marineros, y gente, y assimismo escriue q̄ le embie vn presente de trecientos, ò quatrocientos florines, por el serṽō q̄ ha hecho, porq̄ ha perdido por su parte mas de diez mil florines en las presas; y assi si a V.m. le viniessse à proposito embiar aqui al p̄tador p̄ā diez y seys deste mes de Mayo con trecientos ò quatrocientos florines p̄ā entretener al buen amigo, hara V.m. muy bien, y no haziendolo se los embiarè de mi propio diñō.

Para veynte deste partiran de aqui dos pataxes, uno de Amsterdam, y otro de Rotterdam con trecientos soldados, y ciento y veynte y cinco marineros porq̄ los de la India no piden otra cosa sino gente; y en Agosto partiran otros quatro naues grandes, y de la India vendran tres naues q̄ estaran recibiendo su carga, mas espero que la armada de Su Md aura ido à Bantam, donde las podra coger facilmete, y tomando estas tres naues està deshecha la Compañia porq̄ los de Dinamarca han embiado allà cinco naues, y van otras cinco, es enemigo de n̄rā compa, y tenemos ahora tambien por enemigo al Ingles, y assi con el Rey de España tenemos a tres poderosos contrarios, sin los miradores de la tierra, y no tenemos fuerças para resistirlos, como contiene el memorial q̄ han dado los contratadores de la com̄pā de la India oriental en diez y ocho de Abril.

Quanto à la Com̄pā de la Indias occidentales se ha buuelto, à Dios gr̄ās, à prohibir totalmete y espero q̄ lo mantendremos, y q̄ no se halla por alli à Su Md ningun daño, pero n̄rō Agente nos escriue de Ingalaterra q̄ la otorguemos, porq̄ dize q̄ Milord Sterlinx incorporarà las Indias occidentales, y q̄ tomara p̄ā su asistencia à todos los piratas, pero ni por esso lo hazemos. Con todo no dexé V.m. de aduertirselo à Su Md para q̄ se preuenga.

Las naues de guerra, q̄ van al Estrecho lleuan tambien orden de passar a Venecia en caso de q̄ aquellas cosas no se acomoden.

Aun no puedo alcançar las cartas de Bernauelt, q̄ escriuen de España, de q̄ me pesa harto, pero quando me costasse seys mil florines de mi propio diñō las procurarè tener, siendo possible, pero es menester q̄ tengamos un poco de paciencia, hasta q̄ sea tiempo a proposito.

Quanto al casamiento de Sauoya y del Conde Mauricio no pienso q̄ se hara nada en esto, porq̄ el Conde no se inclina a ello, y dize q̄ no se quiere casar, sino q̄ fuere q̄ se pongan las cosas de modo q̄ no aya apariencia alḡā de guerra.

Beso las manos de V.m. por los regalos, q̄ me offrecia, y le suplico q̄ reciba la buena volād̄ con q̄ le embie aqui el pescado. Dios gde a V.m. eṣḡ.

Escrita à primo de Mayo 1618.

IX. *Aviso* van 3 juni (?) 1618.

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirà esta de auisar que recibi la de V.m. de 31 de Mayo en dos de este, y con ella mi stipendio porque beso à V.m. las mōs: En la ultima que escriui a V.m. dixè à V.m. breuemente como las naues de Su Md hauian quemado tres naues q̄ estauan recibiendo su cargo en Bantam: Esto sucedio à dos de ottubre del año passado, conforme a la nueua q̄ Vino aqui por tierra en carta de Gherardo Hugens, Governador del fuerte nombrado Henrique, situado en las Malucas, el qual escriue tantas particularidades, q̄ se le da entero credito: Dize tambien que las naues de Su Md iuan siguiendo su Vitoria, y q̄ teniamos tan poca gente en la India, que quasi no se atreuiàn à aguardar las naues de Su Md por les ser necessario guarnecer tantas plazas, y fuertes: escriue assimismo q̄ los Ingleses les hazian grandes daños, por hauerles tomado los nuestros una naue, y pide que le embiemos dinero y gente, porq̄ se començauan à alterar los de Bantam, pues q̄ no les pagauan su dinero: no sabemos en q̄ aura parado el negō y con el primero lo auisare a V.m. si acaso viniere alguna nueua. El Conde Mauricio ha mudado en muchas Villas de Gueldres, y Oueryssel el Magistrado, y quasi en todos los lugares de la frontera mudò tambien los presidios, y hizo q̄ los capitanes le jurassen fidelidad. En Deuenter hizo assimismo otro nuevo Magistrado, procurando excluir a los Arminianos, como piensa hauerlo hecho, pero hase engañado grandemente, porq̄ son quasi todos Arminianos los que mettio en el. Dixome que era fuerça q̄ hiziesse esto, pues bien veia que los Arminianos eran mas afficionados al Rey de España que à el y q̄ assi le era necesario sacar quietamente del gouierno à los dichos Arminianos, y hazer despues cortar la cabeça à cinco, ò seys; quanto a lo primero (dezia) es menester que me assegure de Vtrecht, y Rotterdam, que son las Villas, que pueden algo, que las demas que estan por el pais adentro no podran darme cuydado, pues ellas mismas se me vernan à entregar: Piensa que lo tiene ya hecho todo, y q̄ està muy seguro, pero à Dios grās esta muy lexos dello, porque la discordia entre los Gomaristas, y Arminianos cresce aun mas cada dia, y esta reformacion de los officios le hizo aun mucho mas odioso à los Arminianos, q̄ veen ahora claramente, y assi lo dizen, q̄ solo pretende hazerse Señor del pais, y sujetar, y poner debajo de sus pies à los Sres Estados, y hazerse Conde de Holanda, y assi viendo esto las Villas Arminianas no quieren contribuir mas p̄a el sustento de la gente de guerra, sino es q̄ se les conceda el libre exercicio de su fe, y las Villas de los Gomaristas tampoco quieren contribuir sino es q̄ priuen de sus officios todos los Predicantes, ò ministros Arminianos; y p̄a este effecto fue el Conde Mauricio à Amsterdam para q̄ le diessen dinero para pagar à los soldados. Dieronle quinientos mil florines, y las Villas de los Gomaristas le prometieron de contribuir con condicion q̄ de aqui a Nauidad haria de manera q̄ no predicarían mas, ni auria en el gouierno ningunos Arminianos, porq̄ de otra manera no contribuirían mas,

y assi se lo promettio el Conde, pero esta promessa causa aqui Vna grande alteracion, por estar ya aduertidas dello las Villas Arminianas; y tambien estan auisadas las cinco, ò seys cabeças, q̄ piensa hazer cortar el Conde, y algunas dellas son de ñrōs buenos amigos, que se defenderan, y descargaran tan bien delante del pueblo, que el mismo Conde quedará corrido, y esta defensa, y descargo q̄ daran, romperà de todo punto la empresa, y designio del dicho Conde. Bien auisaria a V.m. quienes son los cinco, ò seys, a los quales quiere cortar la cabeça el Conde, pero es menester q̄ lo dexé por algunas razones, q̄ me mueuen a ello.

Harto siento el no embiar à Su Md las cartas que estan en manos del Sr Bernauelt, por no hauerlas podido alcançar hasta ahora, y no embio à V.m. la respuesta, q̄ hizo el Sr Bernauelt al librito, q̄ embiè a V.m. porq̄ no la tengo, y no me atreueria a comprarla, porq̄ luego cobren sospecha de los q̄ la compran, assi no me atreuo aun, pero embiarèsela a V.m. a su tiempo. Sabra V.m. que las Villas Hanseaticas hazen una dieta en Danzick, en q̄ se hallarán tambien todos sus confederados, y assi han partido ya ñrōs diputados, y los del Palatino, y la Junta se hara à diez y seys deste mes de Junio: hazese principalmte para hallar medios, con q̄ puedan oponerse al Rey de Dinamarca, porq̄ las Villas Hanseaticas tienen auiso de q̄ quiere sujetar à Danzick y desean preuenirlo; al punto auisarè a V.m. lo que alli se huuiere resuelto, y bien querriamos q̄ sucediesse alguna dissension entre ellas, porq̄ hemos pedido à los de Hamburgo q̄ quisiessen proponer q̄ todos sus nauios pudiessen passar libremente por todas las riberas y aguas à las partes que ellos quisiessen, porque ñrōs diputados lleuan orden de preguntarles lo que se responderà a Su Magd quando viniere a tratar de paz, y de que esta sea vna general entre todas las diez y siete Prouincias, juntándolas todas en un cuerpo, y q̄ este sea sujeto al Rey de España, q̄ assi se ha dicho aqui, q̄ a Su Magd lo propondran; entre ñrōs buenos amigos hemos persuadido a los de Hamburgo q̄ pidan q̄ sean libres todas las riberas; pero los buenos amigos, q̄ tenemos en Hamburgo, nos escriuen, q̄ no les parece q̄ es buen tiempo de proponerlo en esta junta, y assi no sabemos lo q̄ hemos de hazer en ello, pero hemos resuelto de juntarnos entre nosotros, à nueue deste, y consultarlo, y embiar secretamente à Hamburgo ñrā resolucion, la qual auisarè a V.m.

Los de Brema leuantan assimismo gente para socorrer a los de¹ Brunswick. El Palatino vino secretamte solo con cinco cauallos a Deuenter, y no estuuo alli con el Conde Mauricio mas de quatro horas, y resolvieron q̄ fuesse in Ingalaterra à verse con el Rey su Padre y à pedirle socorro p̄a hazerse Emperador, y El Conde le promettio q̄ le assistirìa con todo su poder. Està el dicho Conde muy sentido de q̄ su A. aya defendido a los de Diste q̄ no le juren obediencia y de q̄ aya tambien amenazado en Diste

¹ *In de kantlijn staat geschreven :*

Arriba pone Danzick no se à qual de los dos lugares piensa, ò si entiendo q̄ ha de acometer à entrambos el Rey de Dinamarca.

al Burgomaestro de Sichen por hauerle jurado fidelidad y el Conde ha jurado q̄ se ha de vengar desto, y assi lo escriuio à los Reyes de Francia e Inglaterra. El Rey de Francia no haze sino escriuir q̄ los Sres Estados miren por si, porq̄ tienen entre ellos algunos traidores, q̄ procuran sujetar el pais al Rey de España, y q̄ por amor de Dios se queden gobernando, como lo han hecho hasta ahora, siendo alabados por todo el mundo, y q̄ el los assistirà con todo su poder. Pero por mas q̄ todos los Reyes escriuan no aprouecharà nada, porque à Dios gr̄ās ganamos cada dia à mas amigos, y aunq̄ el Conde Mauricio se persuade q̄ gana, y grangea muchos amigos, haze que sean mas afficionados a n̄r̄a parte. Pero hara q̄ se dilate con poco mas antes q̄ salgamos con n̄r̄o intento. El Sinodo se alargò otra vez hasta diez de Set̄r̄e Dios sea con V.m. Y con todos nosotros, y le de mucha prosperidad y larga vida, y la gr̄a de su Sancto Espiritu. A tres de Junio 1618.

(Est. 633).

X. *Aviso* van 13 juli 1618.

Despues de hauer besado a V.m. las m̄s seruira esta de auisar a V.m. que recibi su carta de 8 deste mes de junio en diez del dicho, y a lo q̄ colijo della me parece q̄ estaria V.m. triste, pero V.m. no tiene ninguna ocasion a estarlo, pues hasta ahora no ay cosa q̄ deua congojarnos, aunq̄ en treynta del passado se defendio aqui: q̄ nadie de qualquier condicion q̄ sea pueda dexar ò mandar hazer en su casa el Sancto Sacrificio de la Missa, ni ir à oirla en lugar alguno, y haziendolo incurreria en la pena arbitraria, y en otras declaradas por el placarte. No hemos querido sustentar, ni dezir vna sola palabra contra esta propuesta, porq̄ si bien se prohibio, se haran en este particular muy pocas diligēas; y si alguno en la junta comun de los Estados huiera sustentado algo en contrario le huieran tenido alli luego por traidor del pais. En mi vltima auisè à V.m. q̄ se resoluo el Sinodo p̄a fin de ottubre; y bien sabemos que auran de ceder en el los Arminianos, pero por esso no dexaràn de predicar, y hemos resuelto que en huiendose hecho el Sinodo (pues quedaràn tambien predicando los Arminianos) començaremos tambien entonces n̄r̄o gran negocio, y le pondremos en obra: lo primero q̄ haremos sera hazer presentar el memorial, para q̄ tenga cada uno en su casa exercicio libre de su religion, en q̄ aura grande obstaculo, y causarà notable alboroto en estas Prouincias. Los de Amsterdam han aparejado, ò aparejaràn ochocientos mil florines para el Sinodo, y las Villas Gomaristas, y tambien el Conde Mauricio quieren que las villas Arminianas reformen, y despidan los presidios, q̄ han leuantado, hechando à los oficiales como à traidores del pais, à q̄ han respondido las Villas Arminianas: q̄ los hauian leuantado no por hazer algun prejuizio al pais, sino por guardar à sus Villas, y à sus buenos vezinos y moradores, para q̄ no se hiziesse con ellos lo que se hauia hecho

con algunos en Amsterdam, á que replicò el Conde Mauricio q̄ esso era falso, pues solo hauian hecho Jurañtõ a los Magistrados de las Villas, Boluieron à responder los de Rotterdam, los de Vtrecht y los de las otras Villas, q̄ en esso dezia Verdad, porque los hauian leuantado contra la mala canalla y no contra Su Exa ni contra los Gomaristas, añadiendo: destes soldados no recibe nadie ningun gasto, ni contribuyen para ellos sino nosotros mismos, q̄ no queremos q̄ algo gaste con ellos, y demas desto pagarèmos las sumas en q̄ conforme al acuerdo, nos han tassado, pero si Su Exa y los Sres Estados quieren q̄ estos soldados hagan el mismo jurañtõ q̄ hazen los otros, desde ahora estan promptos a hazerlo, mas si los despidiessemos, como Su Exa ha propuesto, seria menester q̄ juntamente confessassemos q̄ somos tambien traidores del pais, porq̄ en reformando à los soldados se daria poder al Procurador General para prendernos, à q̄ tornò a responder el Conde Mauricio q̄ el queria q̄ los reformassen, y si hallase q̄ era necessario q̄ las Villas leuantassen gente, serian las dichas Villas obligadas à presentar memorial para ello a los Sres Estados, y q̄ los mismos oficiales no podrian ser empleados en ningun cargo, mas en ninguna cosa destas se ha tomado resolucion hasta ahora, Y quanto al Sinodo no puede hazernos daño alguno y suplico à V.m. q̄ no tome por esto el minimo disgusto, porque esta junta cuesta mas à estas Prouincias q̄ si hizieran la guerra, y esto es lo q̄ cada dia traçamos, que gaste el pais su dinero, pero el Rey de Francia nos embaraça, y daña cruelmente, porq̄ ha prometido de hazer al Conde Mauricio y a los Sres Estados grande asistencia, si quedàren en la forma q̄ ahora tienen, y que si les quisieren quitar algunos de los puntos de la tregua los ayudará p̄ã q̄ se les concedan, y no queriendo hazerlo el Rey de España los ayudará con todo su poder, y tambien requiere q̄ le tengan promptos seys mil hombres, y veynte naues de guerra para quando los huuiesse menester. El Duque de Pernon ha escrito aqui al Conde Mauricio, q̄ el y el Duque de Guisa, el Duque de Vmena desearian alcançar, y sacar del Rey de España quinientos ò seyscientos mil escudos, y para tenerlos le prometerian, q̄ harian venir a su obediencia estas Prouincias, y assi escribe al Conde q̄ no se altere por esto, pues solo lo hazen para sacar dinero del Rey: Suplico à V.m. lo aduierta a Su Md p̄ã q̄ emplee mejor su dinero, y tambien suplico à V.m. q̄ quede esto muy secreto, porq̄ nadie ha leydo esta carta sino yo, y si el Conde Mauricio lo viniese a saber perderia yo todo mi credito, porq̄ bien sabia q̄ hauia salido de mi.

Aun no se ha resuelto la Comp̄ã de las Indias occidentales, ni se concedera aun tan presto, porq̄ por grandes q̄ sean las instancias, q̄ hazen para alcançarlo, son aun mucho mayores los q̄ se hazen en contrario por muchos buenos amigos q̄ por mi medio lo alcançan.

Yo he prestado al buen amigo q̄ me ha de alcançar aquellas cartas mil y doscientos florines con condicion q̄ me los bolueria al doble si en estos seys meses primeros no me entregàre las dichas cartas.

El de Brandenburgh ha auisado al Conde Mauricio de la manera q̄ se

hara la empresa de Wesel: Primero aura en la Villa al pie de treynta hombres q̄ se tendran prompts para cierta hora en q̄ vendra de fuera un carro de feno, en el qual estaran metidos; y encubiertos algunos soldados, y tambien vendran delante del carro, y detras del carro soldados con frutas en habitos de Villanas, pero ha escrito al Conde q̄ differira aun esta empresa, è yo se lo auisarè à V.m. hartò à tiempo.

Aduierta V.m. assimismo a Su Md y a Su A. q̄ el Palatino piensa salir todavia con su designio, pero el Conde Mauricio dize q̄ la Mag. Cesarea hara, y haze bien en dissimular porque no son todos su amigos los q̄ se rien (?) para el, y le ofrecen asistencia, pues en realidad de verdad le harian traicion, y hecharian de su silla, y assi haze mejor en dissimular hasta otro tiempo. Oluidème de referir à V.m. arriba lo de la carta del Rey de Francia de diez deste, en que requiere à los Sres Estados q̄ le den passo por la Esclusa y retirada para defenderse todas las vezes q̄ tuuiesse necessidad pero oy treze del corriente se le rehusò esto de todo punto.

Los Venecianos pidieron tambien q̄ les dexassen leuantar aqui cinco mil hombres, mas hasta ahora no se les concedio. Dios gde a V.m., de la Haya à treze de Julio 1618.

Siruese V.m. de embiar al portador para 25 ò 26 deste.

(Est. 1089).

XI. *Aviso van 3 aug. 1618.*

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirá esta de auisar que recibi la de V.m. escrita a veynte y seys de junio en veynte y ocho del dicho y con ella mi mesada.

Sabra V.m. tambien q̄ no he podido despachar antes al portador desta, porque partiamos para Vtrecht en el mismo dia, donde fue necesõ que aguardasse el portador hasta hoy, porq̄ el Conde Mauricio quiso q̄ yo partiesse con el para el dicho lugar donde està aun en persona, y miercoles en la mañana entre las tres y las quatro hizo que dexassen las armas todos los soldados leuantados por la Villa, y la noche de antes hauia mandado q̄ entrassen de guarda todos los soldados q̄ siruen à los Sres Estados, con juntañtè todos los dichos soldados leuantados por la villa, y por la mañana vino el Conde Mauricio con los Estados Generales à una puerta, acompañado con quasi trecientos hombres, y ordenò a los soldados leuantados por la Villa q̄ dexassen las armas, y assi los reformò, à q̄ le respondia el Capitan q̄ los soldados hauian de hauer muchas pagas, y el tambien, y preguntò quien les hauia de pagar, à q̄ dio por respuesta el Conde q̄ les haria pagar hasta la ultima placa, pero dexad las armas, lo q̄ se hizo assi, y el Conde mandò poner buena guarda en la puerta, y se fue para la casa de la Villa con los diputados de los Sres Estados, à donde

mandò llamar à todos los otros soldados leuantados por la dicha villa, y les hizo dexar en la misma conformidad las armas, y oy quiere mudar el Magistrado, y hazer q̄ prediquen alli los ministros de los Gomaristas, y q̄ se les restituyan las Iglesias, pero los Arminianos quedaràn con algunas aunq̄ esto no duraria mucho, si huuiesse de ser conforme al gusto del Conde mas à Dios gracias ya se ha proueido en ello : El gouernador de Vtrecht estaua con los Sres de la Villa, pero el Conde Mauricio lo supo guiar de manera con el Rey de Inglaterra q̄ le ha mandado q̄ se buelua à su casa, y tambien traço, y hizo de suerte con los Sres Estados, q̄ introduxo aqui por Gouverndor à Mons. de Famà, q̄ es toda su alma, y un gran Gomarista, y assi piensa hazer con todas las otras Villas Arminianas, como ha hecho con Vtrecht; pero hauiendo visto esto las villas Arminianas han hecho juntar otra vez todos los Altos, y Baxos estados, para q̄ no les tratassen, como trataron à los de Vtrecht, pero no sè lo q̄ aprouechara ahora, porq̄ el tiene demasiadas razones y muchas cabeças q̄ le ayuden, pero la primera razon q̄ tiene es q̄ los de Vtrecht respondieron muy neciañtē y q̄ todas las otras Villas siguieron la misma opinion y la razon es esta: q̄ el preguntò à los Baxos estados, porque hauian leuantado estos soldados, a que respondieron los de Vtrecht (porq̄ les tocava en aquel dia el hablar primero) diziendo que los hauian leuantado para la guarda del buen Magistrado, y de Su Villa para q̄ los Vellacos, y la mala canalla no les hiziessen obstaculo y pudiessen estar seguros los hombres de bien, cuyo parecer siguieron todas las otras Villas Arminianas: Boluio à preguntarles el Conde si querian jurar q̄ era esto assi, à q̄ respondieron todas que sì, y ello lo hizo formar en esta conformidad, y les preguntò: si no estauan bien guardados con los presidios q̄ hauian puesto en las Villas los Sres estados, porq̄ si no lo estauan se les embiarian aun otros de las otras Villas; pero Vosotros debeys de tener algun disignio estraño, pues dezis q̄ haueys leuantado esta gente para os defender à Vosotros, y no al pais, y assi entiendo q̄ se han de despedir estos soldados, q̄ esto seran seruidos de resolverlo los Sres Estados y declarar la opinion, conq̄ se salieron del Consejo, y assi fuy al Burgomaestro de Amsterdam llamado Bas, à quien al otro dia q̄ era a diez y ocho de julio tocava hablar el primero, y tracè con el q̄ dixesse, que cada villa tuuiesse los soldados que hauia leuantado à su propia costa, y pagasse todauia su tassa, y assi lo hizo el dño Burgomaestro, à q̄ dixo su compañero q̄ no era esta su comission, sobre q̄ se leuantò un gran rumor en el Consejo, q̄ sossegò el Conde Mauricio, y embiò luego al capitan de la guarda à Amsterdam para hazer juntar el Consejo de los treynta y seys, y saber su parecer, y hauiendo yo sabido esto lo aduerti al punto a Bas, q̄ se partio tambien luego para Amsterdam, pero viniendo al otro dia para entrar en consejo, se leuantò un gran tumulto en la plaza del mercado de Amsterdam, el qual se aquietò, mas resoluióse entonces en Amsterdam, q̄ se despiediessen los soldados leuantados por las Villas, y assi se hizo en el Consejo, pero no nos hara ningun daño en nro gran negocio, aunq̄ lo dilatarà algo.

El Domingo passado nos dixo el Conde Mauricio al Conde Guillelmo y a mi, q̄ quando el huuiere sossegado todo esto hara prender a seys ò siete por el Procurador General, y hara todo el esfuerço possible para que los hagan quartos, como à traidores del pais, y entonces verà el pueblo de quien se ha fiado, pero yo confio q̄ Dios lo proueerà.

V.m. me pide las cartas de Francia, las que le podria bien embiar à V.m. pero como se embiarian las dichas cartas à España, y de España a Francia al Embajador de España no me atreuo à hazerlo, porq̄ me cortarian la cabeça, y assi sup̄o a V.m. me tenga por escusado, pero si puedo alcançar las otras cartas, q̄ no estan en mi poder, al punto se las embiarè a V.m. y siempre irè auisando à V.m. todo lo q̄ se escriuiere de francia.

Sepa V.m. q̄ el Rey de Francia se espanta mucho de que los Sres estados permitan q̄ los de la compaña de la India oriental acometan sus naues, y de q̄ ayan consentido al Rey de Dinamarca q̄ pueda pacificam̄tē negociar y tratar en la India por la costa de Zeylan y que para esto embiaron al Conde de Culenburch, y à los Pensionarios de Dort y Amsterdam, como en effecto es la Verdad, pero hizieronlo para descargar à las naues Holandesas de los grandes daños, los quales parece q̄ se moderaràn, y el mismo Conde fue tambien diputado pa procurar de acomodar las diferencias entre el Rey de Dinamarca y las Villas Hanseaticas q̄ se hauian de mouer guerra por el obispado de Brema, y aqui ay grandes esperanças de q̄ se acomodará.

No se concedio a los Venecianos lo q̄ pedian pero el Conde Mauricio me ordenò q̄ dixesse al embajador de Venecia que procurasse aguardar vn poco hasta q̄ se huuiessen acabado estas cosas del pais, porq̄ entonces le dexaria leuantar harta gente, pues despidiria bien siete ò ocho mil hombres q̄ entonces estarian mejor fuera del pais q̄ en el.

Dias ha q̄ escriui a V.m. q̄ esperaua q̄ se proueeria en este neḡo, y no referi à V.m. el modo: ahora diran en esta coyuntura todas las Villas q̄ quieren tener à los soldados q̄ han leuantado contra la ruin canalla: q̄ el Conde Mauricio les ha de assegurar su estado y bienes, porq̄ en tiempo de guerra iua à ella toda la mala gente para hurtar y robar, y ahora solo procura robar à sus Vezinos, de mañā q̄ en esta haran grande instancia. - N̄rōs amigos de la India Oriental hazen todo quanto pueden segun me escriue Roomskercken en carta de Bantam de veynte y dos de Diciembre, en la qual me dize q̄ se marauilla mucho de q̄ las naues de su Magd en la India no hazen mas su deuer ni muestran mayor animo, porq̄ el les hauia auisado por uno llamado Mattheo de Grau, q̄ hizo q̄ se huyesse para las Manillas, q̄ venian naues à acometerlas de q̄ las seys irian a descubrir, y tomar lengua, y las otras seys caminarian derechamente, como se hizo, y desbarataron à las dichas seys naues, y hauiendose la naue nombrada la Luna Vieja (en q̄ hauia muchos de n̄rōs amigos) rendido luego con promessa de q̄ les harian buena guerra, mandaron luego cortar la cabeça al Alférez de la dicha naue, q̄ alborota mucho alla à todos n̄rōs

amigos, q̄ no se dexarán mas prender. Esta gente tomò à tres juncos bien cargados de todas las mercadurias de la China, pero un junco destes, por la poca guardia q̄ hazian los ñfōs los degollò, y se escapó en las Manillas; mas si las naues de Su Magd huuieran tenido cuydado pudieran con una sola naue defender à estos juncos: son siete las naues q̄ de allà vienen, ò partiràn este año, con q̄ tendràn allà estos aun menos gente. Y Rooms-kercken se parte (segun me escriue) con siete naues à juntarse con el Governor de Haze en la costa de choromandel, de manera q̄ las naues de Su Magd y la gente de la tierra podran hazer lo q̄ quisieren, pues tienen allà los ñfōs tan poca gente, pero de aqui partiran para fin de Agosto cinco naues con vn pataxe, en q̄ iran bien quinientos hombres mas de los q̄ huuieran ido, porq̄ no claman por otra cosa sino por gente, y tampoco quieren los Governadores de la India Oriental q̄ se embien allà mas cabos sino soldados simples, q̄ esto lo traço Roomskercken segun me escriue por dar allà los gouiernos à ñfōs amigos. mas tambien me dize q̄ si el hauia de ser causa de la muerte de la gente, por no cumplir los Españoles su promessa podria venir à resultar desto enemistad pero espera q̄ no sucederà, aunq̄ hasta ahora no cumplieron cosa alguna, por mas auisos q̄ ha embiado allà à los Governadores. Dios gde à V.m. Escrita en Vtrecht a tres de agosto 1618. Servōf de V.m. en todo lo q̄ mis fuerças alcançan.

Haga V.m. q̄ el portador buelua à estar aqui para diez deste.

(Est. 2305).

XII. *Aviso* van 11 aug. 1618.

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruira esta de auisar a V.m. q̄ recibí su carta de ocho del corriente, en la que me buelue V.m. à pedir cartas del Rey de Francia de que me tendra V.m. por escusado hasta su tiempo. Y quanto à las otras cartas, espero alcançarlas, pero es necesō que tenga tiempo para ello: la llauue del escritorio de delante, a saber de la puerta del aposento està ya contrahecha; y ahora faltan otras dos llaues para entrar en el escritorio, las quales espero q̄ tendremos tambien, p̄a mandarlas contrahazer.

Nuestro gran negō camina tan bien quanto es possible, y quando escriui à V.m. mi ultima carta no entendi que corriera tan bien, porq̄ pensè que huuieran alojado mas las villas Arminianas, pero han resuelto de comun acuerdo de no dexar su doctrina, y el Conde Mauricio no tiene aqui en Vtrecht tanto animo ni osadía q̄ pueda reformar ò quitar los Predicantes Arminianos, aunque ha mettido en esta ciudad de Vtrecht otros seyscientos hombres, y pensaria hazer lo propio en todas las otras Villas Arminianas, y entonces dar los puestos à todos los Gomaristas, pero saltòle al reues su designio, porq̄ hauiendolo yo oido lo aduerti à algunos amigos ñfōs.

Aqui ha venido de Francia vn Embajador extraordinario, el qual viene a pedimento de las Villas Arminianas, q̄ lo suplicaron al Rey de Francia,

y parece q̄ trae aun otras ordenes, pero no tendra audiencia sino de aqui à ocho o diez dias: El Conde Mauricio no se huelga nada de la venida deste Embajador, ni del nueuo acuerdo q̄ han hecho entre si los Arminianos, de q̄ se alterò de suerte q̄ dixo q̄ à su tiempo se vengaria dello, y lo q̄ mas siente es el hauer el Burgomaestro de Harlem el miercoles passado, q̄ fueron siete deste, dicho q̄ no entendia q̄ el criado viniesse a ser Señor, y q̄ gouernasse mas q̄ su amo, porq̄ (dezia) mis Sres los Estados veen ahora muy bien la intencion del Conde Mauricio, q̄ solo pretende hazerse señor del Pais, Y quitarnos n̄r̄a autoridad, de modo q̄ mejor seria preuenirlo con tiempo: Y en secreto dixo à uno de n̄r̄os buenos amigos q̄ mas valdria, si hauiamos de venir a ser subditos de otro, el entregarnos à n̄r̄o Soberano Principe, q̄ nos puede honrar, y hazer grandes; pero sepa V.m. q̄ todos los presidios, ò soldados leuantados por las Villas se despidiran, para descargar al pais destes gastos, mas (à Dios ḡr̄ās) los Arminianos quedaràn predicando con pesar y disgusto de muchos. Sabra V.m. q̄ el Conde Mauricio mudò el Magistrado de Vtrecht, pero dexò al escotete.

Con el primero auisarè à V.m. quantas naues iran à la India oriental, la grandeza dellas, y el número de la gente, y espero q̄ con tiempo oportuno vendré vna vez à besar à V.m. las m̄d̄s, quando pudiere alcançar las cartas q̄ desea.

El Duque de Saxonia ha escrito aqui q̄ la Magd Cesarea le ha pedido q̄ no se entremeta en las cosas de Praga; el escriue aqui q̄ son sus vezinos, y q̄ por juramento les està obligado; y assi lo escriue à los Sres Estados en carta de dos deste, y ellos estan de la misma manera obligados à ayudar à los Bohemios, para q̄ no vengan a sujetarlos. Los Bohemios han escrito aqui como hecharon al Consejo Catholico del Emperador y cargaron todas sus rentas, y q̄ assi esperan salir en campaña con quarenta mil hombres, y hazer de manera q̄ los sujeten à ningun Principe estrangero, y assimismo escriuen q̄ el Rey de Polonia haze grande instancia para acordarse con ellos, pero q̄ ellos no quieren abraçar los medios q̄ el les propone, y q̄ los ha amenaçado con q̄ assistira al Emperador con todo su poder, de suerte q̄, segun escriuen, es fuerça q̄ pidan socorro à todos sus amigos, y assi en esta conformidad piden en su carta de quatro del corriente à los Sres Estados q̄ les den asistencia; para lo qual han diputado los Sres Estados à uno llamado Giles Werrins, el qual partira para Bohemia, y tratarà amigablemte con los Estados de aquel Reyno para ver si los Bohemios quieren entrar en la Vnion, y confederacion de los Sres Estados, para ayudar reciprocañtē a los Sres Estados quando tuuiesse necesidad. mas yo confio q̄ la Magd de España, y tambien el Sr Archiduq̄ procuraràn moderarlo, p̄ã q̄ no venga à hazer mayor dificultad porq̄ no son todos sus amigos los q̄ muestran buen semblante y se rien pa el Emperador. Dios gde a V.m. e.s.g. Escrita a onze de Agosto en la ciudad de Vtrecht.

(Est. 1089).

XIII. *Sueyro* aan de Koning, Antwerpen 3 sept. 1618.

Con esta embio à V.m. el Vltimo auiso del confidente principal y la copia del edicto, con que, conforme a lo q̄ antes hauia auisado, se despidieron los soldados leuantados por las Villas. Escriuio esta carta à los veynte y nueue de agosto por la mañana, y à las tres de la tarde yendo al Consejo de los Estados la dio à su amigo, diziendole q̄ harto mejor haria en aguardar aun alli, pero q̄ ya q̄ se queria venir, por tener à su muger parida, y muy enferma lo hiziesse mas q̄ sin falta estuuiesse alla de buelta para quatro deste, y assi ha partido esta mañana al amanecer: Dize q̄ à la despedida le dixo: este embajador de Francia nos viene aun à reboluer mas.

Aquella misma tarde despues q̄ se partio de La Haya el amigo del confidente, saliendo entre las siete y ocho horas del consejo el Abogado Bernauelt y hauiendo ya entrado en su carroça le rodearon diez alabarderos de la guarda del Conde Mauricio, q̄ le hizieron apear, y diziendo q̄ le prendian por orden de los Estados le llevaron al palacio y luego prendieron à Hugo Grotio Pensionario de Rotterdam, y à Rumbold Hoogerbeets Pensionario de Leyden mettiendo à cada uno dellos en un aposento aparte: Pensauan prender tambien al Burgomaestro de Harlem, el qual se escapò, y à la salida de La Haya le oyeron dezir à altas voces: q̄ para sufrir tanta sujecion mas valia entregarse à su antiguo Señor: Resoluieronse à hazer esta prision y demostracion tan grande el Conde Mauricio, y algunos consejeros de su vando, q̄ deuen de ser los q̄ dize el confidente q̄ estauan diputados con el para nombrar los Magistrados; y para colorar su intento, y dar algã satisfacion al pueblo han diuulgado y mandado imprimir un edicto el qual embio aqui impresso à V.Md con la copia del en español, en q̄ dize q̄ se ha hecho esto por orden de los Estados Generales; pero por el mismo edicto se hecha de ver claramente la falsedad, porq̄ està datado de veynte y nueue de agosto; quando se hallò Bernauelt en el Consejo: donde no se tomò la resolucion, demas de q̄ no està el edicto firmado por ningõ de los secretarios ni puesto al pie del, lo q̄ se suele poner en todos, q̄ es el sello y la declaracion del secretario de hauerse hecho por orden de los Estados: el Conde Mauricio ha mandado venir à la Haya quinientos caualllos, y tambien mandò prender al Governador de Heusden, y otras personas de calidad en Vtrecht. Parece q̄ no se ha resuelto à ello, pã soltar facilmte a Bernauelt, y à los demas; pero ahora quedan presos, ò no, se proceda con ellos mas adelante, no por esso, conforme à todas las apariencias, y los discursos de personas entendidas, ha de cessar, ò dexar de continuar la porfia de los Arminianos, porq̄ sobre el zelo de su religion, q̄ tanto mueue a la muchedumbre, los estimularà la afrenta recibida en las personas principales de su secta, el desden de ver que preualece la contraria, y quando les faltassen las fuerças la desesperacion.

Pero son muy poderosas las Villas de Leyden, Harlem, Rotterdam, y las demas, y esta nacion Holandesa assi como es mas flegmatica y tarda

en sus resoluciones q̄ las demas destos Paisés Baxos, assi es tambien mas obstinada, y por la defensa de su libertad despues de tomadas una vez las armas estiman poco la vida, y a la hora q̄ empieçan à desconfiar de alguno pierden tarde este recelo, y assi no se fiaràn de Mauricio los q̄ entendieren (como lo hazen los Arminianos) q̄ se encamina à la tirania: escriben me algunos confidentes de Amsterdam en cartas de treynta de agosto, q̄ es estraordino el alboroto, y confusion, q̄ ha causado este suceso en aquella ciudad, y q̄ los cargos, q̄ han de poner à Bernauelt son: el hauer descubierto en el librito q̄ imprimio los secretos del pais y el no hauer dado razon hasta ahora de los dineros q̄ distribuyo por cuenta del pais, à q̄ añadiran otras cosas el odio la verdad ò la passion. Señor: en ningun tiempo he tenido mayor necessidad de q̄ V.Md. me mandasse assistir para las cosas de Su Real Seruõ. Estas de Holanda se disponen aparentemte à la guerra ciuil: à los Arminianos no les faltaràn cabeças y caudillos, aun bien quando les quitassen estos: los amigos son muchos: los confidentes q̄ tengo de los principales, pero faltanme los medios si V.Md. no me los mandare dar: cada dia ay nouedades y se ofrecen ocasiones, à q̄ podria ser necessario acudir promptamte: assi lo he representado diuersas vezes à V.Md, y assi lo bueluo à representar humilmtē Consta à V.Md cuya real y Catholica persona gde n̄rõ Sr como la xpiandad ha menester. Anuers à 3 de Settiembre 1618.

Teniendo ya escrita esta me han venido à dezir q̄ el hijo de Bernauelt gouernador de Berghas op Zoom sabiendo la prision del Padre, temiendo algun leuantamiento de los soldados se hauia venido desconocido à esta villa de Anuers y q̄ està en la hosteria de la Colmena.

Emanuel Suyero.

(Est. 1089).

XIV. *Aviso* van 8 sept. 1618.

Despues de hauer besado à V.m. las manos, sirue esta de auisar à V.m. q̄ bueluo à embiarle otra vez al portador para dar cuenta à V.m. de lo q̄ aqui ha gastado, y de lo q̄ aqui ha hecho el Embajador Ingles el qual llegò à los veynte y siete de agosto, y à treynta pidio audiencia p̄a declarar su Embajada à los tres deste. Pero el Conde Mauricio fue à veynte y ocho de agosto ya de noche à hablar en secreto con el dicho Embajador, y resoluieron juntos algunos puntos en conformidad de algunas cartas q̄ hauia traido consigo; lo qual no auisè à V.m. en mi ultima, porq̄ no supe q̄ el Conde Mauricio hauia ido a verse con el Embajador, y pensè q̄ hauia salido con su alcahuete, segun suele porq̄ le lleuaua consigo, y ido à casa de alguna de sus mancebas; pero fue à la del Embajador, q̄ quando le fue à recibir, y darle la bienvenida le dixo en secreto algās palabras.

No se maraville V.m. de q̄ no le auisè luego la prision de los buenos Sres porq̄ pensamos hazerlos soltar luego, porq̄ lo procurauan tambien los

nobles del pais, pero no nos sucediò. Estauan diputados para esto, y para hablar al Conde Mauricio el Señor Van Schaer, el señor Van Asperen, y el señor de Martenès con las firmas de todos los demas, mas el Conde Mauricio no quiso dar oidos à cosa alguna, y viendo esto estas tres personas de tanta calidad se ofrecieron al Conde à q̄ serian sus fiadores, y q̄ se huirian ni ausentarian los presos y quando lo hiziessen se pondrian en el lugar dellos, y tomarian su causa por propia obligandose a todo lo q̄ les imputauan, à q̄ les respondió el Conde Mauricio, q̄ si esta causa era tambien dellos haria aparejar otros aposentos para guardarlos: replicòle à esto muy libremente el Sr Van Schaer, q̄ los hauian tomado presos contra los fueros, y priuilegios del pais; boluiole à responder el Conde Mauricio q̄ esso no le tocava pues se hauia resuelto en pleno consejo; à q̄ tornò à dezirle el Sr Van Schaer q̄ eran estrangeras las Villas q̄ lo hauian votado, y no las Villas de Holanda: sobre esto se requirio q̄ se juntassen todas las Villas Holandesas, q̄ se han de conuocar para miercoles doze del corriente, para ver si la prision se ha hecho bien y conforme à derecho, ò no, pero para assegurar este punto ha mudado el Conde Mauricio el Magistrado en Schoonhouen yendo para ello en persona à siete deste, por tener en el Consejo tantos votos, como los nobles, ò caualleros, porq̄ han de entrar en el Consejo ocho ciudades de Holanda, de q̄ tendra ahora el Conde Mauricio las quatro a su deuocion. Hauiendo yo entendido esto del, y q̄ pensaua con ir à mudar los magistrados alcançar q̄ se diesse por buena la prision, y hecha conforme a derecho, lo adverti a Van der Mylen yerno de Bernauelt, el qual se partio al mismo punto para Francia e ya alcançò tanto q̄ la Magd x̄rânissima ha escrito al Conde Mauricio q̄ no haga executar mas cosa alga contra los Sres presos hasta otro auiso, y tambien ordenò à todos los soldados franceses q̄ estan aqui en el pais q̄ no traygan las armas en fauor de vna parte ni de otra, sino q̄ esten à la mira hasta q̄ el les dè otra orden.

Ha nos mettido en esta dança el Secretario, y Pensionario de Vtrecht, el qual no quedò constante y descubriò todo lo que estos Sres presos hauian tratado con el acerca de los soldados de las Villas, y del intento con q̄ se hauian leuantado, el qual fue para quitar al Conde Mauricio las fuerças y q̄ no pudiesse facil̄m̄tē salir en campaña, porq̄ huuiera sido necessario q̄ fuera à pedir à cada Villa en particular q̄ le dexassen sacar los soldados: Descubrieron esto q̄ fue causa de la prision: Y para estoruar q̄ no pongan à question de tormento al Pensionario de Rotterdam seria bien necessario q̄ huuiesse aqui dinero para q̄ yo le diesse al Señor Van Schaer, y el grangeasse amigos p̄ã q̄ no aprouassen q̄ se le diesse tormento, porq̄ si se le dan, temo q̄ tambien me prendan ò q̄ sera fuerça q̄ salga del pais, si pudiere, y entonces se descubrirà el negocio por el qual ha tanto t̄p̄o q̄ hemos trabajado; y assi sup̄o à V.m. q̄ torne à embiar luego al portador con seyscientos ò sietecientos florines, para q̄ el Señor Van Schaer pueda presentarlos à algunos para q̄ queden constantes, y no consientan q̄ les den tormentos, p̄ã lo qual emplearemos todos n̄r̄os medios,

e yo espero q̄ en este extremo peligro y necesidad no nos dexarà V.m. en falta de dinero porq̄ ahora es el tiempo: yo mismo huiera bien desembolsado el diñō, pero no tengo tanto contado junto; he desembolsado otras docientas libras de gruesos adonde V.m. sabe, de las quales me prestò el portador ciento, y he dado al Señor Van Schaer otros dos mil florines, el qual ha comenzado à obrar con ellos; y estos Sres me pidieron q̄ no les hable, p̄a q̄ el Conde Mauricio no cobre sospecha de mi, y ellos sepan por mi todos los secretos.

El Embajador de francia se despidio el miercoles p̄a boluerse a su casa, con quien se ha hecho vna buena obra, porq̄ los Caualleros le presentaron dos mil florines para q̄ procure q̄ no pongan à tormento los presos.

Oy ocho deste vino aqui una carta del Rey de Inglaterra en q̄ dize al Conde Mauricio q̄ procure guardar bien à los traidores presos porq̄ pensauan entregarle; yo escriuiera bien à V.m. todo el tenor de la carta pero esta es toda la sustancia, y añade q̄ si fuere necessō embiarà à su Eñā dinero, y gente p̄a assegurar su estado. Dios. gde à V.m. a ocho de settiembre 1618 en Schoonhouen.

(Est. 633).

XV. *Aviso van 14 sept. 1618.*

Despues de hauer besado a V.m. las manos seruirà esta de auisar à V.m. q̄ recibi su carta de nueue de Settrē en onze del dicho, y con ella quinientos y cinquenta florines, porq̄ doy à V.m. muchas gracias y con estos quinientos y cinquenta florines, y con el dinero q̄ nosotros hemos empleado se ha hecho mayor prouecho en el seruō de su Magd, q̄ si Su Md huiera gastado seyscientos mil escudos, porq̄ se ha adelantado tanto n̄rō gran negocio q̄ no pongo duda alga en q̄ se effectuarà a su tiempo: lo primero q̄ hemos alcançado es q̄ se han puesto, ò han de poner por escrito los cargos de n̄rōs buenos amigos, q̄ assi se determinò y resoluiò oy a catorze deste, a los quales podran tambien responder por escrito, q̄ es vn gran punto para los presos, y espero q̄ los soltaràn debajo de fianças; y las Villas Arminianas quisieron saber oy las cosas q̄ les imputan, y la causa q̄ huuo p̄a prender à sus Pensionarios, y tambien al abogado, à q̄ respondió el Conde Guillelmo q̄ los Sres Estados hauian sido seruidos de ordenarlo. Entonces hablaron muchos de los Caualleros, y dixeron q̄ no se hauia hecho en forma de estados, cuyo voto siguieron los estados de Oueryssel, añadiendo, y assi sustentamos q̄ los ayan de soltar debajo de caucion, y el agente de Francia q̄ se ha buuelto aqui otra vez ayudò à sustentar lo propio, à q̄ boluiò à responder el Conde Guillelmo diziendo si no huieran hecho mas q̄ el hauer leuantado soldados sin parecer de los Sres Estados, deven ser castigados y tenidos por personas q̄ quisieron destruir el pais, q̄ es crimen de laesae majestatis: a q̄ dieron por respuesta todas las Villas Arminianas, q̄ ellas hauian leuantado los soldados, y no

los Pensionarios, y q̄ si alguno supiesse dezir algo contra esto las llamassen à juicio, y en el defenderian ellas por las leyes, pues q̄ lo hauian hecho p̄a assegurar sus buenos moradores, y defenderlos de los malhechores, y si no sabian dezir dellos otra cosa entendian q̄ luego deuian poner en libertad a los presos debajo de fiança, y el Embajador de Francia conforme à las diligencias q̄ alla hizo Van der Mylen confirmò la misma opinion diziendo q̄ por cosa de tan poca importancia no se hauian de prender luego à tales personas; aunq̄ la verdad es q̄ la mayor parte desto procedio al principio de Francia. Pero si el Conde Mauricio pudiera alcançar q̄ se pusieran los presos a question de tormento, estuuieramos aqui todos perdidos, y en ningun tiempo boluiera Su Md a cobrar estas tierras, porq̄ el Conde Mauricio no tiene otra intencion sino hazerse Conde de Holanda: esta fiesta me ha costado por mi persona sola mas de tres mil florines, y entre quatro gastamos en ella mas de doze mil florines.

Tambien comencè a tratar con el Sr Van Schaer de q̄ seria bueno q̄ los Caualleros escriuiessen una carta à Su Md de España, pero dixome q̄ no se atreuia aun à descubrirse hasta ver en q̄ paraua este negō.

Aun no puedo embiar a V.m. las cartas q̄ deseo porq̄ el oficial està con su amo en la prision, en q̄ ha hecho vna gran necesidad.

He dado vn medio al portador desta para encaminarmelas cartas sin venir acà tantas vezes p. euitar sospechas.

No sè mas dezir à V.m. sino q̄ las cosas no caminan al gusto del Conde Mauricio. Dios gde à V.m. Todo lo q̄ passare auisare à V.m. luego.

(Est. 633).

XVI. *Aviso* van 28 sept. 1618.

Despues de hauer besado a V.m. las manos, seruirà esta de auisarle, q̄ recibi la carta de V.m. de veynte y quatro deste mes de settiembre en veynte y siete del dicho y con ella mi mesada, de que doy a V.m. las gracias.

Bien fuera menester que escriuiera a V.m. largo, pero pues no tengo tiempo, ni commodidad para ello (ya que es necessō q̄ vaya con el Conde Mauricio de vna villa à otra à mudar los magistrados) referire à V.m. breuemēte los puntos principales.

Quanto a lo primō mudarà el Conde en todas las Villas los Magistrados conforme à su parecer, y el de las personas diputadas para esto, y hazelo por saber que el Abogado Bernauelt pedirà à los Estados de Holanda q̄ le restituyan su libertad, de suerte que el Conde para alcançar, y tener mas votos, y q̄ no preualezcan, ni sean mas los votos contrarios lo encamina assi, para que se declare el hauerse hecho la prision conforme à justicia y derecho, fundandola en el punto de los soldados leuantados por las Villas, y todo este mal y daño causa à los presos Ledenburch Pensionario, y Secretario de Vtrecht el qual descubrio todo lo que el abogado, y los

otros presos tenian tratado acerca destes soldados, que era cosa q̄ ayudaua mucho a n̄rō gran neḡō, como lo auisarè a V.m. mas largamente con el primero aunq̄ no podra ser tan presto, porque de aqui nos partimos para Alckemar, y de alli a Hornes, y de aquel lugar iremos a Ter Goude y no hago ir alla el portador, por no causar sospechas, pues aun no las tienen de mi, de manera q̄ sera menester q̄ esto se alargue algo antes q̄ yo pueda escriuir à V.m. largo, y tampoco puede hallarme el portador, porq̄ me buscò en Gorcum y me hallò en Oudewater: no se pondran los cargos a los presos hasta que se hayan mudado los Magistrados, y entonces se hara la junta, y se declarará si han sido bien, ò mal presos pero a Dios gracias hemos hecho tanto q̄ se les daran los cargos por escrito, para q̄ respondan assi à ellos, mas cuestame tanto dinero q̄ no lo sè dezir con palabras.

Yo pedi al portador trecientos florines prestados, los quales he dado al official mayor de los Sres Estados al qual hauian dado tambien su casa por carcel, y era el que de su mano hauia escrito todos los secretos de Bernauelt, y assi le hizimos salir de aqui. Tomè estos trecientos florines de vn buen amigo antes q̄ partièsemos de la Haya, por tardar demasiado el portador. Sepa V.m. que el Rey de Ingalaterra ha embiado aqui Vn expresso al Conde Mauricio con cartas de catorze del corriente, en q̄ le dize que gouierne con prudencia, y haga justicia conforme à los meritos, y sepa V.m. assimismo q̄ tomaràn aqui presos aun à otros, si sale con esta pretensión el Conde Mauricio, y seran el Gouvernōr de Willemstadt nombrado Monsieur Van Liere y el gouernador de Heusden general de la artilleria nombrado Monsieur Van Pessel, y tambien se jacta el Conde Mauricio de q̄ hara prender à tres jesuitas, y la causa de todo esto es Ledenburch.

No dexè V.m. de auisar luego à Su Magd que se ha propuesto otra vez lo de la compañía de las Indias occidentales, y temo que saldran con ello, por estar presos parte de n̄rōs buenos amigos, q̄ me ayudaron à estoruarlo, pero con todo esso lo estoruaremos quanto pudieremos.

Esto es lo principal q̄ ahora se ha tratado aqui.

Yo he discurrido con el Señor Van Schaer y quatro ò cinco de los caualleros, los quales me dieron la palabra de assistirme, y me han pedido q̄ no me descubra mas, para q̄ sepan por mi todos los secretos del Conde Mauricio, porq̄ si se descubriesse no podrian los caualleros romper los designios del Conde, y me verria yo en trabajo, y como digo, me prometieron asistencia, y se juraron fidelidad los vnos a los otros, è yo espero q̄ saldremos con n̄rō intento aunq̄ perdamos por ello las vidas, pero es menester q̄ dexemos tambien correr este tumulto. Dios gde à V.m. y nos assista con su gracia. escrita en Oudewater à Veynte y ocho de septre 1618.

(Est. 1089).

XVII. *Sueyro* aan de Koning, Antwerpen 29 sept. 1618.

Señor:

Acaba de llegar el amigo del confidente con el auiso q̄ aqui va. Ha hecho buena diligēā pues salio ahyer de Oudewater: los amigos andan con mucho cuydado, e yo tengo el que puedo, y deuo tener en materias tan importantes al Real Seruō de V. Md y porque espero que tendra V.Md esta satisfacion deste su mas humilde vasallo, suplico à V.Md se sirua de mandar q̄ se me assista con diñō, ya que es tan necessario, y pues gastan los amigos por su parte para salir con lo q̄ offrecieron: En diez y seys deste pidio el confidente trecientos florines prestados à su amigo, el qual se los lleuò, mostrandome su villete, de q̄ va aqui la copia, en q̄ le dize q̄ no me lo diga. El official mayor de los Estados à quien hizieron escapar de la Haya tenia mas de mil ducados de sueldo y prouechos y pues tantos auenturan la hazienda y honra bueluo à suplicar humilmtē a V.Md se sirua de mandar q̄ se considere si conuiene auenturar tambien algo con ellos donde se auentura à ganar tanto.

No ay lengua ni pluma q̄ baste à declarar los odios desta gente, y si vna vez llegan a derramar sangre, como es muy probable, se arruinaràn los vnos à los otros; lo q̄ procuro tambien con los amigos es q̄ dure la dissension hasta q̄ se acabe la tregua.

El Conde Mauricio q̄ anda con notables recelos ha mettido mas gente de guerra en la Haya, y son quasi todos Ingleses por ser la nacion de q̄ ahora se fia; dexan hablar poco à los presos, pero ha pocos dias que en la puerta del palacio del Conde fixaron vn papel con estas palabras: Sit modo Caesar, non deerunt Bruti: sea Cesar ahora q̄ no faltarán Brutos; y junto à la ventanas del aposento, en q̄ està preso Bernauelt hauia otro papel, q̄ dezia: Prendieron al amo, harto mejor fuera ahorcar al criado, y huuo marineros q̄ se atreuieron a dezir q̄ si tocassen en la vida de Bernauelt no quedaria con ella el Conde Mauricio, q̄ viue con estraordinias sospechas, y desasosiego. Ha embiado à Francia al Consejero Vosberghe Gomarista, el qual passò por aqui miercoles 26 deste, para inducir al Rey de Francia à q̄ no fauorezca la causa de Bernauelt.

Vn confidente Ingles me ha dicho q̄ el Capitan Dale, q̄ partiò de aquel Reyno vltimamte con nueue nauios p̄ā la India Oriental lleua orden de hazer à las naues Holandesas todos los daños posibles, y q̄ no vinieron muy ricas las tres ultimas q̄ llegaron de la India à Ingalaterra.

gde nro Sor la Real y Catholica persona de V.Md come la xpiandad ha menester. Anuers à 29 de sette 1618.

Emanuel Sueyro

(Est. 2305).

XVIII. *Aviso* van 7 nov. 1618.

Despues de hauer besado à V.m. las mōs seruirà esta de auisarle q̄ recibi la carta de V.m. de dos de nouiembre en seys del dhō y con ella

la mesada de ottobre, por q̄ beso a V.m. las mōs: tenia harta necesidad deste dinero pa darle à ciertos amigos, q̄ por el servō de Su Md sustentaron q̄ el Conde Mauricio aprouasse el placarte, q̄ aqui embio à V.m. el qual me ha costado à mi, y a n̄rōs buenos amigos mas de tres mil florines antes q̄ lo pudiesemos encaminar; ha sido cosa muy importante à n̄rā fe Catholica Romana, porq̄ en el podra ver V.m. q̄ esperamos poner en su vigor a la Religion Catholica Romana, y con ella à los Arminianos, p̄a q̄ siruan de cubierta y pretexto à n̄rā Sancta fe Catholica: y aunq̄ se hara el Sinodo para catorze deste han de quedar predicando los Arminianos como lo podra V.m. colegir del dhō placarte.

Tambien hemos aqui traçado tanto q̄ los de Francia no vendran al Sinodo, sino los de Ginebra y Basilea, y tambien han llegado aqui ya 32 Predicantes de las tierras del Palatino, 24 de Ingalaterra, y 16 de Ginebra y Basilea, y seran todos trecientos en nùmero.

Quanto à n̄rōs presos el Conde Mauricio ha mudado en su fauor los magistrados de todas las Villas, con la autoridad q̄ le dieron para ello los Sres Estados, los quales aunq̄ estan aficionadas è inclinadas à hazer servō à la Real Magd de España lo firmaron viendo q̄ n̄rō designio se hauia descubierto por los de Francia, los quales como escriui à V.m. con mi precedente son falsos y no procuran sino engañar a Su Magd y sacarle su diñō; y esta es la cause porq̄ les ha sido fuerça à n̄rōs amigos el firmar esto para conservar su credito y poder continuar en el servō de su Magd.

Lunes en la noche llegamos de la Haya à Amsterdam y la misma noche vino el Conde Guillelmo a hablar al Conde Mauricio; tuuieron grandes discursos en secreto, q̄ no puedo saber de prima instancia, ni referirlos à V.m.; solo dixo el Conde Mauricio que no se deuia tener cuenta con la tregua, pues hauia estofa bastante para disculparse delante de todo el mundo; à q̄ le replicò el Conde Guillelmo q̄ en esto no se podia hazer nada, porq̄ primero se hauia de tener respecto à los Principes, y Reyes q̄ hauian interuenido en ello, y q̄ tambien estaua el pais en muy miserable estado, y era fuerça q̄ se tuuiere aun un poco de paciencia, y añadió: es menester q̄ V. ex. mire bien estas cosas porq̄ sabed, mon cousin, q̄ haueys perdido con mudar los magistrados mas de docientos mil coraçones, y assi es necessario q̄ ante todas cosas haga q̄ los Sres Estados den y pongan sus cargos à los presos, y despues boluereys à ganar los animos. Esto quedò assi resuelto entre ellos, y oy se muda el Magistrado en la Haya, y de alli a poco ira el Conde Mauricio à Campen; despues propondra à los Sres Estados q̄ permitan la nauegacion de las Indias occidentales; tratando tambien deste punto le respondió el Conde Guillelmo q̄ el se contentaua dello añadiendo; mucho lo temeran los de España, à q̄ replicò el Conde Mauricio: ahora lo teman, ò lo dexen de temer antes q̄ se hable de algun acuerdo de paz ò de tregua se libertarà el Ducado de Juliers y Cleue de la gente del Rey de España y de los Archiduques, ò de otra manera no se tratarà del acuerdo, è harè armar la compaña de las Indias

occidentales hasta q̄ salga con mi intento, aunq̄ me cueste toda mi hacienda. Pero yo, y mis buenos amigos tenemos esperanza de impedirlo, digo por lo q̄ toca a la compañía de las Indias occidentales, porq̄ se dira q̄ haya al pie de diez años q̄ dura la tregua, y q̄ se aguarde hasta el último año dello y entretanto se vea el modo, con q̄ se podra hazer con menor perjuicio del pueblo, y mayor beneficio del pais.

En otras escriui à V.m. q̄ hauia vn Esguiçaro q̄ hauia mostrado al Conde Mauricio muchas cartas q̄ se hauian escrito desde España. Estas cartas embiò el Duque de Guisa al dh̄o Esguiçaro para q̄ las mostrasse el Conde Mauricio y este mismo Esguiçaro se ha partido para Francia y se llama Hans Colfoort.

Quanto a las otras cartas q̄ V.m. desea, esso es todo mi deseo tambien para hazer con ellas serṽo à Su Md, y sabiendo q̄ no dexarè de alcançar una muy buena recompensa he hecho p̄a esto grandes gastos, y no piense V.m. sino q̄ se ha de alegrar viendo q̄ se las embio.

Sepa V.m. q̄ el Rey de Ingalaterra està muy irritado contra la compa de las Indias orientales, y quiere q̄ la compañía le restituya todas las haciendas y pague todas las costas, daños e intereses q̄ han embargado mas de quarenta naues con mercaderias, y aqui han diputado quatro personas p̄a q̄ vayan à solicitar q̄ el dh̄o Rey alce el embargo, pero tambien lo hemos traçado desde aqui de mañā q̄ no alçara el embargo, sin q̄ los Sres Estados y assimismo la compañía de las Indias orientales concedan à los Ingleses la libre nauegacion q̄ no se les consentira aqui, de suerte q̄ vendra à nacer desto vn gran odio entre los Ingleses y nosotros.

Hemos negociado tanto con el Embajador Ingles, y tambien con el de Francia q̄ à Dios ḡrās no se hablarà à los presos sino por forma de pleyto conforme à la confession, q̄ hizieron, con q̄ mediante la gracia Divina espero estar libre de todos disgustos, pero cuestame tanto diñō q̄ he gastado poco menos de nueue mil florines, para conseruarme en mi puesto, y hazer serṽo à Su Md; y para diez y seys ò diez y siete deste tendre necessidad de seyscientos ò sietecientos florines, q̄ espero me embiarà V.m. pa descontarlos de mis stipendios, aunq̄ me escriue V.m. q̄ se halla ahí el diñō de contado con tanta dificultad. Todavia confio q̄ no me dexara V.m. en esta extrema necessidad, si V.m. no me los pudiesse embiar me lo auisará luego con el p̄tador desta, porq̄ es menester q̄ lo tenga, ò q̄ lo procure hallar, y en esta extrema necessidad no se ha de reparar en dinero. Dios gde à V.m.; de la Haya a siete de nouiembre 1618.

Si V.m. no pudiere hallar el diñō no dexa de auisarmelo luego.

(Est. 1089).

XIX. *Aviso van 21 jan. 1619.*

Espero q̄ haremos q̄ sea Su Magd aqui conocido por Señor del pays aunq̄ los de Ingalaterra se opondran à ello con todas sus fuerças, pues no

procuran sino hazer al Conde Mauricio Señor de Holanda y Duque de Juliers y Cleues, y el Conde Mauricio procurará tambien apoderarse de Wesel, y assi es menester q̄ Su A. del Archiduq̄ lo preuenga. Yo mande tener mucha cuenta con esta plaza, y assimismo es necessario q̄ Su Magd procure disponer à los de Francia, p̄ã q̄ hablen à los de Holanda, y les digan q̄ empieça à ser tiempo de prorogar la tregua à q̄ responderan los Sres Estados, y particularmente los de Zelanda q̄ no quieren mas tal tregua y que antes quieren tener guerra q̄ una tregua semejante, porq̄ querran poner naues sobre la costa de Flandes, lo q̄ no querran consentir los de Holanda, por no tener por contrarios à los Franceses, de suerte q̄ los de Zelanda seran los primeros q̄ hablaràn de q̄ se haga paz con Su Magd q̄ assi lo ha jurado su Presidente Mannemaker, y los de Oueryssel tendran tambien la mano à ello, porq̄ dizen q̄ ellos son los primeros en quien dara el impeto de la guerra, de modo q̄ facilmente podremos encaminar n̄rõ designio, y como se concediere à los de Zelanda lo q̄ pidieren acerca de la nauegõn por lo menos se pondran debajo de la obediencia de Su Md como hazen tambien los de Frisa y de Oueryssel, y entre nosotros somos aqui diez en el Consejo de Holanda, q̄ conformarèmos lo propio, pero no nos podemos descubrir, porq̄ nos sucedera lo q̄ à Bernauelt, y tampoco pueden començar aun los de Francia hasta q̄ se aya acabado el Sinodo, porq̄ si ahora se començase a hablar dello dirian los Gomaristas q̄ estauan todos vendidos; harto à t̄põ lo auisarè, quando viere la coyuntura y q̄ es tiempo de q̄ comience Su Magd à labrar en Francia, para q̄ esten promptos p̄ã quando yo lo auisarè, y tambien ha de dezir el Rey de Francia q̄ quiere tener su nauegõn libre por todas las riberas, pagando los dacios, q̄ esta propuesta nos ayudará muchissimo. Pero Suppõ à V.m. q̄ queden estas cosas secretas, para q̄ no nos suceda lo q̄ à Bernauelt, porq̄ el Conde Mauricio y los Gomaristas tienen las fuerças del pais, supuesto q̄ todas las guldas han de hazer en todas las Villas el nueuo juram̄tõ, de q̄ embio à V.m. aqui la copia, y han hecho al Conde Mauricio el primer consejero, y el primero executor, y governor del pais. Los de Bohemia pidieron aqui q̄ se les embiassen pa la primavera quinientos cauallos y dos mil Infantes, lo qual se les concedera.

Los Armenianos, segun q̄ se propone, no podran predicar en ningãs Iglesias y quanto à la compã de las Indias occidentales no se ha resuelto aun mas de lo q̄ escrivi à V.m. en mi ultõ y de lo q̄ se resoluiere dare luego auiso à V.m. y los de Ingalaterra hazen grande instancia para entrar en este acuerdo. à veynte y uno de Enero 1619.

(Est. 1090).

XX. *Aviso* van 26 febr. 1619.

Despues de hauer besado a V.m. las m̄õs seruirá esta de auisarle q̄ recibi la de V.m. en diez y nueue deste.

Sabra V.m. q̄ en catorze del corriente se resoluiò aqui q̄ todos los mercaderes q̄ se quejan de los de España por los daños, ò intereses q̄ han padecido durante la tregua traeran dentro de catorze dias la cuenta y relacion de los dichos daños è intereses, para q̄ los Sres Estados la vean, consideren y embien a los Sres Archiduques, los quales espero q̄ por lo menos diran q̄ acudan à Su Magd y q̄ lo remittiran alla y assi conuendra q̄ Su Md procure escusarlo lo mejor q̄ fuere possible, y donde no huuiere excusa bastante, q̄ los entretenga con buenas palabras. Hemos traçado esto p̄a estoruar q̄ no armassen, porq̄ de otro modo dieran licencia p̄a ello, y viendolo propusimos estotro medio q̄ se abraçò: pero todas las ciudades claman q̄ no se acuda à los archiduques, y q̄ estauan promptas à recuperar los daños y sin duda algã si no hallaramos este expediente se resoluiere y se les diera permission para armar, porq̄ los de Ingalaterra no aprietan por otra cosa sino por la nauegacion de las Indias occidentales y esto con condicion q̄ los de Ingalaterra y Holanda hagan vna compañia q̄ seria vna cosa mas grave pa Su Magd porq̄ los de Ingalaterra quieren q̄ esto se llame y nombre un commercio, y n̄rã villas piden q̄ las dexen restaurar los daños padecidos, de suerte q̄ facilmte puede hechar de ver Su Magd a q̄ se encamina este negõ pues no pretenden sino quitar los medios à España y por esso ha sido fuerça q̄ tratassemos esto p̄a q̄ no se hiziesse el acuerdo entre Ingalaterra y los n̄rõs.

Han nombrado aqui de parte de los Sres Estados al Burgomaestro Bas de Amsterdam p̄a q̄ vaya como ha ido ya à tratar con el Rey de Ingalaterra acerca de la comp̄a de las Indias orientales: Escribe q̄ a veynte deste le daria audiencia el dicho Rey y q̄ luego auisara à los Sres Estados lo q̄ resultare della, y de lo q̄ fuere negociando: Pero n̄rõ agente ha escrito por carta de quinze deste a los Sres Estados q̄ el Rey de Ingalaterra quiere q̄ todos los q̄ fueren à pescar debajo de sus costas de Ingalaterra, ò Escocia ahora sea harengues ò mollua, ò qualq̄r otro pescado le paguen de cada diez toneles un tonel, y de cada nauio seys florines y de cada cabeça ò persona diez placas, q̄ montaria bien a dos millones de florines, lo q̄ en esto se hiziere auisare à V.m. y el Embajador de Ingalaterra tiene orden de proponerlo à los Sres Estados. y aunq̄ hasta ahora no lo ha declarado sabemos q̄ tiene la comision, pero el Conde Mauricio ha escrito al Rey de Ingalaterra q̄ quiera temporizar, y differirlo hasta el tiempo oportuno, de modo q̄ desto no puede dezir à V.m. mas, ni lo q̄ se hara en ello, sino q̄ haremos todo el esfuerço possible pa q̄ los de la Compañia de la India oriental no se acuerden con los Ingleses si fuere possible.

De aqui partiran p̄a mayo cinco nauios p̄a la India, tres de quinientos lastres ò poco menos y los otros dos de docientos y cinquenta lastres.

Es tanto lo q̄ me esfuerço trabajar para euitar y hazer q̄ no pongan los presos à question de tormento, q̄ no reposo de dia ni de noche, porq̄ si dan torñtõ à Grotsio temo q̄ sera menester q̄ se ausenten y pongan en cobro dexando su hazienda y honra todos los amigos de Su Md de suerte q̄ en mucho t̄põ no podra Su Md alcançar tales amigos como tiene ahora;

pero tengo aun nueue compañeros, q̄ pueden mucho, y p̄a estoruar esto empleo todos los medios q̄ puedo, pero aqui no se puede hazer nada sin diñō y assi espero q̄ no me dexarà V.m. en aprieto, porq̄ he prometido a los quatro consejeros diputados de dar a cada uno dellos una cadena de oro, y porq̄ no quede auergonçado sup̄ō à V.m. q̄ me assista en lo menos con seyscientos florines con la proxima mesada, el buen amigo me ha prometido tambien q̄ bolueria luego, y q̄ de su dinero me traeria trecientos florines; yo tendria necessidad de mas pero uno de los dichos consejeros es tambien uno de n̄rōs compañeros; no escriuira à V.m. por dinero, pero como he empleado en Serv̄o de Su Magd mas de nueue mil florines no me hallo con ningun contado mas.

Miercoles à 20 deste, y jueves 21 del dicho hizieron juramento los veynte y quatro Juezes diputados, y se les dio por escrito lo q̄ hauian de hazer en conform̄d de la copia q̄ va con esta, y encargoseles expressamte q̄ tuuiesen mucha cuenta con lo q̄ hauia passado entre los Esguizaros, q̄ es no haran cosa buena, pero confio q̄ Su Magd por medio de buenos amigos inducira mejor al Rey de Francia, p̄a q̄ podamos effectuar n̄rō gran negocio pues no deseamos otra cosa, y para ello gasto, y gastarè toda mi hazdã. Dios gde à V.m. y nos saque con bien desto: à veynte y seys de Hebrero 1619.

Por n̄rã amistad bueluo a rogar à V.m.

q̄ no dexede de hazer lo q̄ le sup̄ō

(Est. 1090).

XXI. *Aviso van 3 mei 1619.*

Despues de hauer besado à V.m. las m̄nōs seruira esta de auisar à V.m. q̄ he recibido el stipendio del mes de Abril en dos deste mes de Mayo, por manos del portador, q̄ segun dize, està muy congojado, por hauerse perdido mi carta de dos de Abril, lo qual me quita tambien el sueño: yo di a entender al portador q̄ no conoceran mi letra, para q̄ quedasse continuando en el Seruicio de Su Md pero la verdad es que iua de la letra q̄ hago aqui siempre; y assi cerrè esta, para que el dh̄o buen amigo no viesse lo que escriuo à V.m. porq̄ temo q̄ si supiesse esto no bolueria mas acà; y por esso sup̄ō à V.m. q̄ no se lo diga; yo le he rogado q̄ me haga tener aun quinientos florines, lo q̄ me ha prometido de hazer si pudiere; pero si no pudiesse, sup̄ō à V.m. q̄ me los anticipe, y descuento de mis mesadas, porq̄ son p̄a assistir con ellos a los buenos amigos q̄ estan presos, è ya à Dios gr̄as hemos traído el neḡō a terminos, q̄ empieça à hauer diuision entre los Juezes, porq̄ los unos dizen q̄ es crimen laesae Majestatis, y los otros q̄ no son mas de cosas ciuiles, y hasta ahora tenemos de n̄rã parte los mas de los votos, q̄ sustentan q̄ solo son cosas ciuiles; y p̄a encaminar esto gasto tanto dinero que no lo puedo ya hallar; y piense V.m. y sepa que estos hombres estan presos por el Seruicio de Su Md y

espero q̄ aun nos han de ayudar mucho en n̄rō gran negocio, q̄ començaremos à tomar entre manos al punto q̄ el negocio de los presos se huuiesse sossegado algo, se haga alguna paz en el Imperio, porque si se mouiesse allà la guerra ayudaràn los Sres Estados à los Bohemios con todas sus fuerças, y lo propio hara el Rey de Ingalaterra, conforme à su promessa, con toda su corona; y el Conde Mauricio se ha jactado de que destruira todo el pais de Lieja si se leuantàre alguna guerra, y q̄ passará con su exercito por el dicho pais, para executar desta suerte su designio, y assi suḗpō à V.m. q̄ lo aduierta luego, para q̄ se preuenga este ruin intento. Tambien he escrito à V.m. q̄ los Sres Estados assistian con dinero à los Bohemios, y los Ingleses, y las Villas Hanseaticas, pero ahora demas del primer acuerdo han concedido los Sres Estados quarenta mil florines al mes, y con estos quarenta mil florines se leuantaràn aqui ochocientos caualllos, y mil Infantes, q̄ iran à tierra del Conde Palatino, por si sucediesse alguna discordia en la Eleccion del Emperador, la qual discordia esperamos q̄ no sucedera, porque lo hemos traçado de manera que no eligiran al Palatino, pero inclinanse mucho al Duque de Bauiera, aunq̄ aqui se trabaja brauañtē para q̄ lo sea Su A del Sermo Archiduq̄ Alberto. Plegue à Dios que suceda assi; pero los de Bohemia no lo quieren diziendo q̄ es demasiado de sagaz la casa de Austria, mas no se hara todo conforme à su gusto dellos. El Palatino nos escriue que el que huuiere de ser Emḗpōr ha de hazer salir todos los Principes estrangeros, ò sus guarniciones de las Villas del Imperio, tanto de Cleues, y Juliers, como de las otras, y que ha de tomar à Cleues y Juliers en su proteccion, para entregarlas à quien se hallàre q̄ pertenecen. Assi lo han resuelto los Electores conforme à la carta del Palatino de catorze de Abril.

Sabra V.m. assimismo que es menester q̄ Su Magd de España comience à hazer trabajar gallardañtē en Francia, para encaminar n̄rō gran neḡō porq̄ la primer propuesta ha de venir de alli, pues no ay aqui ninguno tan atreuido q̄ ose proponer q̄ se trate con los de España; nosotros despertaremos tambien p̄ã el mismo effecto à n̄rōs buenos amigos de Francia, pero es necessario q̄ todo se haga con diñō como se hecha bien de ver por estos presos, q̄ con el gran diñō q̄ se gastò, alcançaron la assistencia de Francia y este dinero, q̄ ahora pido à V.m. ha de ir tambien todo à Francia.

Lunes proximo seys deste pronunciarà la Sentencia el Sinodo acerca de los cinco puntos, y defenderà q̄ no se trate mas de materias altas, y assi podran quedar predicando los Armenianos, pero à todos los ministros de los dichos Armeniamos, que han escrito, se les borraràn sus sueldos en el libro de los Estados y no podran predicar mas. El domingo se hizo aqui en la Haya la procession ò momoganga, y lunes entraràn las guldas con sus armas conforme à la costumbre, pero à primero deste mes de Mayo vinieron los Gomaristas à hablar al Conde Mauricio, y le pidieron q̄ quisiesse reformar los oficiales de las dichas Guldas, porq̄ eran quasi todos Armenianos; tomò esto muy mal el Conde y les dixo q̄ eran una tropa de espiritus reboltosos, porque antayer vinistes aqui y quisistes

que os diesse licencia p̄a derribar las armas, q̄ estauan delante de la casa del Magistrado, que estuuieron alli desde el tiempo antiguo, y para aquietaros (por ser las armas de España) os di para ello mi permission aunq̄ injustam̄tē; y ahora bolueys con esta suziedad, pero yo os ordeno y obedescays à v̄rōs oficiales sò pena de la vida.

Aura un año auisè à V.m. q̄ se mudarian las vanderas, y estandartes, y q̄ en lugar del naranjado se lleuaria el verde, lo q̄ no se executò por culpa de Ledenberch pero en la noche de Mayo plantaron los bienzelosos delante de la casa de Bernauelt vn mayo, y otro delante de la de su hijo con banderolas verdes, y esperamos tambien sacar de la carcel à Bernauelt, cuyo official pusieron en vn lugar aparte, para saber del algunos secretos, pero boluieron à ponerle con su amo, y esperaua q̄ le huuieran dado libertad, y q̄ entonces alcançara las cartas, que deseo, mas no me sucedio.

Quanto a la compañía de la Indias occidentales se resoluió q̄ se dexasse este negocio hasta q̄ estuuiesse mas cerca de acabarse la tregua, y esta es la vltima resolucion q̄ se tomò, porq̄ Su Md tenga tiempo de preuenirse en todo. Quanto à la compañía de la India oriental espero q̄ no se hara al acuerdo con los Ingleses, porq̄ incitamos à los diputados p̄a q̄ no se concierten con los dichos Ingleses, y assi me dieron la palabra de no hazerlo sino en conform̄d de la propuesta q̄ auisè a V.m. en mis ultimas. Pluguiesse à Dios que armasse la Md de España, q̄ hechasse n̄rā gente de la India, donde hallarà buenos amigos, q̄ le assistiran. N̄rō Sr gde a V.m. De la Haya à tres de mayo 1619.

Obediente seruidor de V.m.

(Est. 1090).

XXII. *Aviso van 12 mei 1619.*

Despues de hauer besado à V.m. las manos seruirà esta de auisarle q̄ las cosas de Bohemia estan en el mismo estado que antes. El Sinodo hizo su declaracion ordenando q̄ no prediquen mas los Armenianos lo que auisè à V.m. en mi ult̄a. Esta escriuo à V.m. con las lagrimas en los ojos, por hauerse dado oy doze del corriente la sentencia de Bernauelt, pero no como pensauamos, porq̄ mañana q̄ seran treze deste le cortaràn la cabeça, y entonces se pronunciarà la sentencia de Grotsio, y de los otros presos, los quales temo q̄ no lo passaràn mejor q̄ Bernauelt, porq̄ el los ha culpado terriblemente; quiera Dios que Grotsio no culpe à otros p̄a q̄ podamos continuar el Serv̄o de Su Md porq̄ si Grotsio me acusa no aura persona q̄ se atreua a seruirle, mas yo no me ausentarè, antes lo pagarè con la muerte; y no pensè jamas q̄ Bernauelt huuiere hecho tal cosa, pues nunca le pusieron à question de tormento, pero tengo por cierto que lo hizo de embidia, por hauer oido q̄ el Conde Mauricio estaua inclinado por las intercessiones de los de Francia à poner à Grotsio en mayor puesto,

el qual espero yo de alcançar, si Grotsio no me acusa como confio q̄ no hara. V.m. embiarà aqui al portador para los veynte y quatro deste, y no antes, porq̄ yo no estarè en la Haya, pues he de ir à Embden por orden de los Sres Estados para proueer aquella Villa de lo q̄ ha menester. Dios guarde à V.m. de la Haya à 12 de mayo 1619.

(Est. 1090).

